4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA ZİHİN KURAMI GELİŞİMİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Feyza ERSOY
211197105

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Handan DOĞAN

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2023

4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA ZİHİN KURAMI GELİŞİMİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Feyza ERSOY
211197105
ORCID: 0000-0002-8403-8967

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Handan DOĞAN

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2023

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Eğitim süreci ile başlayıp, tez dönemi ile devam eden lisansüstü eğitimim boyunca bilgilerini sabır, hoşgörü ve içtenlikle paylaşarak bana yol gösteren, araştırmamı her noktasında titizlikle takip eden, zorlandığım her an desteğini esirgemeyen çok değerli danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Handan Doğan'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez savunma jürimde yer almayı kabul ederek beni onurlandıran, tezime çok değerli katkıları olan sayın hocalarım Prof. Dr. Rengin Zembat ve Dr. Öğr. Üyesi Hilal Yılmaz'a saygılarımı ve en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmama gönüllü olarak katılım izni veren tüm ailelere, araştırmamı gerçekleştirebilmemi sağlayan tüm güzel çocuklara, bana destek veren meslektaşlarıma ve araştırma uygulaması için bana kapılarını açarak her türlü kolaylığı sağlayan okul idarecilerine teşekkür ederim.

Bana her zaman güvenip, manevi desteklerini hissettiren, beni ben yapıp bugünlere gelmemdeki en büyük paya sahip olan annem Halime Yüksel Çaylı ve babam Fazlı Çaylı ile kardeşlerim Zehra Sürmeli ve Murat Çaylı'ya, gerek yüksek lisans eğitimim gerek tez çalışmam süresince benden desteğini esirgemeyen, beni hep yüreklendiren canım arkadaşlarım Vildan Kahraman ve Fatma Kübra Kurt'a teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans eğitimim boyunca beni hep sabırla bekleyen canım yavrularım Nedim Deniz Ersoy ve Toprak Ersoy'a ve bir eşin nasıl yol arkadaşı olacağını bana gösteren, hiçbir zaman düşmeme izin vermeyen, bana benden daha çok güvenen, sabırla ve anlayışla yükümü hafifleten, hayattaki en büyük şansım, sevgili eşim Abidin Emre Ersoy'a en büyük teşekkürümü sunuyorum.

Feyza ERSOY

Şubat, 2023

ÖZET

4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA ZİHİN KURAMI GELİŞİMİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Feyza Ersoy
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Handan Doğan
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023

Araştırmanın temelini 4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişiminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi oluşturmaktadır. Bu temel çerçevesinde zihin kuramı gelişiminin çocukların yaşı, cinsiyeti, okul öncesi eğitim alma süresi, kardeş sayısı, doğum sırası, aile tipi, bakımıyla ilgilenen kişi, anne ve babasına ait yaş, eğitim seviyesi ve çalışma durumları bakımından farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Bu araştırma için nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmış ve araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Maltepe, Üsküdar ve Sultanbeyli İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim alan, 4-6 yaş grubu normal gelişim gösteren 207 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak; çocukların ebeveynleri tarafından doldurulmuş olan kişisel bilgi formu, çocukların öğretmenleri tarafından doldurulan öğretmen formu, Zihin Kuramı Ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi kısmında ilk olarak normallik dağılımları incelenmiş ve verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle analizler nonparametrik testler ile gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak; 4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişiminin çocuğun yaşı, cinsiyeti, okulöncesi eğitim alma süresi, kardeş sayısı, çocuğun doğum sırası, çocuğun aile yapısı ve çocuğun bakımıyla ilgilenen kişi bakımından farklılık olmadığı görülmüştür. Ancak çocuğun oyun tercihine göre zekâ oyunu ve evcilik oyunu kategorilerinde bu oyunları oynayanlar lehine bilgi erişimi görevinde, annenin yaşına göre açık yanlış inanç görevinde yaşı 45 ve üstü olanlar lehine, babanın eğitim durumuna göre bilgi erişimi görevinde üniversite mezunları lehine ve babanın çalışma durumu kategorisinde ise kendi inancı olmayan görevinde çalışmayanlar lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın son bölümünde elde edilmiş olan sonuçlar tek tek belirtilmiş ve öneriler başlığı altında araştırmacılara, eğitimcilere ve ailelere önerilerde bulunulmuştur. Bu araştırma sonucunda ortaya konmuş olan verilerin öğretmenlere, ailelere, bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacılara, yapılacak olan benzer çalışmalara ve diğer uzmanlara kaynak veri sağlaması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gelişim, okul öncesi dönem, zihin kuramı

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE THEORY OF MIND DEVELOPMENT IN 4-6 YEARS OF CHILDREN IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

Feyza Ersoy
Department of Basic Education
Pre-School Education Master's Program with Thesis
Thesis Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Handan Doğan
Maltepe University Graduate Education Institute, 2023

The basis of the research is to examine the development of theory of mind in children aged 4-6 in terms of various variables. Within this framework, it has been investigated whether there is a difference in theory of mind development in terms of children's age, gender, duration of pre-school education, number of siblings, birth order, family type, caregiver, parents' age, education level and working status. For this research, the general survey model, one of the quantitative research methods, was used and the research was carried out with 207 children in the 4-6 age group with normal development, who were educated in the pre-school education institutions affiliated to the Maltepe, Üsküdar and Sultanbeyli District Directorates of National Education in Istanbul in the 2021-2022 academic year. As a data collection tool in the research; The personal information form filled in by the children's parents, the teacher form filled in by the children's teachers, and the Theory of Mind Scale were used.

In the data analysis part, firstly, the normality distributions were examined and it was determined that the data did not show a normal distribution. For this reason, analyzes were performed with nonparametric tests. In conclusion; It has been observed that the development of theory of mind in children aged 4-6 years does not differ in terms of the child's age, gender, duration of preschool education, the number of siblings, the child's birth order, the child's family structure and the person who takes care of the child. However, it has been determined that there is a significant difference in the information access task in favor of those who play these games in the categories of intelligence games and house games according to the child's game preference., in the open false belief task in favor of those aged 45 and over, according to the age of the mother, in the task of

accessing information in favor of university graduates, according to the educational status of the father, and in the task of not having their own belief according to the category of father's working status, in favor of those who did not work

In the last part of the study, the results obtained were stated one by one and suggestions were made to researchers, educators and families under the heading of suggestions. It is aimed that the data revealed as a result of this research will provide source data to teachers, families, researchers who will work in this field, similar studies to be conducted and other experts.

Keywords: Development, preschool period, theory of mind

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZET v
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xiii
KISALTMALAR xv
1. GİRİŞ 1
1.1. Problem 1
1.2. Amaç 5
1.3. Önem 5
1.4. Varsayımlar 7
1.5. Sınırlıklar 7
1.6. Tanımlar 7
2. GENEL BİLGİLER 8
2.1. Gelişim Kavramı ve Gelişimin Temel İlkeleri 8
2.2. Gelişimi Etkileyen Faktörler 9
2.2.1. Kalıtım 9
2.2.2. Çevre 9
2.2.3. Kalıtım ve çevre etkileşimi 10
2.3. Erken Çocukluk Döneminde Gelişim 10
2.4. Zihin Kuramı 12

2.4.1. Zihin kuramı kavramı, tanımı ve tarihçesi 12
2.4.2. Zihin kuramı teorileri 14
2.4.3 Zihin kuramı yeteneğine yönelik yapılan gelişimsel değerlendirme 15
2.4.4 Zihin kuramı gelişimini etkileyen faktörler 18
2.4.5 Erken çocukluk döneminde zihin kuramı gelişimi 20
2.4.6 Ulusal literatürde zihin kuramı ile ilgili yer almış araştırmalar 21
3. YÖNTEM 24
3.1. Araştırma Modeli 24
3.2. Evren ve Örneklem 24
3.3. Veriler ve Toplanması 26
3.3.1. Kişisel bilgi formu 26
3.3.2. Öğretmen formu 27
3.3.3. Zihin kuramı ölçeği 27
3.3.4. Verilerin toplanma süreci 29
3.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 30
4. BULGULAR VE TARTIŞMA 33
4.1. Bulgular 33
4.1.1. Araştırmanın temel amacına ait bulgular 33
4.1.1.1. Araştırmanın birinci sorusuna ait bulgular 33
4.1.1.2. Araştırmanın ikinci sorusuna ait bulgular 34
4.1.1.3. Araştırmanın üçüncü sorusuna ait bulgular 35
4.1.1.4. Araştırmanın dördüncü sorusuna ait bulgular 36

4.1.1.5. Araştırmanın beşinci sorusuna ait bulgular 37
4.1.1.6. Araştırmanın altıncı sorusuna ait bulgular 38
4.1.1.7. Araştırmanın yedinci sorusuna ait bulgular 38
4.1.1.8. Araştırmanın sekizinci sorusuna ait bulgular 39
4.1.1.9. Araştırmanın dokuzuncu sorusuna ait bulgular 43
4.1.1.10. Araştırmanın onuncu sorusuna ait bulgular 44
4.1.1.11. Araştırmanın on birinci sorusuna ait bulgular 46
4.1.1.12. Araştırmanın on ikinci sorusuna ait bulgular 46
4.1.1.13. Araştırmanın on üçüncü sorusuna ait bulgular 47
4.1.1.14. Araştırmanın on dördüncü sorusuna ait bulgular 49
4.2. Tartışma 49
5. SONUÇ ve ÖNERİLER 61
KAYNAKLAR 64
EKLER 72
Ek 1. Ölçek İzni 72
Ek 2. Etik Kurul Onayı 73
Ek 3. Valilik Onayı 74
Ek 4. Zihin Kuramı Ölçeği Örnek 75
Ek 5. Zihin Kuramı Ölçeği Puanlama Tablosu 76
Ek 6. Kişisel Bilgi Formu 77
Ek 7. Ebeveyn İzin Formu 79

Ek 8. Öğretmen Formu 80

Ek 9. Normallik Tabloları 81

ÖZGEÇMİŞ 93

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Örneklemdeki Çocukların Demografik Özellikleri 25
Tablo 2. Zihin Kuramı Ölçeğine İlişkin Betimsel İstatistikler..... 33
Tablo 3. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Yaş Grubuna Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları 34
Tablo 4. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Cinsiyete Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları 35
Tablo 5. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Okul Öncesi Eğitim Alma Süresi Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları 35
Tablo 6. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Sahip Olunan Kardeş Sayısına Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları 36
Tablo 7. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Doğum Sırasına Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları 37
Tablo 8. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Aile Yapısına Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları 38
Tablo 9. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Çocuğun Bakımından Sorumlu Olan Kişiye Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları..... 39
Tablo 10. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Bilgisayar Oyunu Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları 40
Tablo 11. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Açık Hava Oyunları Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları 40
Tablo 12. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Zeka Oyunları Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları 41
Tablo 13. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Evcilik Oyunları Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları..... 41
Tablo 14. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Kutu Oyunları Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları 42
Tablo 15. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Lego Oyunları Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları 42
Tablo 16. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Yapı- İnşa Oyunları Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları 43

Tablo 17. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Annenin Yaşına Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları 44
Tablo 18. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Annenin Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları 45
Tablo 19. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Annenin Çalışma Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları 46
Tablo 20. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Babanın Yaşına Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları 47
Tablo 21. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Babanın Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları 48
Tablo 22. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Babanın Çalışma Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları 49

KISALTMALAR

S.S. **:** Standart sapma

A.O. **:** Aritmetik ortalama

1. GİRİŞ

Normal gelişim seyrinde olan 4-6 yaş grubundaki çocukların zihin kuramı gelişimlerine dair, bu çalışmada öncelikli olarak problem durumları sunulmuş, daha sonra araştırmaya ait amaç, önem, varsayımlar ve sınırlıklar açıklanmıştır. Gerekli tanımlamaların ardından, bir bireyin gelişim süreci ile ilgili bilgilendirme yapılarak, son yıllarda literatürde yer bulmuş olan zihin kuramı kavramına dair açıklamalara yer verilmiştir.

1.1.Problem

Bir annenin karnında başlayan hayat yolculuğu organizma için büyümek, gelişmek, değişmek ve hiç durmadan ilerlemek gibi birçok anlam taşır. Zaman zaman bazı engeller de çıksa, duraksamalar da olsa ya da etkileyen durumlar bile oluşsa organizma gelişerek, değişerek ve ilerleyerek son güne kadar hayat yolculuğuna devam eder.

Döllenmeden başlayarak ergenliğe kadar olan süreç içerisinde, insan yaşamında gerçekleşen sürekliliğe ve değişimlere gelişim denir. Bir insanın gelişimi içerisinde dikkate alınan, takip edilen birçok alan vardır. Biyoloji, sosyoloji, psikoloji, sinirbilim, eğitim, antropoloji, aile, tıp, sosyal hizmetler, halk sağlığı gibi alanlardan elde edilen bilgilerin birleşimi ile çocuğun gelişimine dair yararlı ve geçerli bilgiler elde edilir (Berk, 2020).

Gelişim sürecinin vazgeçilmez bir parçası olan değişim, insanlar için kalıtımın taşınması ile kendini gösterir. Olgunlaşmayla, çevresel şartların etkisi ile sırası ve aşamaları değişmeyen bir ilerleme gösterir. Gelişim süreci, her canlı için kendi biyolojik yapısına göre değişir ve kritik dönemlere sahiptir. Her zaman ilerleyerek, pek çok faktörden etkilenerek ve belli aşamalarla gerçekleşir. Bilim adamlarının yıllar içerisinde yapmış oldukları araştırmalar sonucunda, gelişimin belli kurallar içerisinde gerçekleştiği ortaya konmuştur. Gelişimin temel ilkeleri olarak bilinen bu kurallar, gelişimin takibi ve doğru ilerleyip ilerlemediğine dair ipuçları verir (Tezel ve Yılmaz, 2021).

Gelişim süreci, doğum sonrasında da belli dönemler halinde devam etmektedir. Erken çocukluk gelişimin en kritik dönemidir. Bu dönemde çok hızlı bir büyüme ve gelişme söz konusudur. Bu dönemin 0-8 yaş arasını kapsadığı kabul edilmektedir. Birçok araştırma

ile erken çocukluk döneminde gerçekleşen gelişim sürecinin, çocuğun kişiliği ve tüm hayatına etki edeceği ortaya konmuştur. Bu dönemin en iyi şekilde desteklenmesi çocuğun geleceğine yapılacak en iyi yatırım olarak söylenebilir. Özellikle erken çocukluk döneminin gelişimin temelini oluşturduğunu düşünürsek bireysel farklılıklar, kalıtımsal özellikler ve çevresel faktörler nedeniyle gelişim süreci farklılıklar gösterebilmektedir (Tunçeli ve Zembat, 2017).

Gelişim ile ilgili araştırmalar yapan bilim insanları, bireyin hayatındaki değişim ve sürekliliği farklı disiplinler arasında geniş bir yelpazede fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişim gibi farklı alanlarda ele almışlardır (Berk, 2020). Her alan için birçok teori ortaya konmuştur. Zihin Teorisi de bunlardan biridir. Bu terim ilk kez 1978 yılında Premack ve Woodruff' un yapmış oldukları deney ile kullanılmıştır (Gözün Kahraman, 2012).

Üst düzey bilişsel becerilerin kullanımını ile kendini gösteren zihin teorisi, üst düzey bir düşünme becerisidir. Çocuk doğum ile birlikte birçok zihinsel süreci kullanarak yeni bilgiler edinir. Bu bilgileri nerede, ne zaman ve neden kullanacağını öğrenmeye çalışması da düşünme becerisinin gelişimi ile mümkün olabilmektedir. Yaşın ilerlemesi ile birlikte zihinsel gelişim yavaşlasa bile düşünme becerisinin ilerlemeye devam ettiği ve bu ilerleyişin üst düzey düşünme becerilerine kadar ulaştığı belirtilmektedir. Üst düzey düşünme becerilerini kullanmak, aynı zamanda üst düzey bilişsel becerilerin de kullanılması ile ortaya çıkmaktadır (Kontaş, 2015).

Nasıl ortaya çıktığı ve nasıl kazanıldığı ile ilgili bilim insanları arasında tartışmalar olmuştur. Bu tartışmalar araştırmalara yön vermiş ve zihin kuramına yönelik farklı kuramlar ortaya atılmıştır. İlk olarak Adam Morton' un (1980) ifade ettiği kuram kuramı, çocuğun doğuştan itibaren soyutlama yapabildiğini kabul etmektedir. Çocuk karşılaştığı olaylarla ilgili sebepleri açıklayabilmek ve bu durum ile ilgili öngörü oluşturmak için farklı alanlar ile birbirinden farklı kuramlar oluşturabildiğini söyler. Simülasyon Kuramı dendiğinde, çocuğun kendisini başkasının yerine koyması söz konusudur. Çocuk kendi oluşturduğu düşüncelerden yola çıkarak, karşısındaki kişinin ne düşündüğünü anlamaya, tahmin etmeye çalışır. Modül Kuramı kuramcıları, çocukların kendi kendilerine bir kuram

oluşturmayıp, doğuştan zihin kuramı modülleri ile doğduklarını savunurlar (Arıkan, 2020).

Zihin kuramı becerilerinin doğumdan itibaren, kademeli olarak, biyolojik ve çevresel etkenler neticesinde gelişim gösterdiği, özellikle 3-4 yaş itibariyle hızla geliştiği ifade edilmektedir (Arıkan ve Tüfekçi, 2020). Çocuğun duygularını anlayıp tepki vermesini sosyal iletişimin temeli olarak açıklayan Taymaz Sarı (2021), zihin kuramı üzerine yazmış olduğu kitabında yaşlara göre zihin kuramı gelişiminden bahsetmiş ve yeni doğan bebeğin bile gelişimi içinde izleme, yüz ifadelerine karşılık verme, göz ile takip, kendisi ile ilgilenildiğini anlama, bilinçli karşılık verme ve taklit etme davranışları içinde olduğunu belirtmiş ayrıca 2 yaşa doğru çocuğun duygular ve davranışlar arasındaki ilişki ile başkalarının zihinsel durumları olduğunu anlayabildiğini söylemiştir. Astington ve Gopnik de (1991), okul öncesi dönemde anlamaya dair gerçekleşen hızlı gelişim ve özellikle 3 yaş sonrasında zihni anlamanın daha açık bir şekilde gözlemlendiğine dikkat çekmişlerdir. Çocukların 4 yaşa doğru zihinsel işlemlerin kişiye özel olduğu ve benzer durumlarda herkesin farklı duygularının olabileceğini anladığı, 5 yaş itibariyle zihin kuramının daha da gelişmeye başladığı vurgulanarak, 6 yaş ile bu gelişimin daha üst seviyelere çıktığı, çocuğun zihinsel durumların etkileri ile oluşan durumları ve kişilerin başka kişiler hakkında düşüncesi olduğunu da anladığı açıklanmıştır (Taymaz Sarı, 2021).

Erken çocukluk döneminde zihin kuramı gelişimine baktığımızda, bebeklik dönemi ile birlikte çocukların duygu, istek ve algılar ile ilgili durumları anlamaya başladıkları, 2 yaştan sonra farklı bakış açılarını fark etme, duyguları ayırt etme, başkalarına ait duygu, düşünce ve hisleri anlayıp bunlar hakkında konuşmalar yapabildikleri açıklanmıştır. Bu süreç "birinci derece zihin teoremi" olarak adlandırılır. Zihin kuramı gelişimi için dönüm noktasının 3 yaş olduğu söylenmektedir. Ancak bunu 4 yaş olarak kabul eden araştırmacıların olduğu da belirtilmiştir. 4 yaştan sonra karşısındaki kişinin yanlış düşüncede olduğunu anlayabilme, 5-6 yaş itibariyle de karşısındakinin yanlış düşüncesinin aslında farklı anlamlar içerebildiğini fark edebilme vardır. Bu dönem ile çocukların "ikinci derece zihin teoremi" ni kavradıkları anlatılmaktadır. Bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar 6 yaşa kadar olan süreci daha çok konu edinmiş olsa da 6 yaş sonrasında çocukların daha karmaşık yapıda olan ironi, metafor ve gaf yapma (pot kırma) gibi durumları da anlayabilir hale geldiği açıklanmıştır (Kontaş, 2015).

Görüldüğü gibi zihin kuramı yaş ile birlikte gelişim göstermektedir. Zihin kuramı gelişimi üzerinde en etkili olan beynin olgunlaşması ve dil becerilerinin gelişimidir. Cinsiyete dair bariz bir etkisi olmadığı söylenmektedir. Charman, Ruffman ve Clements (2002) yapmış oldukları araştırmalarında kızlar lehine az da olsa etki bulunduğu sonucuna ulaştıklarını literatürde paylaşırken, 60-68 aylık çocukların zihin kuramı becerileri ile sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada Güven, Ayvaz ve Göktaş (2019) zihin kuramı becerisinin cinsiyete göre farklılaşma göstermediği sonucuna ulaştıklarını belirtmişlerdir. Yüksek sosyal etkileşimler, rol oyunları (mış gibi yapma), kültürel faktörler, ailenin sosyo-ekonomik durumunun zihin kuramı gelişimi üzerinde etkisi olduğu belirtilmiştir. Kardeş durumu ile ilgili olarak sayısı, yaşı, doğum sırası gibi değişkenlerin zihin kuramı gelişimine etkisi açısından, tutarsız sonuçlar elde edildiğine dair çalışmalar vardır (Gözün Kahraman, 2012). Ruffman ve Parkin (1999) ile Cole ve Mitchell (2000) kardeş sayısının zihin kuramı becerileri üzerinde etkisi olmadığına dair elde ettikleri sonuçları araştırmaları ile ortaya koymuşlardır.

Gözün Kahraman (2012) doktora çalışması sonucunda eğitimcilere yönelik vermiş olduğu önerilerde, zihin kuramı gelişimi ve bireysel farklılıklar açısından yapılacak incelemelerin literatüre katkı sağlayacağını belirtmiştir.

Bu noktalardan hareketle, bu çalışmanın başlangıcında alan yazın için Ulusal Tez Merkezi üzerinden "zihin kuramı" anahtar kelimesi ile tarama yapılmış ve bu tarama sonucunda 237 adet çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmaların daha çok tıpta uzmanlık alanında, psikiyatri üzerine yapılmış çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca psikoloji ve eğitim-öğretim alanları ile birlikte farklı alanlarda da çalışmalar olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların sadece 48 tanesi erken çocukluk dönemini kapsayan çalışmalardır. Bu 48 çalışma, normal gelişim seyrinde olan ya da özel gereksinim ihtiyacı olan çocuklar ile yapılmış ve daha çok zihin kuramının farklı gelişim alanları ile ilişkileri ve etkileri üzerine olan çalışmalardır.

Görülmektedir ki ülkemizde, erken çocukluk döneminde zihin kuramı gelişimi ile ilgi çok az çalışma vardır. Bu nedenle zihin kuramının çocuğun hayatındaki yeri, önemi ve etkilendiği faktörler göz önüne alındığında, farklı değişkenler açısından çocukların zihin kuramı becerilerinin değerlendirilmesi sonucunda elde edilecek sonuçların zihin kuramı

literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda yapılacak araştırmanın problemini "4-6 Yaş Grubu Çocuklarda Zihin Kuramı Gelişiminin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" oluşturmaktadır.

1.2.Amaç

Araştırmanın amacı,

Çocukların kendisi ve başkaları ile ilgili duygu, istek ve inançlarını ölçebilmek amacıyla Gözün Kahraman (2012) tarafından uyarlanmış olan Zihin Kuramı Ölçeği aracılığıyla, 4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişiminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi olarak belirlenmiştir.

Bu amaç doğrultusunda, "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi;

1. Çocuğun yaş grubuna göre,
2. Çocuğun cinsiyetine göre,
3. Çocuğun okul öncesi eğitim alma süresine göre,
4. Çocuğun sahip olduğu kardeş sayısına göre,
5. Çocuğun doğum sırasına göre,
6. Çocuğun içinde bulunduğu aile tipine göre,
7. Çocuğun bakımından sorumlu olan kişiye göre,
8. Çocuğun oyun tercihine göre,
9. Annenin yaşına göre,
10. Annenin eğitim durumuna göre,
11. Annenin çalışma durumuna göre,
12. Babanın yaşına göre,
13. Babanın eğitim durumuna göre,
14. Babanın çalışma durumuna göre, istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorularının yanıtı aranacaktır.

1.3.Önem

Gözün Kahraman (2012) yapmış olduğu doktora çalışması ile ortaya koyduğu bulgularda zihin kuramı gelişiminde kültürel faktörlerin, dil gelişiminin ve beynin olgunlaşmasının

önemli rol oynadığından bahsetmiş ve zihin kuramı yeteneğine sahip olmanın sosyal yaşamın temelini oluşturduğunu ifade etmiştir. İki yaş itibariyle gelişmeye başlayan zihin kuramı yeteneğinin, beş yaşta neredeyse yetişkin düzeyine eriştiğini belirterek, zihin kuramı yeteneğinin gelişiminde okul öncesi dönemi kapsayan yılların önemine de dikkat çekmiştir. Ayrıca bu araştırma ile elde edilen bulgularda kardeş sahibi olup, bu kardeşin kendinden büyük olması ve büyük kardeş sayısının artmasının küçük olan çocuğun zihin gelişimi açısından pozitif etkisi olduğuna dair bulgular ortaya koymuştur. Yine aynı araştırmada, ailelerin sosyo-ekonomik durumları, ebeveynlerin disiplin yöntemleri ve davranışları gibi ebeveynlik stillerinin de çocukların zihin kuramı gelişimine etkisinden bahsedilmiştir (Gözün Kahraman, 2012).

Zihin kuramının bireyin sosyal işlevselliği için gerekli ve etkili olduğunu belirten çalışmalar da vardır. Zihin kuramı gelişiminin birçok alan ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Özellikle yaşamın ilk altı yılında çeşitli alanlar ile olan ilişkisi sonucu zihin kuramının temellerinin atıldığı belirtilmiştir (Şahin ve diğerleri, 2019).

Zihin kuramı becerilerinde gerçekleşen gelişim kendilik algısı, kendini düzenleme, okul başarısı, sosyal kabul ve uyum gibi pek çok alanı da etkilenmektedir. Bireyin yaşamı boyunca olan kararları ve davranışları üzerinde daha çok duyguları ve kendine ait zihinsel şemalarının etkili olduğu belirtilmektedir. İnsanlar kendileri ve başkalarına ait oluşturdukları inançlar çerçevesinde hareket etmektedirler. Zihin kuramı gelişiminin bireyin hayatında bu kadar etkili olduğu düşünüldüğünde, bu becerilerdeki yetersizliklerin erken yaşlarda belirlenmesi ve gerekli müdahaleler yapılarak desteklenmesi, çocuğun çevresiyle uyum içinde olmasını kolaylaştıracak ve pek çok alandaki başarısını destekleyerek onun gelişimine önemli bir katkı sağlayacaktır (Kılıç Tülü, 2019).

Ulusal ve uluslararası alan yazında çocukların cinsiyeti, kardeş sayısı, yaşı, doğum sırası, ailevi özellikleri, anne-babalarına ait özellikleri, gelişimsel ilerleyişleri ve farklı eğitim süreçleri gibi birçok değişken bakımından zihin kuramı gelişimleri incelenmiş, elde edilen sonuçların benzerlik ve farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu araştırmayla da farklı değişkenler ele alınarak literatüre katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Bu nedenle özellikle ilkokula başlangıç seviyesi öncesinde olan 4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişiminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi zihin kuramı alanında araştırma yapan ve yapacak olan kişilere, öğretmenlere ve diğer uzmanlara kaynak veri sağlaması açısından önemlidir.

1.4.Varsayımlar

Araştırmada ailelerin kişisel bilgi formunu yansız bir şekilde doldurdukları ve kendileri ile çocukları hakkında doğru bilgi verdikleri,

Araştırma grubunu oluşturan çocukların, ebeveynler ve öğretmenler tarafından verilen yansız yanıtlara göre normal gelişim düzeyinde olduğu varsayılacaktır.

1.5.Sınırlıklar

Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim yılıyla,

İstanbul ili Maltepe, Üsküdar ve Sultanbeyli İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında eğitime devam eden, 4-6 yaş grubunda normal gelişim sürecindeki ve ailesi tarafından izin formu doldurularak çalışmaya katılımı uygun görülen 207 çocuk ile,

Bu çalışmanın sonucunda ulaşılmak istenen zihin kuramı gelişiminin değerlendirilmesi, araştırmada kullanılacak olan Zihin Kuramı Ölçeği' nde yer alan görevler ile sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Gelişim: Döllenme ile başlayan fiziksel, zihinsel, sosyal, duygusal ve dil bakımından çok yönlü ve karmaşık olarak ilerleyen sürekli bir değişim sürecidir (Senemoğlu, 2021).

Okul Öncesi Dönem: 36-72 ay aralığındaki, ilkokul öncesinde yer alan dönemdir.

Zihin Kuramı: Bireyin zihinsel durumları kendisine ve başkalarına atfedebilmesidir (Premack ve Woodruff, 1978).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Gelişim Kavramı ve Gelişimin Temel İlkeleri

Gelişim, anne rahminde oluşmaya başlayan organizmanın birçok farklı yönde niteliksel ve niceliksel olarak büyüyüp değişmesi sürecidir (Akman, 2018). Gelişim sürecinin vazgeçilmez bir parçası olan değişim, tüm canlılar gibi insanlar için de kalıtımın taşınması ile kendini gösterir. Çevrenin de etkisi ile belli bir sırada ilerleyen aşamalarla, olgunlaşma gerçekleşir. Gelişim aşamalarının nasıl gerçekleştiğine dair araştırmalar yapılmış olup, bunların sonucunda da gelişime dair temel ilkeler ortaya konmuştur. Bu ilkeler gelişimin takibi ve doğru ilerleyip ilerlemediği noktasında ipuçları vermektedir (Tezel ve Yılmaz, 2021).

Gelişim evrensel olarak belli temel ilkeler çerçevesinde gerçekleşir. İçten dışa, baştan ayağa ve genelden özele doğru olması, kalıtım ile çevrenin etkileşimiyle ortaya çıkması, sürekli olarak ve belli aralıklarla gerçekleşiyor olması, bazı gelişim alanlarının belli zamanlarda hızlanıp aynı zaman içerisinde diğer gelişim alanlarının duraklaması, kritik dönemler içermesi, bireysel olarak farklılıklar gözlenebilmesi, gelişim alanlarının birbiri ile iç içe ve sürekli bir etkileşim halinde bir bütünlük göstermesi gelişimin temel ilkeleri olarak kaynaklarda yer almaktadır (Senemoğlu, 2021).

Döllenme gelişim sürecinin başlangıcıdır. Hamilelik süresince devam eden ve doğum ile birlikte belli dönemler halinde devam eden gelişim sürecinin ilk durağı olan Bebeklik (0-2 yaş) dönemi en hızlı gelişimin gözlendiği, dünyayı öğrenme ve uyum sağlamanın olduğu bir süreçtir. İlk çocukluk (3-6 yaş) dönemi ise bedensel gelişimin bebeklik dönemine göre yavaşladığı bu dönemde daha çok beceri gelişimi, zihinsel anlamlandırma, duyguları anlama, aile dışındaki çevreyi fark etme ile sosyalleşme görülür. Taklitler ve hayallerle ortaya konan oyunların önemli bir etkiye sahip olduğu bu süreç, okul öncesi dönemi de içine almaktadır. İkinci çocukluk (7-11 yaş) dönemi de ilkokul süreci ile başlayıp, ergenlik dönemine girmeden son ermektedir. Çocuk ailesi dışındaki dünya ile daha fazla bağlantı kurmaya başlar ve sosyal, duygusal, fiziksel ve bedensel olarak beceri artışı gözlenir. Ergenlik dönemi (12-18 yaş) ise çocukluğun bittiği ve gençliğe giriş

yapıldığı evredir. Bu dönemde çok hızlı bir bedensel gelişim dikkati çekmektedir. İlişkileri yönetme, başlatıp bitirme ve sürdürebilme gibi beceriler bu dönemde edinilir (Aral ve Baran, 2011).

Ergenlik dönemi sonrasında da bireylerin gelişim süreci devam etmektedir. Yetişkinlik dönemi ve yaşlılık dönemi de gelişim dönemleri içerisinde ele alınmaktadır.

2.2. Gelişimi Etkileyen Faktörler

Gelişim süreci, her canlı için kendi biyolojik yapısına göre değişir ve kritik dönemlere sahiptir. Dur durak bilmeyen bir ilerleyiş içinde olan ve belli aşamalarla gerçekleşen gelişimi etkileyen faktörler vardır (Tezel ve Yılmaz, 2021). Bunlar birçok araştırmaya konu olup incelenmiş ve iki başlık altında toplanmıştır. Ancak kalıtım ile taşınan özelliklerin, yaşantılar içerisinde çevre ile etkileşime girerek karşılıklı değişim ve gelişime uğradığını da düşünürsek, kalıtım ve çevre etkileşimi de bir diğer başlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.1. Kalıtım

Bireyin genetik olarak taşıdığı, yani anne ve babasından geçen özelliklere göre gelişimini ifade etmektedir. İnsan vücudunda var olan genetik plan nasıl ise gelişimi de o yönde şekillenmektedir. Bu basit bir gelişim değildir. Her hücrenin yaklaşık olarak bir milyon gen içerdiğini düşünürsek, bu durum büyük bir derinliği ve karmaşıklaşan bir yapıyı ifade etmektedir. Kalıtımın özellikle bireyin fiziksel ve zihinsel özelliklerinin gelişiminde daha etkili olduğu belirtilmektedir (Senemoğlu, 2021).

2.2.2. Çevre

İnsanın gelişimine doğumdan önce, doğum sırasında ve doğumdan sonra etki eden ve dıştan gelen her uyarıcı, çevresel olarak kabul edilmektedir. Çevresel etmenlerin, gelişimin her döneminde etkisi söz konusudur.

Doğum öncesi etmenler: Döllenmenin oluşması ile birlikte doğuma kadar olan süreçte bebeği etkileyen her durum doğum öncesi etmenler arasındadır. Annenin genel sağlık

durumu, beslenme şekli, zararlı madde kullanması, psikolojisi, yaşadığı hastalıklar ve kazalar bebeğin gelişimini etkilemektedir (Aral ve Baran, 2011).

Doğum sırasında oluşan etmenler: Doğum esnasında bebeğin maruz kaldığı bazı durumlardır. Oksijensiz kalma, kordon dolanması ve doğum esnasında kullanılan yöntemler gibi durumlar doğum sırasında bebeğin gelişimine olumsuz etkide bulunan ya da sınırlandıran etmenlerdir (Senemoğlu, 2021).

Doğum sonrası etmenler: Çocuğun içinde bulunduğu çevrede olan herkesin ve her şeyin, onun gelişimine etkisi vardır. Ailesi, arkadaşları, akrabaları, eğitim ortamı, mahallesi, komşuları, ailesinin sahip olduğu sosyo-ekonomik durumu, beslenmesi, geçirdiği hastalıklar, kitle iletişim araçları, yaşadığı kazalar ve içinde bulunduğu toplumun kültürel özellikleri dahil daha birçok şey çocuğun gelişimini etkilemektedir (Tezel ve Yılmaz, 2021).

Bunların dışında beslenme, geçirilen kazalar ve hastalıklar, çocuğun içinde bulunduğu aile ortamı, arkadaşları ve kitlesel iletişim sağlayan araçlar da çevresel olarak gelişime etki eden faktörler olarak kaynaklarda yer alır.

2.2.3. Kalıtım ve çevre etkileşimi

Döllenme ile anne babadan gelen genlerin ve doğum sonrasında da çevrenin etkisi sonucu, çocuğun gelişiminin şekillendiği bilinen bir gerçektir. Bu sebeple bireyin içerisinde taşıdığı kalıtımsal özellikler ile çevresel uyarıcılar sürekli bir etkileşim içindedir. Bu etkileşimlerin sonucu, bireyde olumlu ya da olumsuz değişimlere yol açmaktadır. Anne ve babanın içinde bulunduğu psikolojik durum, aile içindeki huzur ve huzursuzluklar, yaşadığı toplumsal ortamın verdiği uyarıcılar, kardeşler, okul vb. gibi daha birçok çevresel unsur çocuğun gelişim sürecini şekillendirmektedir (Berk, 2020).

2.3. Erken Çocukluk Döneminde Gelişim

0-8 yaş arasını kapsayan, büyüme ve gelişmenin çok hızlı olduğu erken çocukluk döneminin zihinsel, sosyal, duygusal, motor ve dil gelişimi bakımından çocuğun karakterine ve tüm hayatına etki eden evrensel bir süreç olduğu, yapılan bilimsel

araştırmalar sonucunda açıklanmıştır. Bu dönemin en iyi şekilde desteklenmesi çocuğun geleceğine yapılacak en iyi yatırım olarak söylenebilir (Tunçeli ve Zembat, 2017).

Erken çocukluk döneminin desteklenmesi demek, çocuğun temel ihtiyaçlarının ön planda olması demektir. Bu ihtiyaçları bilip, tespit etmek önemlidir. İyi bakım alan, sevgi ve şefkat gören, güven duygusunu yaşayan, hareket ve oyun özgürlüğüne sahip olan, çevresindeki yetişkinlerden destek alabilen, kendini tanımasına ve göstermesine fırsat verilen çocuk, gelişimindeki bu dönemi en iyi şekilde tamamlayacaktır (Seven, 2014).

Zihinsel gelişimde, doğumdan itibaren refleksler ile başlayan dünyaya uyum süreci ilk olarak tesadüfi keşifler, sonrasında haz alma ile gelen tekrarlar, dıştan gelen dönütler ile zevk almaya dönüşür ve bir önceki evrede öğrenilenler koordineli ve amaçlı davranışlar olarak gösterilir. Daha sonra merak devreye girer. Merak ile birlikte keşfetme başlar. Deneme yanılmalar sonucu anlama ve sembolleştirme gözlenir. İki yaş sonrasında sezgiye dayalı düşünmeler, görselde gördüğü şeye göre olur. Mantık çerçevesinde bir akıl yürütme yoktur (Haktanır, 2012). Okul öncesi dönem ile birlikte deneme yanılmaların, sezgilerin yerini problemi fark etme, onunla ilgili düşünme ve anlamlı akıl yürütmeler almaya başlar. Bu dönemdeki çocukların düşünme ve akıl yürütmeleri, yetişkinleri şaşırtabilmektedir (Akman, 2018).

Sosyal ve duygusal gelişim, güven duygusunun kazanımı ile bebeklikte başlar. Doğum ile birlikte temel ihtiyaçlarına karşılık bulan bebek, olumlu bir sosyal duygusal bağ geliştirir. Büyüme ile birlikte konuşmalara gülümseme, tanıdığı seslere karşılık sesler çıkarma, kahkaha temelinde gülme ve jest-mimik-ses içeren karşılıklı oyunlara tepkiler verme gibi aşamalar gözlenir. Bunları takiben yabancılarla etkileşime girme, yaptığı bir sese-harekete karşılık gördüğünde aynısını tekrarlama, başka çocuklara ilgi ve takip etme görülür. Bedensel gelişimin de ilerlemesi ile hareketli oyunlara ve başkalarıyla iletişimi güçlendirmeye geçiş başlar. Merak duygusu artan ve bu noktada gerekli desteği gören çocuk özerklik kazanır, sorumluluk alır ve kişisel ihtiyaçlarını destekle de olsa yapmaya çabalar. Okul öncesi dönem ile birlikte dış dünyaya açılan çocuk, zengin uyarıcılarla dolu bir çevrede kendi kendine keşfederek öğrenmeye başlar (Ataman, 2009).

Motor gelişim, bebeklikten itibaren hızlı bir beden ve kas gelişimi temelinde yol alır. Bir bebeğin çevresini tanıması için motor becerilere ihtiyacı vardır. Bu sayede çevresi ile

iletişim içerisinde olarak sosyalleşir. İki gelişim sürecinde takip edilen motor gelişimde, ilk etapta kaba motor gelişimi sayesinde emekleme, ayakta durabilme, yürüme, yakalama, tırmanma gibi becerilerini geliştiren bebek, iki üç yaş civarında bu becerilerini ritmik olarak gerçekleştirebilir. İnce motor gelişimde ise el ve parmaklardaki kasları kontrol edebilme ve kullanabilme söz konusudur (Seven, 2014).

2.4. Zihin Kuramı

2.4.1. Zihin kuramı kavramı, tanımı ve tarihçesi

Bir bebek doğar ve doğduktan sonra deneyimler yaşayarak öğrenmeye başlar. Her yeni deneyim ile çevresindeki şeyleri anlamlandırır ve bu şekilde bebeğin öğrenmeleri yaşam boyu çoğalarak gerçekleşir. En hızlı öğrenmelerin erken çocukluk dönemi içerisinde olduğu bilimsel araştırmalarla ortaya konmuştur. Uyarıcı zenginliği, kaliteli bir eğitim, sağlıklı bir aile ortamı ve gerekli bakımın sağlanması ile bu dönem en verimli şekilde desteklenebilir.

Gelişimi desteleyen başka bir unsur da toplumdur. Kendini tanıyıp, kararlarını ve davranışlarını yönetebilen birey, iyi bir gözlemci olup içinde yaşadığı ortamı tanıyıp anlamalı ve o ortama uygun davranışları gösterebilmelidir. Bu şekilde toplumda yer edinebilir.

Zihin kuramı kavramı da bireyin kendine ait düşünceler ile diğer kişilere ait düşüncelerin, inanışların, isteklerin, duyguların farklı olduğunu anlama ve hatırlama gibi sosyal bir anlamayı içermektedir. Zihin kuramıyla ilgili yapılan araştırmalar sonucunda bireyin gelişimini destekleyen ya da bu gelişimi olumsuz etkileyen etkenler olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Taymaz Sarı, 2021).

Bireyin karşısındaki kişiler ile olan ilişkisinin niteliğini, o kişinin de kendine ait farklı görüşlerinin, inanışlarının ve isteklerinin olabileceğini kabul etmek etkilemektedir. Yani karşısındakini anlamaya çalışmak, niteliksel olarak ilişkiler üzerinde etkilidir. İşte burada karşısındakini anlamaya çalışan, onu kendine ait inanışları, istekleri ve görüşleri ile değerlendiren birey "Zihin Kuramı" na sahip olarak nitelendirilir. Bir bireyin 'zihin kuramı yeteneğine sahip olması' demek; düşünce ile nesnenin farklı olabileceğini, gerçek

ile inanışların farklılık gösterebileceğini, isteklerin ve sonuçların farklı olabileceğini, hayallerin sınırlandırılamaz olduğunu, her bireyin kendine özel zihne sahip olduğunu ve vücut ile zihnin birbirinden bağımsız olduğunu anlaması anlamına gelmektedir (Gözün Kahraman, 2012).

Bilişsel olarak karşısındaki birey hakkında bir bakış açısına sahip olabilmek olarak açıklanan zihin kuramı, birçok disiplin tarafından çalışma alanı olmuş ve bu kavram farklı isimler altında literatürde yer almıştır. Leslie (1987) tarafından 'zihinselleştirme' yani gerçek olandan ayrıştırılmış hayali durum olarak kullanılmıştır (Gözün Kahraman, 2012).

Piaget (1930) çocuk zihnini anlamak üzerine ilk çalışmaları yapan bilim insanlarından biridir. Onun ortaya koymuş olduğu bilgiler dikkat çekmiş, çocuğun zihinsel yapısı ve gelişimi uzun yıllar bilimsel çalışmalarda ilgi odağı olmuştur. Piaget, farklı gelişim aşamalarında çocukların düşünce özelliklerini anlamayı ve anlatmayı amaçlarken, ortaya koymuş olduğu bilgiler ile geniş bir yelpaze sunmuştur. Onun sunmuş olduğu bu geniş bilgi çerçevesi, zihin kuramı kavramının ortaya çıkışı ile farklı bir bakış açısı sağlamıştır (Ertuğrul, 2011).

Premack ve Woodruff (1978) ilk olarak psikoloji alanında şempanzeler ile yaptıkları araştırmalarla, şempanzelerin bir zihin kuramına sahip olduğunu ortaya koymuşlardır (Premack ve Woodruff, 1978).

Gelişim psikolojisinde Bretherton zihin kuramının öncülüğünü yapmış ve 1981 yılında Bretherton, Beeghly-Smith ve McNew bebekler ile yaptıkları çalışmalar ile elde ettikleri bilgilerin, 1978 yılında ortaya konmuş olan "Zihin Kuramı" teriminin doğruluğunun kanıtı olarak dile getirmişlerdir. Wimmer ve Perner, çocuğun karşısındaki kişilerin inandığı düşünce ile ilgili olarak ilk çalışmayı yapan araştırmacılar olmuşlardır. Bu araştırmaya göre çocuklar kendi düşüncelerini karşıya yöneltirler. Burada çocuğun kendi düşüncesi ile karşısındakinin düşüncesini birbirinden ayırt edip, aradaki farkı anlayabilmesi en önemli husustur (Dönmez, 2009).

1980'li yıllara gelindiğinde Zihin Kuramı kavramı üzerine yoğun bir odaklanma olmuş ve birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Piaget'in bilişsel gelişim ile ilgili aşamalarına odaklanan Margaret Donaltson ve Rochel Gelman yaptıkları deneysel çalışmalar ile okul

öncesi dönemdeki çocukların dünyayı anlayabilmek için hangi düşünce ve neden birleşiminden faydalandıklarına bakarak, çocukların düşünce anlayışlarını anlayama çalışmışlardır (Taymaz Sarı, 2021).

Yıllar içerisinde araştırmalar devam edip yeni bilgiler ortaya atıldıkça bilim insanlarının kafasında birçok yeni soru oluşmuş ve bu sorular araştırmalara yön vermiştir. Gopnik ve Wellman' da (1992) çocukların zihni nasıl anladığı, bu anlamayı gerçekleştirmek için edindiği hangi bilgileri kullandığı, nasıl bir başlangıç ve değişim sürecinden geçtiğini ortaya koymaya çalışmıştır (Gopnik ve Wellman, 1992).

2.4.2. Zihin kuramı teorileri

Zihin kuramının çerçevesini açıklamaya yönelik olarak birçok görüş ortaya konmuş ve bu görüşler doğrultusunda ortaya çıkan kuramlarla zihin kuramı yeteneğinin gerçekleşmesinde rol oynayan etkenler açıklanmaya çalışılmıştır (Arıkan, 2020).

2.4.2.1 Kuram kuramı

1980 yılında Adam Morton tarafından ortaya atılmıştır (Arıkan, 2020). Çocuğun doğuştan itibaren bir zihin teorisi sistemine sahip olduğunu belirten bu kuram için Gallese (2004) ve arkadaşları kişinin kendini ve başkalarını anlamakta kullandığı kurallar yardımı ile başkası hakkında var olan bilgileri incelediğini ve başkasına ait davranış hakkında kendi içinde yeni bir teori geliştirdiğini açıklamışlardır (Gözün Kahraman, 2012).

Çocuklardaki zihinsel gelişim bilimdeki teori değişikliği gibidir. Çocuklar geliştikçe dünyaya dair teorileri de değişir ve bunu dünyadan almış oldukları verilere dayanarak yaparlar. İşte bu süreçte çocuğun yeni aldığı bilgiyi yorumlayıp, ona dair tahminlerde bulunarak yeni bilgiyi anlamlandırmasıdır (Meltzoff, 1999).

2.4.2.2 Simülasyon kuramı

Gordon ve Heal'in 1986 yılında ilk kez ifade ettiği bu kuram, 1989 yılında Harris ve Goldman'ın çalışmaları ile daha detaylı bir kuram halini almıştır. Zihinsel durumların herkeste aynı şekilde olduğunu kabul eden simülasyon kuramı, diğer kişilerin zihinsel durumlarını anlayabilmek için yeni bir teori geliştirilip kullanılması gerektiği düşüncesini

kabul etmez. Bireyin var olan hayal gücü ile kendini başkalarının yerine koyabildiği bir yeteneği olduğunu savunur (Korkmaz, 2020).

Aynı şekilde Gopnik ve Wellman (1992), insan başka kişileri anlamak veya davranışları tahmin etmek için kendine ait olan mükemmel zihnini harekete geçirir. Kendi zihin modellerini çalıştırarak, var olan simülasyonları bulur, "işte karşımdaki olgu budur" diyerek açıklayabilir ve ortaya çıkanları göz önüne alarak da başkalarına ait zihinsel durum ve davranışları tahmin eder demiştir (Gopnik ve Wellman, 1992).

2.4.2.3 Modül kuramı

Leslie (1987) bireylerin, doğuştan itibaren yüzleri tanıma ve davranışların sebebini anlama yeteneği olan bir zihin kuramı mekanizmasına sahip olduğunu ileri sürmüştür. Bu mekanizmanın doğuştan var olmasına rağmen, çocukların 4 yaşından önce zihin kuramı görevlerinde başarısız olabileceğini, çünkü doğru olanı seçebilme yetisinin henüz gelişmediğini, bu yetinin gelişerek doğru olanı seçebilmesinin deneyimler sonucu oluşan olgunlaşma ile gerçekleşeceğini söylemektedir. Yani zihin kuramı gelişiminin devamlı bir gelişim halinde olduğu belirtilmiştir. Modül kuramı, kavramsal bir ilerleme olmadan da zihin kuramı gelişiminin olabileceğini öne sürer. Yani zihin kuramı görevlerinde, başarıyı çoğaltmak için yapılan her türlü etki sonucunda başarı sağlanıyorsa, zaten var olan zihin kuramında bu olgunlaşmanın gerçekleştiğini göstermektedir (Akbaş, 2011).

Bu kuramlarda; okul öncesi dönem zihin kuramı becerilerinin ortaya çıkışı olarak ifade edilirken, zihin kuramının çocuğun kendisinin ve başkalarının psikolojik durumunu anlamasında temel oluşturduğu, çocuğun kendi davranışlarını anlaması ve tahmin etmesinin yanında, başkalarının davranışlarını da anlamasına yardımcı olduğu ve çocuğun bu yeteneği kazanarak, sosyal dünyayı da anlayabilmesine yardımcı olduğu gibi hususlar da ortak olarak kabul edilmektedir (Taymaz Sarı, 2021).

2.4.3 Zihin kuramı yeteneğine yönelik yapılan gelişimsel değerlendirme

Zihin kuramı ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalardan elde edilen bulgulara göre zihin kuramı becerilerine yönelik değerlendirmeler de kullanılan üç düzey bulunmaktadır. Bunlar basit düzey ile başlar. Gelişimin ilerlemesi sonucu daha karmaşık ve üst düzey

yetenekler halini aldığı söylenmektedir. Araştırmalar sonucu elde edilen bu veriler, bireylerin zihin kuramı yeteneklerini geliştirmek ya da daha da hızlandırmak için neler yapılabileceği noktasında yol gösterici olmuştur (Gözün Kahraman, 2012).

Aşağıda açıklamalarına yer verilmiş olan zihin kuramı yeteneklerine yönelik düzeyler ve bunlara yönelik yapılan testler, sözel ve sözel olmayan test niteliğinde ayrılır. Sözel testler durum hikayelerinden oluşmuştur. Bireye bir durum ile ilgili hikaye aktarılır ve sonrasında sorular ile hikayedeki kişilere ait zihinsel durum tahminleri alınır. Sözel olmayan testler ise obje, karikatür vb. görseller ile gerçekleştirilen testlerdir.

Birinci derece zihin kuramı yeteneği, bireyin kendi bildiğini karşısındakilerin bilmediğinin farkında olarak, bir düşünceyi başka bir kişiye yöneltmesi şeklinde olan en basit düzeydir (Erdil, 2008).

Beklenmeyen yer değişimi testlerinde Wimmer ve Perner' e (1983) ait "Maxi ve çikolatası paradigması" yanlış inanış alanında ilk kez kullanılan en klasik testtir. Bu testte Maxi çikolatasından biraz yedikten sonra kalan çikolatayı mavi dolaba koyar ve dışarı çıkar. Daha sonra annesi gelir ve bu çikolatanın birazını kurabiye yapmak için kullanarak kalanını yeşil dolaba bırakır. Test uygulanırken bu hikaye çocuğa anlatılır. Ardından çocuğa "Maxi geri geldiği zaman, çikolatası için hangi dolaba bakar?" sorusu yöneltilir. Soru yöneltilen çocuk eğer "mavi dolap" cevabını verirse zihin kuramı gelişmiş, "yeşil dolap" cevabını verirse zihin kuramı gelişmemiş olarak kabul edilmektedir. Beklenmeyen yer değişimi testleriyle, başkasının yanlış bir bilgiye ya da inanca sahip olma halini kavrayıp kavrayamama durumu ölçülmeye çalışılmaktadır (Taymaz Sarı, 2021).

Sally-Anne testi ise Sally ve Anne adı verilen iki oyuncak bebek ile uygulanır. Teste başlarken önce çocuklara bebekler tanıtılır. Bebeklerin isimlerini doğru öğrenip öğrenmedikleri kontrol edilir. Ardından teste başlanır. Hikayede, odanın içerisinde bir kutu ve sepet vardır. İsmi Sally olan bebek sepetin içine misket koyar ve oradan uzaklaşır (durumlar anlatıldığı esnada, oyuncak figürler uygun şekilde hareket ettirilerek canlandırma yapılır). Sally gidince Anne misketi sepetten alıp kutunun içerisine koyar ve ardından Sally geri gelir. Teste katılan çocuklara bu senaryo anlatıldıktan sonra ilk olarak inanç sorusu olarak "Sally misketini almak için nereye bakacak?" sorusu, ardından "Aslında misket nerede?" sorusu ile gerçeklik ve en son hafıza sorusu olarak da "Misket

en başta neredeydi?" diye sorulur. Çocuk, Sally'nin misketi için nereye bakacağı ile ilgili soruya "sepet" cevabını verirlerse testi geçer (Baron-Cohen, Leslie ve Frith, 1985).

Astington ve Gopnik aldatmacalı kutu testini okul öncesi dönem çocuklar üzerinde uygulamışlardır. Çalışmada iki deney grubu vardır. Grubun birine çikolata ve kibrit kutusu gösterilerek içinde ne olduğu sorulur. Cevapların ardından içine çikolata saklanmış olan kibrit kutusu gösterilerek, içindekini tahmin etmeleri istenir. Cevapların ardından kutunun içindeki gösterilerek, çocuklara içine ne konulduğunu görmedikleri için kibrit cevabını verdikleri açıklanır. Daha sonra deneyin uygulandığı çocuğa, deneyin uygulanmadığı bir çocuğun ortama geleceği ve "onun bu kutu içerisinde ne olduğunu düşüneceği" sorulur. Bu şekilde "çocuklar tarafından kendi inancı ile habersiz olma durumunun düşünce üzerinde yarattığı etki algılanabiliyor mu?" test edilmeye çalışılmıştır (Taymaz Sarı, 2021).

Zihin kuramı yeteneğini değerlendirmek için uygulanan testlerden biri de görünüm-gerçeklik görevleridir. Bu testte yanıltıcı bir nesne kullanılır. Testteki sorular bu nesneye yönelik olarak gerçeklik ile ilgili "Gerçekte bu nedir?", görünüş ile ilgili olarak ise "Bu neye benzemektedir?" şeklinde yöneltilir. "Taşa benzeyen sünger" bu test için kullanılan bir yanıltıcı nesneye örnektir (Gözün Kahraman, 2012).

İkinci derece zihin kuramı yeteneği, bireyin kendisi dışındaki ikinci ve üçüncü bireylerin düşünceleri ile ilgili çıkarımda bulunabilmesidir. Yani birey, üçüncü kişinin düşüncesi ile ilgili, bir diğer ikinci kişinin ne düşündüğü hakkında çıkarım yapıp düşüncesini ortaya koyabilir. İkinci derece zihin kuramı yeteneğine yönelik testlere ait hikayelerde ana kurgu; oda içerisinde olan iki kişi ve bu iki kişilerden bir tanesinin elindeki nesneyi bir yere koyup odadan dışarıya çıkması, içeride kalan kişinin diğeri gittikten sonra o nesnenin yerini değiştirmesi ve o sırada dışarıda olan kişinin gizlice onu izlemesi, içerideki kişinin izlendiğinin farkında olmaması şeklindedir (Gözün Kahraman, 2012).

Buraya kadar bahsedilmiş olan testlerden başka, zihin kuramı becerilerini gelişimsel olarak değerlendirmeyi amaçlayan ileri düzey testler de kullanılmıştır. Bunlar; gözlerden zihin okuma (25 farklı insanın göz kısmına ait resimlerine bakarak ne anlatmak istediği, ne hissettiğini anlama üzerinedir) testi, tuhaf hikayeler (karikatürler ile gösterilen, basit düzey gündelik durum hikayeleriyle çocukların, hikaye karakterlerinin zihinsel

durumlarını açıklayabilme halleri, tahmin düzeyleri ve çıkarımda bulunup, bilgiyi kullanabilme durumlarını tespit eder) testi, sosyal gaf (karmaşık ve empatik anlayış vardır ve bir kişinin farkında olmadan söylenmemesi gerekeni dile getirmesi şeklindeki gaf durumu hikayesidir) ve günlük hayattan hikayelerdir (birbirinden farklı zihinsel durumları anlama üzerine oluşturulmuş hikayelerle çocukların, ilk kısımda verilen durum ile ilgili çıkarımda bulunabilme becerileri ölçülüp, ikinci kısımda zihinsel bir durumu anlamlandırabilmesi sorgulanır) (Bal, 2020).

2.4.4 Zihin kuramı gelişimini etkileyen faktörler

Dünyaya gelen bir bebeğin, o anda çevresindekiler ile etkileşimi başlamaktadır. Döllenme ile başlayan gelişim sürecinin, büyük bir hız ile ilerlediği göz önüne alındığında, hamileliğin ve 0-3 yaş arasındaki gelişimin farklı sebeplerle olumsuz etkilenmesi gelişim gecikmesine ya da akranlar ile gelişim farklılıklarına sebep olabilmektedir (Gözün Kahraman, Ceylan ve Korkmaz, 2016).

Literatür incelendiğinde zihin kuramı gelişimine etkisi olduğu düşünülen durumlar vardır. Wellman ve Liu (2004), tüm gelişim alanları gibi zihin kuramının da yaş ile birlikte gelişim gösterdiğini ifade ederler. Gözün Kahraman (2012) ise düşünme ve bilme gibi kavramlara dayanan zihin kuramı becerileri, özellikle beyin olgunlaşması ve dil gelişimi ile birlikte ilerlemektedir demiştir. Yıllardır yapılan birçok bilimsel çalışma ile zihin kuramına etki eden ve etmeyen etkenler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bir çocuğun kendinden küçük veya büyük kardeşinin olması ile kardeş sayısı açısından zihin kuramı gelişimine bakıldığında, araştırma sonuçlarında henüz kesinlik bulunmamaktadır. Kardeş sayısının artması ile yanlış inanç performansının iyi yönde etkilendiğini söyleyen Perner ve diğerleri (1994) bu araştırmalarında yaş farkının ve çocuklara ait yaşların durumu etkilemediğini dile getirmiştir (Perner, Ruffman ve Leekam, 1994).

Lewis, Freeman, Kyriakidou, MaridakiKassotaki ve Berridge (1996)' nın yaptıkları çalışma büyük kardeş sayısına dikkat çekerek ve bunun zihin kuramı gelişimi ile pozitif ilişkide olduğunu belirtmişlerdir (Gözün Kahraman, 2012).

3-4 yaş grubu 64 çocuğun anneleri ile yapılmış olan bir araştırmada yaş, kardeş sayısı, annelerin çocuklarıyla birlikte geçirdikleri zaman ve yanlış inanış arasında ilişki bulunduğu, ancak annelerin disiplin tarzıyla zihin kuramı gelişimi arasında bir ilişki bulunmadığı belirtilmiştir (Ruffman, Perner ve Parkin, 1999).

Kardeşe sahip olup olmama durumunun zihin kuramı gelişimine etkisini araştıran Cole ve Mitchell (2000), 119 tane 3-5 yaş grubu çocuk ile yaptıkları çalışma sonucu kardeş varlığı ile zihin kuramı gelişiminin ilişkili bulunmadığını belirtmişlerdir. Daha sonra 71 çocuk ile yaptıkları ikinci çalışma sonucunda, sosyoekonomik düzey ve kardeş varlığının zihin kuramı açısından avantaj sağladığını gösteren veriler elde ettiklerini belirtmişlerdir (Cole ve Mitchell, 2000).

Dil gelişimi ve yeterliliğinin temele alındığı bir çalışmada Sabbagh ve Baldwin (2001), 3-4 yaş grubu 48 çocuğa kelime öğretimine yönelik iki farklı uygulama gerçekleştirmiştir. Uygulama sonunda bu çalışmanın 4 yaş grubunda etki olduğunu ama 3 yaş grubunda öğrenmenin zayıf olarak gerçekleştiği sonucuna varıldığı ve zihin kuramının kelime öğrenme uygulamalarının etkisi ile geliştiği ifade edilmiştir (Sabbagh ve Baldwin, 2001).

Cinsiyetin zihin kuramı gelişimi üzerinde etkisinin olup olmadığına yönelik 1200 çocuk ile yaptıkları araştırmada Charman, Ruffman ve Clements (2002) kızlar açısından yanlış inanış ile ilgili yaş bazında üstünlük tespit etmiş ama bunun kuvvetli bir etkide olmadığını söylemişlerdir (Charman, Ruffman ve Clements, 2002).

Zihin kuramı açısından dilin önemini araştıran bir çalışma ile dilin anlamsal, söz dizimsel ve sıfat cümlelerini anlama yönünden etkisi, 60 tane okul öncesi dönemdeki çocuk üzerinde incelenmiş ve araştırma dahilinde eğitim alan grubun cümle tamamlama ile dilbilgisi açısından desteklenmesi sonucu zihin kuramı gelişimi bakımında önemli bir artış tespit edildiği belirtilmiştir (Hale ve Tager-Flusberg, 2003).

Arkadaş ilişkilerinin, zihin kuramı ve sosyal yeterlilik arasındaki ilişkisini araştıran Walker (2005), 3-5 yaş grubu 48 erkek ile 63 kıza iki yanlış inanış testi uygulanması sonucu bu testin hem erkeklerde hem kızlarda zihin kuramının sosyal davranışları tahmin edebildiği ve ayrıca erkeklerde, utangaçlığın zihin kuramı puanı açısından ilişkili olduğu sonucuna yer vermiştir (Walker, 2005).

Farklı kültürler boyutunda bir çalışma ile 109 tane Çinli ve 107 tane Amerikalı okul öncesi çağdaki çocukla, yürütücü fonksiyonlar ve zihin kuramı ilişkisini araştırılmıştır. Bu araştırma ile farklı kültür boyutunda örnek gösterilerek, Çinli çocukların yürütücü fonksiyonlarda daha yüksek performans göstermelerine rağmen, zihin kuramına yönelik testlerde aynı başarıyı elde edemedikleri sonucu belirtilmiştir (Sabbagh, Xu, Carlson, Moses ve Lee, 2006).

3-4 yaş grubunda okul öncesi eğitim almış ve almamış olan 63 çocuk ile onların annelerini baz alan bir çalışmada, annelerin çocukları ile olan iletişimlerinde zihinsel ifadeler kullanmalarının, çocuğun zihinsel kelimeleri anlaması ve bunun zihin kuramına etkisini araştırılmış, sonuç olarak annelerin kullandıkları dil ile zihinsel sözcükleri anlama durumunun yanlış inanış testi üzerinde pozitif yönlü bir etkisi olduğu belirtilmiştir (Howard, Mayeux ve Naigles, 2008).

2.4.5 Erken çocukluk döneminde zihin kuramı gelişimi

Bilişsel gelişim gibi sosyal gelişim de doğumdan itibaren başlamaktadır. Normal gelişime sahip olan bir yeni doğan, kişilerden ve nesnelerden birbirinden farklı cevaplar aldığının farkındadır.

Sosyalleşmenin de temeli duyguları anlama ve tepki vermedir. Diğer bebeklerin ağlama sesine bebeğin ağlama ile tepki vermesi buna örnek verilebilir. İhtiyaçları fark edilen, bunlara yönelik duygu ve davranışlarına karşılık bulan bebek anlaşıldığı hissine sahip olur ve iletişimi güçlenir (Taymaz Sarı, 2021).

Zihin kuramı becerilerine dair araştırmalar şunu göstermektedir; çocuklar zihinsel ilişkilerin bazılarını geç, bazılarını erken, bazılarını kolay ya da zor kazanabilirler. Örneğin; Wellman ve Liu (2004) geliştirdikleri ölçek ile zihinsel olarak öznelliği anlamak için artarak ilerleyen adımları ele almışlar ve inançların daha geç dönemlerde anlaşılırken, isteklerin daha erken zamanlarda anlaşılabildiğini ortaya koymuşlardır. Ayrıca gerçek duygu ve görünen duygu arasında ayrım yapmanın, okul öncesi yıllarda geç gelişen bir anlayış olduğunu tespit ettiklerini belirtmişlerdir (Wellman ve Liu, 2004).

Yapılan araştırmalar ile zihin kuramı gelişiminin ne zaman başladığına dair birçok görüş ortaya atılmıştır. Bebeklerde 18 ay civarında ilk temelleri atılan zihin kuramı yeteneğinin, 9-11 yaşları arasında gelişimini tamamladığı öne sürülmüştür (Gözün Kahraman, 2012).

18. ayda ortak dikkat yeteneği olarak kendini göstermeye başlayan zihin kuramı yeteneği, 3 yaş itibariyle çocuğun başkalarının da farklı isteklerinin olabileceğini anlamaya başlaması ve 4 yaşına geldiğinde ise başkalarının bir konu ile ilgili yanlış inanç veya düşünceye sahip olabilmesini anlaması ile birinci derece zihin kuramı yeteneği kazanılmaya başlanır (Kontaş, 2015).

Erken çocukluk döneminde iki yaş civarında görülmeye başlanan sembolik oyun, çocukların hayali gerçeklikten ayırabildikleri hayali oyundur. 18 ila 24 ay arasında çocuklar, "mış gibi yapmayı" zihinsel durumu anlamak için kullanır. İki yaşına geldiklerinde ise zihinsel arzu durumunu tam olarak kavrar gibi görünürler (Stone, Baron-Cohen ve Knight, 1998).

Başkalarının zihinsel durumlarının farkına varan iki yaş çocuğunda, oyuncakları ile olan oyunları esnasında bu durum gözlenebilmektedir. Üçüncü yaşa gelen çocuk artık basit düzeydeki düşünce ve arzuları anlamaya anlamlandırmaya başlar. Dördüncü yaşa gelindiğinde ise çocuk benzer durumlar karşısında herkesin farklı duyguları yaşayabileceğini, zihinsel durumların kişiden kişiye bağımsız olduğunu anlar. Beş yaş ile zihin kuramı gelişimine inançları anlama eklenir. Altı yaş itibariyle zihin kuramı gelişimi bir üst düzeye ulaşır (Taymaz Sarı, 2021).

Altı yaş sonrasında da zihin kuramı gelişimi devam eder. Bu yaşa gelene kadar birinci derece zihin kuramını ve ikinci derece zihin kuramı yeteneklerini kazanmış olan çocuk, başkalarına ait düşünceler ile ilgili muhakeme yapabilir ve bir olayla ilgili çelişkili duyguların oluşabileceğini kavrayabilir (Kontaş, 2015).

2.4.6 Ulusal literatürde zihin kuramı ile ilgili yer almış araştırmalar

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi' nde, "Zihin Kuramı" başlığı ile tarama yapıldığında 237 adet bilimsel çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmaların daha çok tıpta uzmanlık alanında gerçekleştirildiği, bunu takiben psikoloji, eğitim öğretim,

dilbilimi, felsefe, hemşirelik, halk bilimi, bilgisayar mühendisliği ve endüstri ürünleri tasarımı gibi alanlarda da zihin kuramı ile ilgili araştırmaların olduğu tespit edilmiştir. En fazla çalışmanın yapıldığı tıpta uzmanlık alanındaki çalışmaların, yoğunluklu olarak sağlık sorunu yaşayan bireyler ile gerçekleştirildiği görülmektedir. Zihin kuramı ile birlikte ele alınan sağlık sorunlarında yoğunluklu olarak şizofreni ve onu takiben down sendromu, çeşitli engel grupları, otizm, özel öğrenme güçlüğü ve sosyal anksiyete gibi başlıklar ile karşılaşılmıştır.

Erken çocukluk dönemindeki çocuklar ile yapılmış olan çalışmalar bazında inceleme yapıldığında özel gereksinimli çocuklar üzerine araştırmaların yoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Örneklemini, erken çocukluk dönemi çocuklar olarak belirlemiş olan araştırmaların amaç olarak ilişkisel inceleme ve karşılaştırmalara, zihin kuramı becerilerini ölçmeye yönelik ölçek geliştirme ve ölçek uyarlama çalışmalarına yer verdikleri görülmüştür.

Önal (2022), zihin kuramı becerileri ile dil ve iletişim arasındaki ilişkiyi değerlendirmek ve bu becerilerin demografik olarak bilgi değişkenlerinden nasıl etkilediğini ortaya çıkarmak amacıyla yaptığı araştırmasında, 4-6 yaş grubu koklear implant kullanan 40 çocuk ile çalışmıştır. Bu çalışma sonucunda literatüre uygun şekilde, koklear implant kullanan çocukların ölçekten düşük puan elde ettiği açıklanmıştır (Önal, 2022).

Özsarı (2022), normal gelişim sürecindeki 5 yaş grubu çocuklara uygulamış olduğu Zihin Kuramı Temelli Duygusal Gelişim Programının, çocukların zihin kuramı ve duygusal yeterliliklerini attırıp arttırmayacağını tespit etmeye çalışmıştır. Sonuç olarak duygu bilgisi ve duygu düzenlemenin, zihin kuramı düzeyi üzerinde anlamlı derecede bir etkisi olduğu sonucuna ulaştığını belirtmiştir (Özsarı, 2022).

Korkmaz (2020), 48-60 aylık anaokuluna devam eden 44 çocuk ile gerçekleştirdiği araştırmasında, çocuklara "Sürdürülebilirlik için Drama Eğitim Programı" nı uygulamıştır. Uygulamış olduğu bu programın, çocukların zihin kuramı ve empatik becerileri üzerinde kalıcı bir etki bıraktığını tespit ettiğini dile getirmiştir (Korkmaz, 2020).

Karakaşoğlu (2019), görme yetersizliği olan okul öncesi dönemdeki 30 çocuk ve görebilen 30 çocuğun, gelişimsel oyun seviyeleri ile zihin kuramı becerilerinin birbirini etkileyen bir ilişkisinin olup olmama durumunu araştırmıştır. Sonuç olarak, gelişimsel oyun seviye puanları yüksek olan çocukların aynı zamanda zihin kuramı görev puanları da yüksek olduğu görülmüştür (Karakaşoğlu, 2019).

Özsoy (2018), anaokuluna devam etmekte olan 3-4-5 yaşlarında 82 çocuk ile bir araştırma gerçekleştirerek, karşı olgusal düşünme becerisinin zihin kuramı, yönetici zihinsel işlev ve duyguları anlama ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır (Özsoy, 2018).

Taymaz Sarı (2011), otizmli ve zihinsel engeli olan çocuklar ile normal gelişim seyrindeki çocukların zihin kuramı yetenek seviyelerini belirleyip karşılaştırılmasını amaçlayarak, Zihin Kuramı Hikâyeleri Testi' nin de uyarlamasını aynı araştırma içerisinde gerçekleştirmiştir (Taymaz Sarı, 2011).

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde ilk olarak araştırma modeli, çalışmanın evren ve örneklemi tanıtılmış ardından veriler ve toplanması ile verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması başlıkları altında ilgili süreçler açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma kapsamında araştırma modeli olarak nicel araştırma yöntemi olan genel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (2020) genel tarama modelini, evrenin birçok sayıda elemandan oluştuğu durumlarda evrenin sahip olduğu özellikler hakkında genel bir kanıya ulaşmak amacıyla bu evrenin tamamı ya da belirli bir bölümünden seçilecek grup üzerinde yapılan betimleme çalışması olarak tanımlamıştır (Karasar, 2020). Bu araştırmanın kapsamında da 4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi belirlenerek, bu gelişim seviyesinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlandığından çalışma genel tarama modeli kullanılarak modellenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmada araştırmanın çalışma evrenini 2021-2022 eğitim-öğretim yılı içerisinde İstanbul ili Maltepe, Üsküdar ve Sultanbeyli İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim alan, okul öncesi dönem çocukları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise yukarıda özellikleri belirtilen çalışma evreninden, ailesi tarafından araştırmaya katılması onaylanan 4-6 yaş grubundaki normal gelişim gösteren 207 çocuk oluşturmaktadır.

Çalışmanın örneklemi çalışma evreninden iki aşamalı örnekleme süreci işletilerek seçilmiştir. Bu aşamada ilk olarak araştırma yapılacak okullar rassal/seçkisiz yöntemlerden küme örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Bu araştırmada araştırma birimi olarak okullar küme olarak belirlenmiştir. Maltepe ve Sultanbeyli ilçelerinden 3'er, Üsküdar ilçesinden 4 okul seçkisiz olarak seçilmiştir. Oransız küme örnekleme, evrende içindeki birimlerin fazla olduğu durumlarda birimler yerine grupların oranlama olmadan seçildiği ve grupların seçilme olasılığının eşit olduğu örnekleme yöntemidir (Karasar, 2020). İkinci kademede ise her okuldan en az bir sınıf olacak şekilde

seçilmiştir. Araştırma kapsamında Maltepe İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Ahmet Rasim İlkokulu, Serpil Şahinoğlu Anaokulu ve Halit Armay Anaokulu' nda, Üsküdar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Hasan Tan İlkokulu, Nezahat Ahmet Keleşoğlu Ortaokulu, Üsküdar Anaokulu ve Yılmaz Soyak İlkokulu'nda ve Sultanbeyli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Sultanbeyli Merkez İlkokulu, Hasan Ali Yücel Ortaokulu ve Mimar Sinan İlkokulu'nda araştırma yürütülmüştür.

Çalışmanın örneklemindeki 207 okul öncesi dönem çocuğuna ilişkin demografik özellikler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Örneklemdeki Çocukların Demografik Özellikleri

Değişken	Kategori	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yaş (A.O= 5,24 S.S.=0,65)	4	25	12,08
	5	107	51,69
	6	75	36,23
Cinsiyet	Kız	91	43,96
	Erkek	116	56,04
Okul Öncesi Eğitim Süresi	1 yılın altında	174	84,06
	1 yıl ve üzeri	33	15,94
Kardeş Sayısı	1	64	30,92
	2	100	48,31
	3 ve üzeri	43	20,77
Doğum Sırası	1.	106	51,21
	2.	67	32,37
	3. ve üzeri sıra	34	16,43
Aile Tipi	Çekirdek Aile	184	88,89
	Geniş Aile	23	11,11
Çocuğun Bakımıyla İlgilenen Kişi	Anne	105	50,72
	Anne-Baba	61	29,47
	Anne-Aile Üyesi	32	15,46
	Bakıcı	9	4,35
Anne Yaşı (A.O= 36,15 S.S.=5,44)	34 yaş ve altı	81	39,13
	35-44 yaş	111	53,62
	45 yaş ve üstü	15	7,25
Anne Eğitim Seviyesi	Okur yazar değil	4	1,93
	İlkokul	15	7,25
	Ortaokul	25	12,08
	Lise	53	25,60
	Üniversite	89	43,00
	Lisansüstü	21	10,14
Anne Çalışma Durumu	Evet	68	32,85
	Hayır	139	67,15
	34 yaş ve altı	37	17,87

Baba Yaş (A.O= 39,30 S.S.=5,60)	35-44 yaş	134	64,73
	45 yaş ve üstü	36	17,39
Baba Eğitim Seviyesi	Okur yazar değil	1	0,48
	İlkokul	22	10,63
	Ortaokul	24	11,59
	Lise	45	21,74
	Üniversite	100	48,31
	Lisansüstü	15	7,25
Baba Çalışma	Evet	202	97,58
	Hayır	5	2,42

A.O: Aritmetik Ortalama, S.S.: Standart Sapma

Tablo 1 incelendiğinde örneklemdeki çocukların yaş ortalamasının 5,24 (S.S. = 0,65), çoğunluğunun ve yarıdan fazlasının (%51,69) 5 yaşında olduğu görülmüştür. Çocukların %43,96'sı kız iken geriye kalan %56,04'ü erkektir. Çocukların büyük bir çoğunluğunun (%84,06) okul öncesi eğitim süresi 1 yıldan azdır. Kardeş sayısı açısından yarıya yakını (%48,31) 2 kardeşe sahipken yarıdan fazlası (%51,21) ilk çocuk olarak dünyaya gelmiştir. Aile tipi açısından büyük bir çoğunluk (%88,89) çekirdek ailedir. Çocukların annelerinin demografik özellikleri incelendiğinde yaş ortalamasının 36,15 (S.S. = 5,84), çoğunluğunun üniversite mezunu (%43,00) ve çalışmayanların (%67,15) çoğunlukta olduğu görülmüştür. Çocukların babalarının demografik özellikleri incelendiğinde ise yaş ortalamasının 39,30 (S.S. = 5,60), çoğunluğunun üniversite mezunu (%48,31) ve çalışanların (%97,58) çoğunlukta olduğu görülmüştür.

3.3. Veriler ve Toplanması

Araştırmada 4-6 yaş grubu çocukların araştırma ile ilişkili olan özelliklerini tespit etmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu, çocukların normal gelişim gösterip göstermediğini öğretmen görüşüne bağlı olarak belirlemek amacıyla Öğretmen Formu ve çocukların zihin kuramı gelişim seviyesinin belirlenmesi amacıyla veri toplama aracı olarak ise Zihin Kuramı Ölçeği kullanılmıştır. Sırasıyla bu ölçme araçlarının tanıtımı yapılmış, ardından izin süreçlerinin de dahil olduğu veri toplama sürecine ait detaylar açıklanmıştır.

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Çalışmada kullanılan Kişisel Bilgi Formu ile çalışmaya katılan çocukların demografik özellikleri ile öğrencilerin zihin kuramı seviyelerine etki edebilecek değişkenlerin

belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu form içerisinde çocuğun doğum tarihi, cinsiyeti, okul öncesi eğitim alma süresi, kardeş sayısı, doğum sırası, içinde yaşadığı aile tipi, çocuğun bakımı ile ilgilenen kişi, çocuğun oyun tercihi ile birlikte anne ve babasının yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, mesleği gibi özelliklerin sorgulayan maddeler bulunmaktadır. Kişisel Bilgi Formu' nun araştırmada kullanılan hali Ek 6' da yer almaktadır.

3.3.2. Öğretmen formu

Çalışmanın amacı doğrultusunda çalışmaya katılacak çocukların normal gelişime sahip olması beklenmektedir. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlerden çocukların normal gelişim gösterip göstermediğini teyit etmek amacıyla Öğretmen formu oluşturulmuştur. Bu formda öğretmenin öğrencinin yaşına uygun olarak gelişim gösterip göstermediğini ve eğer göstermiyorsa hangi gelişim alanında özel ihtiyaca ihtiyaç duyduğunu belirtmesinin istendiği iki adet madde yer almaktadır. Bu form yalnızca çalışmaya katılacak olan öğrencilerin belirlenmesi amacıyla kullanılmış ve Ek 8' de yer almıştır.

3.3.3. Zihin kuramı ölçeği

Bu ölçek gelişimsel olarak istek, inanç, bilgi-bilgisizlik görevlerine dayalı olarak, Wellman ve Liu (2004) tarafından çocukların istek, duygu, bilgi ve inançları anlamalarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlanması Gözün Kahraman (2012) tarafından gerçekleştirilmiştir. Türk kültürüne uyarlanan ölçek kendi isteği olmayan, kendi inancı olmayan, bilgi erişimi, belirgin yanlış-inanç ve içerik yanlış inanç olmak üzere 5 adet görevden oluşmaktadır. Ölçekteki görevler, çocuklara uygun ve anlayabilecekleri bir dille yazılmış senaryolar şeklinde sunulmaktadır. Bu görevler 1-0 (geçti-kaldı) biçiminde puanlanmaktadır. Uygulama yapılırken, ölçekteki maddelerden alınan cevap istenilen özellikte ise puanlama "1", istenilen özelliği taşımaz ise ya da boş bırakılmışsa "0" puan verilmesi şeklinde puanlama oluşturulur. Zihin Kuramı Ölçeği' nin araştırmada kullanılan halinden bir örnek Ek 4' de, araştırmacı tarafından hazırlanan puanlama tablosu da Ek 5' te yer almaktadır.

Uygulama sırasında senaryolardaki durumu açıklayıp anlatabilmek amacıyla sunuma ve hatırlatmaya yardımcı olacak küçük insan ve hayvan oyuncak figürleri ile gerçek resimler (havuç ve kurabiye) kullanılmaktadır. Her çocuk ile bire-bir uygulanan bu ölçek, okul

tarafından sağlanan sessiz bir odada, araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilir. Çocuğa sorulan sorular ve bu soruların hedef karşıtlıkları temelde benzerdir. Her görev için hedef soru ve karşıtlık (kontrol) sorusu olarak iki önemli soru bulunmaktadır (Gözün Kahraman, 2012).

Wellman ve Liu (2004) tarafından gerçekleştirilen ölçek geliştirme çalışmasında kendi isteği olmayan, kendi inancı olmayan, bilgi erişimi, belirgin yanlış-inanç, içerik yanlış inanç ve dış görünüş-gerçekte hissedilen olumsuz duygu olmak üzere 6 alt görev içerecek biçimde uygulanmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması toplamda 75 çocuk üzerinde, Gutman ölçekleme ve Rasch analizleri ile yapılmıştır. (Wellman ve Liu, 2004).

Ölçek uyarlama çalışması Gözün Kahraman (2012) tarafından 4 yaştan 25, 5 yaştan 53 ve 6 yaş grubundan da 28 çocuk olarak, toplam 106 çocuk üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte ilk olarak ölçeğin İngilizce-Türkçe çevirisi iki dil uzmanı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ardından ölçekte yer alan ifadelerin Türk Kültürü'ne uygun olup olmadığı ve ölçülmek istenen özellikleri değerlendirmeyi yeterli derecede karşılayıp karşılayamayacağını tespit edebilmek amacıyla okul öncesi, gelişim psikolojisi ve çocuk gelişimi alanlarından 6 uzmandan görüş alınmış ve ölçekteki görevlerin uygun olduğuna dair onay alınmıştır (Gözün Kahraman, 2012).

Zihin Kuramı Ölçeği' nin geçerliğini sağlamak dolayısıyla faktör yapısını belirlemek için açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama 6 maddeden oluşan ölçek üzerinden yürütülmüştür. Faktör analizi sonucunda "gerçek-görünen duygu" (6. görev) ölçekten çıkarılmış ve kalan beş madde ile analizler gerçekleştirilmiştir. Bunun sonucunda ölçeğin tek faktörlü yapısı toplam varyansın %33,5' ini (özdeğer = 1,67) açıklamıştır. Faktör analizi sonucunda madde yük değerleri 0,32 ile 0,71 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçeğin güvenirliği ise 1-0 şeklinde puanlandığı için Kuder-Richardon-20 (KR-20) katsayısı ve test-tekrar-test korelasyon katsayısı kullanılarak incelenmiştir. KR-20 katsayısı 0,50 olarak hesaplanırken test-tekrar-test korelasyon katsayısının 0,78 olduğu hesap edilmiştir. Ayrıca her bir madde için %27' lik alt-üst grup karşılaştırması yapılarak, her madde için istatistiksel olarak anlamlı farklılık (üst grup lehine) bulunmuştur.

Yapılan bu araştırmada ise güvenirlik, iç tutarlılık açısından KR-20 katsayısı ile incelenmiştir. Bu çalışma kapsamında da KR-20 katsayısı Gözün Kahraman' ın (2012) çalışmasında olduğu gibi 0,50 olarak hesaplanmıştır. Gözün Kahraman (2012) çalışmasında kendi elde ettiği değerin düşük olmasının nedenini KR-20 formülünün madde sayısına bağlı olduğu ve madde sayısının az olması olarak açıklamıştır.

Salvucci, Walter, Conley, Fink ve Saba (1997) ise güvenirlik katsayısının 0,50-0,80 arasında olmasının kabul edilebilir olduğunu belirtmiştir. Buna göre bu çalışmada elde edilen değer her ne kadar sınırda olsa da elde edilen puanların kabul edilebilir bir güvenirliğe sahip olduğu söylenebilir.

Gözün Kahraman (2012), ölçeği bir ay sonra tekrar uygulayarak ve test tekrar test güvenirliğine ilişkin korelasyon katsayısını 0,777 olarak hesaplamıştır. Bu sonucun 0.01 anlamlılık düzeyinde önemli bulunduğunu belirtmiştir. Bulmuş olduğu 0,777 katsayısına göre test tekrar test güvenirliğinin sağlandığı açıklanmıştır. Yaşa göre anova testi sonucunda, yaşın artması ile çocukların bu ölçekten aldıkları puanların arttığı görülmüş, bu da Zihin Kuramı Ölçeği' nin yapı geçerliliğinin bir kanıtı olarak gösterilebilir demiştir.

Zihin kuramı ölçeğinde yer alan;

- Farklı istek alt görevi, aynı şey için insanların istekleri farklı olabilir,
- Farklı inanç alt görevi, insanların aynı durum için inançları (kanı) farklı olabilir,
- Bilgi-erişimi alt görevi, bir şey doğru olsa dahi birisi bu doğruyu bilmiyor olabilir,
- İçerik ve açık yanlış inanç alt görevi, bir şey doğru olabilir ama birisi bununla ilgili başka bir doğruya inanıyor olabilir,
- Gizlenen duygu alt görevi ise bir kişi bir şey hissederken, dışarıya duygusunu farklı gösterebilir şeklinde bir anlama sahiptir (Gözün Kahraman, 2012).

3.3.4. Verilerin toplanma süreci

Araştırmaya başlamadan önce Zihin Kuramı Ölçeği' nin kullanımı için ölçeği Türk kültürüne uyarlayan Gözün Kahraman (2012) ile e-posta yoluyla iletişime geçilmiştir. Kendisi tarafından 27.12.2021 tarihinde ilgili izin alınmış olup buna dair izin onayı Ek 1'de sunulmuştur. Ardından bu araştırmanın yapılması amacıyla Maltepe Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 28.03.2022 toplantı tarih, 2022/10-04 karar numaralı belgesi ile etik

kurul izni alınmıştır (Ek 2). Çalışmanın uygulama izni ise İstanbul Valiliği'ne bağlı İl Millî Eğitim Müdürlüğünden 22.04.2022 tarihinde E-59090411-20-48359730 sayı numaralı belgesi ile alınmıştır (Ek 3). Etik ve uygulama izin süreçlerinin ardından veri toplam sürecine başlanmış ve araştırmanın verileri 5 Mayıs – 6 Haziran 2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Uygulama aşamasında gönüllülük esasına dayalı olarak hareket edilmiş ve ilk olarak çocukların velilerinden onam formu (Ek 7) kullanılarak izin alınmıştır. Onam form onaylarının gelmesiyle birlikte (09.05.2022) araştırmacı tarafından okullara gidilerek öğrencilere uygulama yapılmıştır. Çocuğun gelişim düzeyine ait bilgilerin yer aldığı öğretmen formundaki bilgilere dayanılarak ve ailelerden alınan bilgiler doğrultusunda bu çocukların normal gelişim gösterdikleri teyit edilmiştir. Ölçeğin uygulanması bir çocuk için ortalama 15-20 dakika sürmüştür. Toplam olarak 253 çocuğun ailesi tarafından onam formu doldurulmuştur. Bu verilerden 17 tanesi çocuklar özel gereksinimli olduğundan, 9 tanesi çocuk uygulama günü okulda olmadığından, 7 tanesi çocuğun kişisel bilgi formunda eksik bilgiler olduğundan, 1 tanesi çocuk uygulamaya katılmayı istemediğinden, 1 tanesi çocuk uygulamaya başladığı halde, tamamlamak istemediğinden, 8 tanesi çocuğun uygulama sırasında çift cevaplama ya da ölçek dışı cevaplar vermesinden ve 3 tanesi çocuk tezde baz alınan yaş grubu dışında doğum tarihine sahip olduğundan araştırmaya dahil edilmemiştir. Buna göre 253 veriden yukarıda belirtilen nedenlerden toplam 46 tanesi analiz dışı kalmıştır. Bunun sonucunda kalan 207 öğrenci verisi ile araştırma yürütülmüştür. Veri toplama araçlarındaki yanıtlar araştırmacı tarafından dijital ortama aktarılmış ve bu veriler üzerinde analizler gerçekleştirilmiştir.

3.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Araştırmadan elde edilen verilerin analizleri IBM SPSS (versiyon 25) üzerinde gerçekleştirilmiştir. Orijinal ölçekte ilgili görevlerden elde edilmiş olan puanların toplanması sonucu toplam puan elde edilebilmektedir (Wellman ve Liu, 2004). Uyarlanan ölçekte ise her bir görev ayrı olarak değerlendirilmiştir (Gözün Kahraman, 2012). Bu çalışma kapsamında ise hem görev bazında (5 görev/madde) hem de bu maddelerden elde edilen puanların toplanmasıyla elde dilen toplam puan üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

Veri analiz aşamasının ilk adımında hatalı veri girişi açısından inceleme yapılmış ve verilerde bu açıdan herhangi bir sorun görülmemiştir. Bu aşamanın ardından araştırmanın temel amacı kapsamında zihin kuramı gelişimine ait betimsel istatistiklerden aritmetik ortalama, standart sapma, medyan, minimum ve maksimum değerleri hesap edilmiştir. Temel amaca bağlı olan sorularda ise ortalama karşılaştırma testlerinden faydalanılmıştır. Bu testlerden hangisinin seçileceğine karar vermek amacıyla varsayımlar incelenmiştir. Bu testlerin temel varsayımlarından biri normallik varsayımıdır.

Normallik varsayımı karşılaştırma testlerinde ilgili değişkenin her bir alt kategorisinden verilerin normal dağılması gerekliliğine dayanır (Can, 2022). Normallik varsayımı görsel yöntemler, çarpıklık ve basıklık katsayılarının incelenmesi ya da normallik testleri ile incelenebilir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarına göre yapılan incelemede ilgili katsayıların ±1 aralığında yer alması normal dağılımın kanıtı olarak görülmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Normallik testlerine dayalı olarak yapılan incelemelerde ise istatistiksel olarak anlamlı sonuç bulunması ($p < 0,05$) verilerin normal dağılım göstermemesi anlamı taşırken, istatistiksel olarak anlamlı olmayan sonuç bulunması ($p > 0,05$) ise verilerin normal dağılım gösterdiği sonucunu göstermektedir.

Bu çalışma kapsamında da her bir alt gruptaki gözlem sayısı ve her bir alt kategorideki verilerin normal dağılım varsayımını sağlayıp sağlamadığı çarpıklık, basıklık katsayıları hesaplanarak ve normallik testleri olan Shapiro-Wilk W testleri ile test incelenmiştir. Buna ilişkin sonuçların yer aldığı tablolar Ek 9' da sunulmuştur. Verilerin normalliğine ait sonuçlar incelendiğinde öncelikle bazı alt kategorilerde en az 20 gözleme sahip olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte çarpıklık ve basıklık değerlerinin ±1 aralığında yer almadığı, bu değerlerin ilgili aralıkta yer alsa bile Shapiro-Wilk normallik test sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı sonuca sahip olmadığı yani verilerin alt kategorilerde normal dağılım göstermediği görülmüştür. Bundan dolayı parametrik olmayan karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Zihin kuramı ölçeğinin kendi isteği olmayan, kendi inancı olmayan, bilgi erişimi, açık-yanlış inanç ve içerik-yanlış inanç görevleri ile ölçek toplam puanının cinsiyet, okul öncesi eğitim alma süresi, içinde bulunduğu aile tipi, çocuk oyun tercihlerinin alt başlıkları, anne ve baba çalışma durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak farklılaşma hali Mann-Whitney U testiyle incelenmiştir. Mann-Whitney U testi, birbirinden bağımsız olan iki grubun

karşılaştırılması amacıyla kullanılan parametrik olmayan istatistiksel bir testtir. İlgili puanların yaş grubu, kardeş sayısı, doğrum sırası, çocuğun bakımından sorumlu olan kişi, anne-baba yaşı ve anne-baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak farklılaşma hali ise Kruskal-Wallis H testi ile incelenmiştir. Kruskal-Wallis H testi, birbirinden bağımsız olan ikiden fazla grubu karşılaştırmak amacı ile kullanılan parametrik olmayan istatistiksel bir testtir. Kruskal-Wallis H testi sonucuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıktığı durumlarda ise çoklu karşılaştırma (post-hoc) testleri kullanılmıştır.

Karşılaştırma testleri uygulanırken, alt kategorilerde 5'den daha az örneklem olması durumunda ilgili testler istatistik üretemeyeceğinden o alt kategoriler analize dahil edilmemiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölüm içerisinde araştırmanın bulguları sunulduğu bulgular kısmı ve buna bağlı olarak yorumların yapıldığı tartışma kısmı yer almaktadır.

4.1. Bulgular

4.1.1. Araştırmanın temel amacına ait bulgular

Bu araştırmanın temel amacı doğrultusunda "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişiminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi" ele alınmıştır. Bunun için zihin kuramı ölçeğinde yer alan görevler ve toplam puanına ilişkin betimsel istatistikler hesap edilerek, Tablo 2'de bu sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 2. Zihin Kuramı Ölçeğine İlişkin Betimsel İstatistikler

Puan	Art. Ort.	Std. Sapma	Medyan	Min.	Maks.
Kendi isteği olmayan	0,83	0,38	1,00	0,00	1,00
Kendi inancı olmayan	0,57	0,50	1,00	0,00	1,00
Bilgi Erişimi	0,97	0,18	1,00	0,00	1,00
Açık-Yanlış İnanç	0,37	0,48	0,00	0,00	1,00
İçerik-Yanlış İnanç	0,87	0,34	1,00	0,00	1,00
Toplam	3,60	1,13	4,00	1,00	5,00

Tablo 2'de çocukların zihin kuramı görevleri ve toplam puanına ilişkin aritmetik ortalamaları incelendiğinde kendi isteği olmayan görevi için 0,83 (S.S.=0,38), kendi inancı olmayan görevi için 0,57 (S.S.=0,50), bilgi erişimi görevi için 0,97 (S.S.=0,18), açık yanlış inanç görevi için 0,37 (S.S.=0,48), içerik yanlış inanç görevi için0,87 (S.S.=0,34) ve toplam ölçek puanı için 3,60 (S.S.=1,13) şeklindedir. Zihin kuramı görevleri aritmetik ortalamaya göre birbiri ile karşılaştırıldığında çocukların en yüksek puan ortalamasını bilgi erişimi görevinden, en düşük puan ortalamasını açık yanlış inanç görevinden aldıkları görülmüştür.

4.1.1.1. Araştırmanın birinci sorusuna ait bulgular

Araştırmaya ait birinci soru doğrultusunda "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte

midir?" sorusu ele alınmıştır. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan görevler ve toplam puanlarının yaş grubuna göre farklılaşma durumunu incelenmek için Kruskal-Wallis H testi gerçekleştirilmiş ve Tablo 3'de bu teste ait sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 3. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Yaş Grubuna Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları

Puan	Yaş	N	Sıra Ort.	S.D.	$\chi 2$	p	Fark
Kendi isteği olmayan	4	25	105,44	2	0,142	0,931	-
	5	107	104,59				
	6	75	102,68				
Kendi inancı olmayan	4	25	107,10	2	2,834	0,242	-
	5	107	108,84				
	6	75	96,06				
Bilgi Erişimi	4	25	99,22	2	4,446	0,108	-
	5	107	106,53				
	6	75	101,98				
Açık-Yanlış İnanç	4	25	107,40	2	0,894	0,639	-
	5	107	100,82				
	6	75	107,40				
İçerik-Yanlış İnanç	4	25	100,94	2	0,264	0,877	-
	5	107	103,96				
	6	75	105,08				
Toplam	4	25	106,56	2	0,415	0,813	-
	5	107	105,80				
	6	75	100,57				

Tablo 3 incelendiğinde, yapılmış olan Kruskal-Wallis H testi sonucu çocukların yaş grubuna göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0,05$).

4.1.1.2. Araştırmanın ikinci sorusuna ait bulgular

İkinci soru doğrultusunda "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusu ele alınmıştır. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanlarının cinsiyete göre farklılaşma durumunu incelenmek için Mann Whitney-U testi yapılarak, Tablo 4'de bu sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 4. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Cinsiyete Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları

Puan	Cins.	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Kendi isteği olmayan	Kız	91	104,94	9549,50	5192,500	-0,304	0,761
	Erkek	116	103,26	11978,50			
Kendi inancı olmayan	Kız	91	103,01	9373,50	5187,500	-0,247	0,805
	Erkek	116	104,78	12154,50			
Bilgi Erişimi	Kız	91	106,36	9679,00	5063,000	-1,605	0,108
	Erkek	116	102,15	11849,00			
Açık-Yanlış İnanç	Kız	91	104,67	9525,00	5217,000	-0,171	0,864
	Erkek	116	103,47	12003,00			
İçerik-Yanlış İnanç	Kız	91	101,58	9243,50	5057,500	-0,884	0,377
	Erkek	116	105,90	12284,50			
Toplam	Kız	91	103,78	9444,00	5258,000	-0,048	0,961
	Erkek	116	104,17	12084,00			

Tablo 4 incelendiği zaman, yapılan Mann Whitney-U testi göstermiştir ki, zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p > 0,05$).

4.1.1.3. Araştırmanın üçüncü sorusuna ait bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu doğrultusunda "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun okul öncesi eğitim alma süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusu ele alınmıştır. Çocuğun okul öncesi eğitim alma süresine göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanlarının farklılaşma durumunu incelenmek amacıyla Mann Whitney-U testi yapılmış ve Tablo 5'de sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 5. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Okul Öncesi Eğitim Alma Süresi Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları

Puan	Eğt. Sü.	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Kendi isteği olmayan	1 yıl altı	174	102,97	17916,00	2691,000	-0,869	0,385
	1 ve üstü	33	109,45	3612,00			
Kendi inancı olmayan	1 yıl altı	174	103,89	18076,50	2851,500	-0,072	0,943
	1 ve üstü	33	104,59	3451,50			
Bilgi Erişimi	1 yıl altı	174	103,34	17980,50	2755,500	-1,169	0,242
	1 ve üstü	33	107,50	3547,50			
Açık-Yanlış İnanç	1 yıl altı	174	105,85	18418,50	2548,500	-1,224	0,221
	1 ve üstü	33	94,23	3109,50			

İçerik-Yanlış İnanç	1 yıl altı	174	103,82	18064,50	2839,500	-0,171	0,864
	1 ve üstü	33	104,95	3463,50			
Toplam	1 yıl altı	174	104,19	18129,00	2838,000	-0,108	0,914
	1 ve üstü	33	103,00	3399,00			

Tablo 5 incelendiğinde, gerçekleştirilen Mann Whitney-U testi sonucu, okul öncesi eğitim alma süresine göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

4.1.1.4. Araştırmanın dördüncü sorusuna ait bulgular

Bu bölümde, dördüncü sırada yer alan "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun sahip olduğu kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusu ele alınmıştır. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanlarının çocuğun sahip olduğu kardeş sayısına göre farklılaşma durumunu incelenmek için Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Sahip Olunan Kardeş Sayısına Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları

Puan	Kardeş S.	N	Sıra Ort.	S.D.	$\chi 2$	p	Fark
Kendi isteği olmayan	1	64	104,21	2	0,509	0,775	-
	2	100	105,44				
	3 ve üzeri	43	100,34				
Kendi inancı olmayan	1	64	108,07	2	2,486	0,289	-
	2	100	106,07				
	3 ve üzeri	43	93,14				
Bilgi Erişimi	1	64	104,27	2	0,275	0,871	-
	2	100	103,36				
	3 ve üzeri	43	105,09				
Açık-Yanlış İnanç	1	64	98,34	2	2,333	0,311	-
	2	100	109,47				
	3 ve üzeri	43	99,70				
İçerik-Yanlış İnanç	1	64	99,71	2	4,363	0,113	-
	2	100	109,22				
	3 ve üzeri	43	98,24				
Toplam	1	64	101,25	2	3,395	0,183	-
	2	100	110,90				
	3 ve üzeri	43	92,05				

Tablo 6 incelendiğinde yapılmış olan Kruskal-Wallis H testi sonucu, sahip olunan kardeş sayısına göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.1.1.5. Araştırmanın beşinci sorusuna ait bulgular

Bu soru doğrultusunda "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun doğum sırasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusunun yanıtı aranmış ve zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanlarının doğum sırasına göre farklılaşma durumunu incelenmek için Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara Tablo 7'de yer verilmiştir.

Tablo 7. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Doğum Sırasına Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları

Puan	Doğum S.	N	Sıra Ort.	S.D.	$\chi 2$	p	Fark
Kendi isteği olmayan	1.	106	102,47	2	1,128	0,569	-
	2.	67	108,10				
	3. ve üz.	34	100,69				
Kendi inancı olmayan	1.	106	104,56	2	1,856	0,395	-
	2.	67	108,34				
	3. ve üz.	34	93,71				
Bilgi Erişimi	1.	106	104,57	2	0,363	0,834	-
	2.	67	102,87				
	3. ve üz.	34	104,46				
Açık-Yanlış İnanç	1.	106	102,13	2	0,547	0,761	-
	2.	67	107,71				
	3. ve üz.	34	102,53				
İçerik-Yanlış İnanç	1.	106	101,88	2	5,031	0,081	-
	2.	67	111,32				
	3. ve üz.	34	96,19				
Toplam	1.	106	101,90	2	2,881	0,237	-
	2.	67	112,82				
	3. ve üz.	34	93,18				

Tablo 7 incelendiğinde, gerçekleştirilen Kruskal-Wallis H testi sonucunda doğum sırasına göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı görülmektedir ($p > 0,05$).

4.1.1.6. Araştırmanın altıncı sorusuna ait bulgular

Araştırmada altıncı olarak "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun aile yapısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusu ele alınmıştır. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanlarının aile yapısına göre göre farklılaşma durumunu tespit etmek için Mann Whitney-U testi uygulanmış ve Tablo 8'de bu sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 8. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Aile Yapısına Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları

Puan	Aile Y.	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Kendi isteği olmayan	Çekirdek	184	104,00	19136,00	2116,000	0,000	1,000
	Geniş	23	104,00	2392,00			
Kendi inancı olmayan	Çekirdek	184	105,19	19354,50	1897,500	-0,941	0,347
	Geniş	23	94,50	2173,50			
Bilgi Erişimi	Çekirdek	184	104,13	19159,00	2093,000	-0,271	0,786
	Geniş	23	103,00	2369,00			
Açık-Yanlış İnanç	Çekirdek	184	102,56	18871,50	1851,500	-1,170	0,242
	Geniş	23	115,50	2656,50			
İçerik-Yanlış İnanç	Çekirdek	184	104,00	19136,00	2116,000	0,000	1,000
	Geniş	23	104,00	2392,00			
Toplam	Çekirdek	184	104,03	19141,00	2111,000	-0,019	0,985
	Geniş	23	103,78	2387,00			

Tablo 8 incelendiğinde, yapılmış olan Mann Whitney-U testi sonucu aile yapısına göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.1.1.7. Araştırmanın yedinci sorusuna ait bulgular

Araştırmaya ait yedinci soru doğrultusunda "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun bakımından sorumlu olan kişiye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusunun yanıtı aranmıştır. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanlarının çocuğun bakımından sorumlu olan kişiye göre farklılaşma durumunu incelenmek için yapılan Kruskal-Wallis H testinden alınan sonuçlara Tablo 9'da yer verilmiştir.

Tablo 9. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Çocuğun Bakımından Sorumlu Olan Kişiye Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları

Puan	Ç. Bak. Sor. Kişi	N	Sıra Ort.	S.D.	$\chi 2$	p	Fark
Kendi isteği olmayan	Anne	105	107,21	3	2,042	0,564	-
	Anne-Baba	61	99,94				
	Anne-Aile Üyesi	32	99,36				
	Bakıcı	9	110,50				
Kendi inancı olmayan	Anne	105	103,16	3	0,380	0,944	-
	Anne-Baba	61	104,39				
	Anne-Aile Üyesi	32	103,22				
	Bakıcı	9	114,00				
Bilgi Erişimi	Anne	105	104,54	3	0,846	0,838	-
	Anne-Baba	61	102,41				
	Anne-Aile Üyesi	32	104,27				
	Bakıcı	9	107,50				
Açık-Yanlış İnanç	Anne	105	103,46	3	0,343	0,952	-
	Anne-Baba	61	105,02				
	Anne-Aile Üyesi	32	101,58				
	Bakıcı	9	112,00				
İçerik-Yanlış İnanç	Anne	105	107,64	3	3,517	0,319	-
	Anne-Baba	61	102,23				
	Anne-Aile Üyesi	32	94,86				
	Bakıcı	9	106,00				
Toplam	Anne	105	106,29	3	1,368	0,713	-
	Anne-Baba	61	100,92				
	Anne-Aile Üyesi	32	97,91				
	Bakıcı	9	119,89				

İncelenen Tablo 9'da, yapılmış olan Kruskal-Wallis H testine göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda çocuğun bakımından sorumlu olan kişiye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.1.1.8. Araştırmanın sekizinci sorusuna ait bulgular

Sekizinci araştırma sorusu doğrultusunda "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun oyun tercihine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" in yanıtı aranmıştır. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanlarının oyun tercihlerine göre farklılaşma durumunu incelenmek amacıyla her oyun türü için ayrı olarak Mann Whitney-U testi uygulanmış ve aşağıdaki tablolarda sırasıyla bu sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 10. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Bilgisayar Oyunu Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları

Puan	Bil. Oy.	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p
Kendi isteği olmayan	Evet	100	101,30	10130,00	5080,000	-0,955	0,340
	Hayır	107	106,52	11398,00			
Kendi inancı olmayan	Evet	100	107,10	10710,00	5040,000	-0,839	0,401
	Hayır	107	101,10	10818,00			
Bilgi Erişimi	Evet	100	103,36	10336,00	5286,000	-0,475	0,635
	Hayır	107	104,60	11192,00			
Açık-Yanlış İnanç	Evet	100	98,09	9808,50	4758,500	-1,645	0,100
	Hayır	107	109,53	11719,50			
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	100	105,08	10508,00	5242,000	-0,430	0,667
	Hayır	107	102,99	11020,00			
Toplam	Evet	100	101,85	10185,00	5135,000	-0,516	0,606
	Hayır	107	106,01	11343,00			

Tablo 10 incelendiğinde yapılan Mann Whitney-U testi sonucu çocuğun bilgisayar oyunu oynamayı tercih edip etmemesine göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda ($p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 11. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Açık Hava Oyunları Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları

Puan	A.H. Oy.	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p
Kendi isteği olmayan	Evet	157	104,20	16359,50	3893,500	-0,130	0,897
	Hayır	50	103,37	5168,50			
Kendi inancı olmayan	Evet	157	104,99	16483,50	3769,500	-0,492	0,623
	Hayır	50	100,89	5044,50			
Bilgi Erişimi	Evet	157	104,20	16360,00	3893,000	-0,277	0,782
	Hayır	50	103,36	5168,00			
Açık-Yanlış İnanç	Evet	157	102,26	16054,50	3651,500	-0,888	0,375
	Hayır	50	109,47	5473,50			
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	157	103,00	16170,50	3767,500	-0,732	0,464
	Hayır	50	107,15	5357,50			
Toplam	Evet	157	102,85	16147,00	3744,000	-0,507	0,612
	Hayır	50	107,62	5381,00			

Tablo 11'e bakıldığında, yapılan Mann Whitney-U testi sonucu çocuğun açık hava oyunu oynamayı tercih edip etmemesine göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($p > 0,05$).

Tablo 12. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Zeka Oyunları Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları

Puan	Zeka Oy.	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Kendi isteği olmayan	Evet	83	102,05	8470,00	4984,000	-0,584	0,559
	Hayır	124	105,31	13058,00			
Kendi inancı olmayan	Evet	83	101,11	8392,50	4906,500	-0,661	0,508
	Hayır	124	105,93	13135,50			
Bilgi Erişimi	Evet	83	107,50	8922,50	4855,500	-2,197	0,028*
	Hayır	124	101,66	12605,50			
Açık-Yanlış İnanç	Evet	83	102,16	8479,50	4993,500	-0,432	0,665
	Hayır	124	105,23	13048,50			
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	83	107,52	8924,50	4853,500	-1,187	0,235
	Hayır	124	101,64	12603,50			
Toplam	Evet	83	103,61	8600,00	5114,000	-0,078	0,938
	Hayır	124	104,26	12928,00			

* $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Tablo 12 incelendiğinde yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre çocuğun zeka oyunu oynamayı tercih edip etmemesi bakımından zihin kuramı ölçeğinde yer alan bilgi erişimi görev puanı haricindeki görev puanlarında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0,05$). Bilgi erişimi görev puanında zeka oyunu oynama durumuna göre istatiksel olarak anlamlı farklılaşma bulunmaktadır ($U = 4855,50$; $p < 0,05$).

Tablo 13. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Evcilik Oyunları Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları

Puan	Evc. Oy.	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Kendi isteği olmayan	Evet	86	102,74	8836,00	5095,000	-0,387	0,699
	Hayır	121	104,89	12692,00			
Kendi inancı olmayan	Evet	86	105,17	9045,00	5102,000	-0,277	0,782
	Hayır	121	103,17	12483,00			
Bilgi Erişimi	Evet	86	107,50	9245,00	4902,000	-2,264	0,024*
	Hayır	121	101,51	12283,00			
Açık-Yanlış İnanç	Evet	86	106,92	9195,00	4952,000	-0,708	0,479
	Hayır	121	101,93	12333,00			
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	86	103,06	8863,00	5122,000	-0,327	0,744
	Hayır	121	104,67	12665,00			
Toplam	Evet	86	106,72	9178,00	4969,000	-0,570	0,569
	Hayır	121	102,07	12350,00			

* $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Tablo 13 incelendiğinde yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda çocuğun evcilik oyunu oynamayı tercih edip etmemesine göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan bilgi erişimi görev puanı haricindeki görev puanlarında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$). Bilgi erişimi görev puanında evcilik oyunu oynama durumuna göre istatiksel olarak anlamlı farklılaşma bulunmaktadır ($U= 4952,000$; $p < 0,05$).

Tablo 14. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Kutu Oyunları Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları

Puan	Kutu Oy.	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	P
Kendi isteği olmayan	Evet	75	102,68	7701,00	4851,000	-0,364	0,716
	Hayır	132	104,75	13827,00			
Kendi inancı olmayan	Evet	75	104,34	7825,50	4924,500	-0,072	0,943
	Hayır	132	103,81	13702,50			
Bilgi Erişimi	Evet	75	104,74	7855,50	4894,500	-0,428	0,669
	Hayır	132	103,58	13672,50			
Açık-Yanlış İnanç	Evet	75	107,40	8055,00	4695,000	-0,737	0,461
	Hayır	132	102,07	13473,00			
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	75	106,46	7984,50	4765,500	-0,764	0,445
	Hayır	132	102,60	13543,50			
Toplam	Evet	75	107,77	8083,00	4667,000	-0,707	0,480
	Hayır	132	101,86	13445,00			

Tablo 14'e bakıldığında, yapılan Mann Whitney-U testi sonucu çocuğun kutu oyunları oynamayı tercih edip etmemesine göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p > 0,05$).

Tablo 15. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Lego Oyunları Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları

Puan	Lego Oy.	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Kendi isteği olmayan	Evet	118	103,58	12222,50	5201,500	-0,177	0,860
	Hayır	89	104,56	9305,50			
Kendi inancı olmayan	Evet	118	106,40	12555,00	4968,000	-0,774	0,439
	Hayır	89	100,82	8973,00			
Bilgi Erişimi	Evet	118	103,11	12167,50	5146,500	-0,782	0,434
	Hayır	89	105,17	9360,50			
Açık-Yanlış İnanç	Evet	118	104,59	12342,00	5181,000	-0,197	0,844
	Hayır	89	103,21	9186,00			
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	118	100,83	11898,50	4877,500	-1,501	0,133
	Hayır	89	108,20	9629,50			
Toplam	Evet	118	104,26	12303,00	5220,000	-0,075	0,940
	Hayır	89	103,65	9225,00			

Tablo 15 incelendiğinde yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda çocuğun lego oyunları oyunu oynamayı tercih edip etmemesine göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (p > 0,05).

Tablo 16. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Çocuğun Oyun Tercihinin Yapı- İnşa Oyunları Olması Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları

Puan	Y.i. Oy.	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p
Kendi isteği olmayan	Evet	63	103,93	6547,50	4531,500	-0,017	0,986
	Hayır	144	104,03	14980,50			
Kendi inancı olmayan	Evet	63	99,21	6250,50	4234,500	-0,887	0,375
	Hayır	144	106,09	15277,50			
Bilgi Erişimi	Evet	63	104,21	6565,50	4522,500	-0,109	0,913
	Hayır	144	103,91	14962,50			
Açık-Yanlış İnanç	Evet	63	103,79	6538,50	4522,500	-0,041	0,967
	Hayır	144	104,09	14989,50			
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	63	107,64	6781,50	4306,500	-0,992	0,321
	Hayır	144	102,41	14746,50			
Toplam	Evet	63	103,73	6535,00	4519,000	-0,044	0,965
	Hayır	144	104,12	14993,00			

İncelenen Tablo 16' da, yapılmış olan Mann Whitney-U testi sonucu çocuğun yapı-inşa oyunları oynamayı tercih edip etmemesine göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (p > 0,05).

4.1.1.9. Araştırmanın dokuzuncu sorusuna ait bulgular

Araştırmanın dokuzuncu sorusu doğrultusunda "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi annenin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanlarının annenin yaşına göre farklılaşma durumunu incelenmek için Kruskal-Wallis H testi yapılmış ve Tablo 17'de bu sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 17. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Annenin Yaşına Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları

Puan	Anne Yaş	N	Sıra Ort.	S.D.	$\chi 2$	p	Fark
Kendi isteği olmayan	34 ve altı	81	102,83	2	0,248	0,883	-
	35-44 yaş	111	104,28				
	45 ve üstü	15	108,20				
Kendi inancı olmayan	34 ve altı	81	101,22	2	0,825	0,662	-
	35-44 yaş	111	104,68				
	45 ve üstü	15	114,00				
Bilgi Erişimi	34 ve altı	81	102,39	2	1,276	0,528	-
	35-44 yaş	111	104,70				
	45 ve üstü	15	107,50				
Açık-Yanlış İnanç	34 ve altı	81	105,61	2	7,125	0,028*	45 ve üstü > 35-44 yaş
	35-44 yaş	111	98,64				
	45 ve üstü	15	135,00				
İçerik-Yanlış İnanç	34 ve altı	81	98,33	2	5,140	0,077	-
	35-44 yaş	111	109,11				
	45 ve üstü	15	96,80				
Toplam	34 ve altı	81	99,44	2	2,735	0,255	-
	35-44 yaş	111	104,31				
	45 ve üstü	15	126,33				

* $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Tablo 17 incelendiğinde yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda annenin yaşına göre açık yanlış inanç görev puanı haricinde hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$). Annenin yaşına göre açık yanlış inanç görev puanında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($\chi^2_{(2)} = 7,125$; $p < 0,05$). Yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farklılaşmanın annesinin yaşı 45 ve üstü olan çocuklar ve annesinin yaşı 35-44 yaş aralığında olan çocuklar arasında olduğu ve 45 ve üstü yaşında annesi olanlar lehine olduğu söylenebilir.

4.1.1.10.Araştırmanın onuncu sorusuna ait bulgular

Burada "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi annenin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusu ele alınmıştır. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanlarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşma durumunu incelenmek için Kruskal-Wallis H testi yapılmış ve Tablo 18'de sonuçlara yer verilmiştir.

Bu analiz için test uygulanırken, okuma yazma bilmeyen (4 kişi) kategorisinde 5'den az örneklem olması nedeniyle ilgili testler istatistik üretemeyeceğinden bu alt kategori analize dahil edilmemiştir.

Tablo 18. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Annenin Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları

Puan	Anne Eğitim D.	N	Sıra Ort.	S.D.	$\chi 2$	P	Fark
Kendi isteği olmayan	İlkokul	15	99,20	4	2,693	0,610	-
	Ortaokul	25	99,20				
	Lise	53	104,18				
	Üniversite	89	104,67				
	Lisansüstü	21	90,50				
Kendi inancı olmayan	İlkokul	15	104,40	4	4,568	0,335	-
	Ortaokul	25	100,34				
	Lise	53	93,29				
	Üniversite	89	109,65				
	Lisansüstü	21	91,83				
Bilgi Erişimi	İlkokul	15	98,73	4	3,159	0,532	-
	Ortaokul	25	97,38				
	Lise	53	101,67				
	Üniversite	89	103,22				
	Lisansüstü	21	105,50				
Açık-Yanlış İnanç	İlkokul	15	111,37	4	3,099	0,541	-
	Ortaokul	25	112,72				
	Lise	53	96,56				
	Üniversite	89	102,78				
	Lisansüstü	21	93,00				
İçerik-Yanlış İnanç	İlkokul	15	101,47	4	3,568	0,468	-
	Ortaokul	25	90,64				
	Lise	53	105,42				
	Üniversite	89	103,60				
	Lisansüstü	21	100,50				
Toplam	İlkokul	15	106,60	4	3,286	0,511	-
	Ortaokul	25	97,04				
	Lise	53	96,37				
	Üniversite	89	109,04				
	Lisansüstü	21	88,98				

Tablo 18 incelendiğinde, yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda annenin eğitim durumuna göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.1.1.11.Araştırmanın on birinci sorusuna ait bulgular

On birinci soru doğrultusunda "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi annenin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" in yanıtı aranmıştır. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanlarının annenin çalışma durumuna göre farklılaşma durumunu incelenmek için Mann Whitney-U testi yapılmış ve Tablo 19'da bu sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 19. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Annenin Çalışma Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları

Puan	Anne Çal.	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	P
Kendi isteği olmayan	Evet	68	102,21	6950,50	4604,500	-0,457	0,648
	Hayır	139	104,87	14577,50			
Kendi inancı olmayan	Evet	68	113,49	7717,50	4080,500	-1,860	0,063
	Hayır	139	99,36	13810,50			
Bilgi Erişimi	Evet	68	107,50	7310,00	4488,000	-1,878	0,060
	Hayır	139	102,29	14218,00			
Açık-Yanlış İnanç	Evet	68	110,14	7489,50	4308,500	-1,235	0,217
	Hayır	139	101,00	14038,50			
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	68	105,32	7162,00	4636,000	-0,381	0,703
	Hayır	139	103,35	14366,00			
Toplam	Evet	68	113,18	7696,00	4102,000	-1,594	0,111
	Hayır	139	99,51	13832,00			

Tablo 19 incelendiğinde, yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda annenin çalışma durumuna göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0,05$).

4.1.1.12. Araştırmanın on ikinci sorusuna ait bulgular

Bu bölümde "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi babanın yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusu ele alınmıştır. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanlarının babanın yaşına göre farklılaşma durumunu incelenmek için Kruskal-Wallis H testi uygulanmış ve elde edilen analiz sonuçlarına Tablo 20'de yer verilmiştir.

Tablo 20. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Babanın Yaşına Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları

Puan	Baba Yaş	N	Sıra Ort.	S.D.	$\chi 2$	p	Fark
Kendi isteği olmayan	34 ve altı	37	99,62	2	0,560	0,756	-
	35-44 yaş	134	105,01				
	45 ve üstü	36	104,75				
Kendi inancı olmayan	34 ve altı	37	103,74	2	0,031	0,984	-
	35-44 yaş	134	103,70				
	45 ve üstü	36	105,38				
Bilgi Erişimi	34 ve altı	37	101,91	2	1,765	0,414	-
	35-44 yaş	134	103,64				
	45 ve üstü	36	107,50				
Açık-Yanlış İnanç	34 ve altı	37	107,96	2	0,459	0,795	-
	35-44 yaş	134	102,30				
	45 ve üstü	36	106,25				
İçerik-Yanlış İnanç	34 ve altı	37	97,92	2	1,382	0,501	-
	35-44 yaş	134	105,14				
	45 ve üstü	36	106,00				
Toplam	34 ve altı	37	99,08	2	0,518	0,772	-
	35-44 yaş	134	104,06				
	45 ve üstü	36	108,83				

Tablo 20 incelendiğinde, yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda babanın yaşına göre hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.1.1.13.Araştırmanın on üçüncü sorusuna ait bulgular

Bu kısımda "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi babanın eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusu ele alınarak, zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanlarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşma durumunu incelenmek için Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Tablo 21'de bu analizden elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Bu analiz için 5'ten az örnekleme sahip olan okuma-yazma bilmeyen (1 kişi) kategorisi istatistik üretemeyeceğinden, bu alt kategori analize dahil edilmemiştir.

Tablo 21. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Babanın Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis H testi Sonuçları

Puan	Baba Eğitim D.	N	Sıra Ort.	S.D.	χ2	p	Fark
Kendi isteği olmayan	İlkokul	22	112,14	4	4,412	0,353	-
	Ortaokul	24	95,75				
	Lise	45	96,32				
	Üniversite	100	107,08				
	Lisansüstü	15	100,90				
Kendi inancı olmayan	İlkokul	22	96,00	4	1,789	0,774	-
	Ortaokul	24	104,58				
	Lise	45	97,14				
	Üniversite	100	107,33				
	Lisansüstü	15	106,30				
Bilgi Erişimi	İlkokul	22	107,00	4	11,197	0,024*	Üniversite> lise
	Ortaokul	24	102,71				
	Lise	45	95,56				
	Üniversite	100	105,97				
	Lisansüstü	15	107,00				
Açık-Yanlış İnanç	İlkokul	22	102,95	4	0,521	0,971	-
	Ortaokul	24	104,13				
	Lise	45	99,83				
	Üniversite	100	105,67				
	Lisansüstü	15	99,83				
İçerik-Yanlış İnanç	İlkokul	22	111,82	4	4,863	0,302	-
	Ortaokul	24	103,63				
	Lise	45	95,90				
	Üniversite	100	106,20				
	Lisansüstü	15	95,90				
Toplam	İlkokul	22	107,50	4	4,872	0,301	-
	Ortaokul	24	97,27				
	Lise	45	89,64				
	Üniversite	100	111,14				
	Lisansüstü	15	98,23				

* $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Tablo 21 incelendiğinde yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucuna göre bilgi erişimi görev puanı haricinde, baba eğitim durumuna göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$). Bilgi erişimi görev puanında ise baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($\chi^2_{(4)} = 11,197$; $p < 0,05$). Yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda farklılaşmanın babasının eğitim durumu üniversite olanlar ve babasının eğitim durumu lise olanlar arasında, eğitim durumu üniversite olanlar lehine olduğu söylenebilir.

4.1.1.14.Araştırmanın on dördüncü sorusuna ait bulgular

Son olarak on dördüncü soru doğrultusunda "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi babanın çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusu ele alınmıştır. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanlarının babanın çalışma durumuna göre farklılaşma durumu olup olmadığını incelenmek amacıyla Mann Whitney-U testi yapılmış ve Tablo 22'de bu analize ait sonuçlar yer almıştır.

Tablo 22. Zihin Kuramı Ölçeğinde Yer Alan Görev ve Toplam Puanın Babanın Çalışma Durumuna Göre Mann Whitney-U testi Sonuçları

Puan	Baba Çal.	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	P
Kendi isteği olmayan	Evet	202	104,58	21125,00	388,000	-1,347	0,178
	Hayır	5	80,60	403,00			
Kendi inancı olmayan	Evet	202	102,90	20785,50	282,500	-1,961	0,049*
	Hayır	5	148,50	742,50			
Bilgi Erişimi	Evet	202	103,91	20990,50	487,500	-0,422	0,673
	Hayır	5	107,50	537,50			
Açık-Yanlış İnanç	Evet	202	104,43	21094,50	418,500	-0,783	0,434
	Hayır	5	86,70	433,50			
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	202	103,67	20940,50	437,500	-0,875	0,382
	Hayır	5	117,50	587,50			
Toplam	Evet	202	103,83	20973,00	470,000	-0,274	0,784
	Hayır	5	111,00	555,00			

* $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Tablo 22 incelendiğinde yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda babanın çalışma durumuna göre kendi inancı olmayan görev puanı haricinde, zihin kuramı ölçeğinde yer alan diğer görev puanlarında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$). Kendi inancı olmayan görev puanında babanın çalışma durumuna göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir ($U = 282,500$; $p < 0,05$). Bu görev puanında ortaya çıkan farklılık incelendiğinde babası çalışmayan çocukların sıra ortalamalarının yüksek olduğu görülmektedir.

4.2. Tartışma

Bu araştırma dahilinde, 4-6 yaş grubundaki çocukların zihin kuramı gelişiminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacı doğrultusunda; çalışmada yer alan çocukların yaş grubuna, cinsiyete, okul öncesi eğitim alma süresine, sahip olduğu kardeş sayısına,

doğum sırasına, aile tipine, bakımından sorumlu olan kişiye, oyun tercihine, annenin ve babanın yaşına, eğitim durumuna, çalışma durumuna göre farklılaşma olup olmama durumunun yanıtı aranmıştır. Yapılan analizler ile elde edilen bulgular bu bölümde değerlendirilerek, literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Bu araştırmanın temel amacı doğrultusunda "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişiminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi" için zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev toplam puanı hesap edilmiş ve zihin kuramı görevleri aritmetik ortalamaya göre birbiri ile karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak, bilgi erişimi görevinde puan ortalaması en yüksek, açık yanlış inanç görevinde ise puan ortalamasının en az olduğu tespit edilmiştir. Bilgi erişimi görevi zihin kuramı ölçeğinde, bilgi doğru olsa bile kişi onun doğru olduğunu bilmeyebilir anlamını ifade etmektedir. Bu bilgiye göre elde edilen sonuç, araştırmada yer alan çocukların bilgi erişimi görevinde verdikleri cevaplar ile soruyu asıl doğru bilginin farkında olarak cevap verdiklerini düşündürmektedir. (Wellman ve Liu, 2004) ölçekteki görev sıralamasının basitten karmaşığa olarak sıralandığını belirtmişlerdir. Bu nedenle, çocukların bilgi erişimi görevini gerçekleştirmiş olmalarını gösteren bu sonuç, ölçekteki gelişimsel hiyerarşiye uygun olarak da kabul edilebilir. Literatürde, ortak dikkat ile 18. Ayda ortaya çıkmaya başladığı belirtilen zihin kuramı yeteneği, çocukların 3 yaştan itibaren başkalarının da farklı isteklere sahip olabileceğini anlayama başlaması ve 4 yaş itibariyle ise başkalarının bir konu ile ilgili yanlış inanç veya düşünceye sahip olabilmesini anlaması ile birinci derece zihin kuramı yeteneğini kazanmaya başlandığının bilgisi yer almaktadır (Kontaş, 2015). Buradan hareketle, araştırmadaki 4-6 yaş grubu çocuklar, zihin kuramı gelişimi için basitten karmaşığa nitelikte olan görevler bazında ilk sıralarda yer alan isteklerden hemen sonra gelen bilgi erişimi basamağını, içinde bulundukları gelişim dönemine (erken çocukluk dönemi) uygun olarak gerçekleştirebiliyor oldukları için bu sonucun elde edildiği düşünülebilir. En az puan ortalamasına sahip olan açık yanlış inanç görevi ise ölçekte, bir şey doğru olsa bile kişi başka bir doğruya inanabilir anlamında kullanılmaktadır. Çocuklar gelişimsel olarak ilk önce kendi bilgilerini, isteklerini fark eder ve anlar. Daha sonra karşısındaki kişinin bilgi ve isteklerini fark edip anlayabilir. Zihin kuramı gelişimi basamaklarında inançları anlamak daha sonra gerçekleşebilen bir basamaktır. Zihin kuramı gelişimi açısından çocukların istekleri inançlardan önce kazanmasının, gelişimsel bir sıralamadan kaynaklı olduğu literatürde de belirtilmiştir (Gözün Kahraman, 2012). Bu

bilgiler çerçevesinde açık yanlış inanç görevindeki puan ortalamasının düşük olması, gelişimsel olarak henüz kazanılmamış olmasından kaynaklandığını düşündürmektedir.

Araştırmada birinci olarak "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun yaşına göre farklılaşmakta mıdır?" sorusunun yanıtı aranmıştır. Yapılan analiz sonucu elde edilen bulgularda toplam puan açısından yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaş grubuna göre anlamlı bir fark elde edilmemiş olması, örneklemde yer alan çocukların yaşa göre benzer gelişim özelliği gösteren homojen bir grup oluşturmasından kaynaklanabilir. Astington ve Gopnik (1991), okul öncesi dönem çocuklarda anlamaya dair gerçekleşen hızlı gelişim ve özellikle 3 yaş sonrasında zihni anlamanın daha açık bir şekilde gözlemlendiğine dair yapmış olduğu açıklama bunu destekler niteliktedir. Ayrıca Keçeli Kaysılı ve Acarlar (2011), zihin kuramı kazanımı için 3 yaşı bir tür dönüm noktası, 4 yaşın ise zihin kuramının tam olarak kazanıldığı yaş olduğunun bilgisine yer vermişlerdir. Burada elde ettiğimiz sonucun da tüm yaş gruplarının gelişim dönemi itibariyle, genel olarak görevleri gerçekleştirebilme kapasitesinde paralellik gösteriyor olmalarının bir göstergesi olduğu düşünülebilir. Zihin kuramı gelişimine dair yapılmış olan çalışmalarda, yaşa göre farklılaşmalar olduğunu ortaya koymuş olan araştırmalar da vardır (Wellman ve Liu 2004; Gözün Kahraman, 2012; Erden, 2014; Gürleyik, 2018). Bu noktadan hareketle, bu araştırmada yaşa dair elde edilen bulguların literatürdeki bazı bilgiler ile benzerlik gösterip bazıları ile örtüşmüyor olması nedeniyle daha farklı ve sayıca fazla örneklemler ile araştırmalara dahil edilmesi noktasında yol gösterici olabileceği düşünülebilir.

Araştırmada daha sonra "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?" sorusunun yanıtı aranmış ve zihin kuramı ölçeği toplam puanında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Taymaz Sarı (2011), 4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı yeteneklerini farklı değişkenler açısından karşılaştırdığı araştırmasının sonucunda, cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulunmadığını ifade etmiştir. Ayrıca Güven ve diğerleri de (2019), 60-68 aylık çocukların zihin kuramı becerileri ile sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmaları sonucunda cinsiyete göre, zihin kuramı becerisinin farklılaşma göstermediği sonucuna ulaşmışlardır (Güven, Ayvaz ve Göktaş, 2019). Bu araştırmanın bulguları da bahsedilen literatürleri destekler şekilde sonuç vermiştir. Farklılaşma bulunmamasının nedeni

olarak, cinsiyet faktörünün çocukların görevleri gerçekleştirmeleri açısından herhangi bir avantaj ya da dezavantaj sağlamadığı ve araştırmadaki çocukların aynı gelişim dönemi içerisinde normal bir gelişim gösterdikleri olarak düşünülebilir. Ancak cinsiyet değişkeni noktasında zihin kuramı puanları ile hikaye anlama arasında kızlar lehinde sonuç elde edildiğini belirten Sarı ve Altun (2018) ile Charman, Ruffman ve Clements de (2002) kendi araştırmalarında kızlar lehine az da olsa etki bulunduğu sonucuna ulaştıklarını literatürde paylaşmıştır. Ayrıca Erden (2014) farklı olan ekonomik ve sosyokültürel şartlarda yaşayan çocuklar arasında gezici mevsimlik işçi olarak çalışan kız çocuklarının ve kurumlarda yaşayan erkek çocuklarının düşük düzeyde zihin kuramı becerileri olduğu bilgisini ortaya koymuştur. Buradan hareketle zihin kuramı becerilerini gerçekleştirebilmenin kız ya da erkek olmanın etkisi ile değil, çocuğun içinde bulunduğu sosyal ortamın ona sağladığı ya da sağlamadığı olanaklardan kaynaklanabileceği akla gelebilir.

"4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun okul öncesi eğitim alma süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusunun yanıtı için yapılan analiz sonucunda, zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Wellman, Cross ve Watson (2001) ile Wimmer ve Perner' in (1983) normal gelişim seyrinde olan çocuklarda zihin kuramı becerilerinin erken çocukluk döneminde kazanıldığını vurgulayan araştırmalarından yola çıkılarak, çocukların aldıkları okul öncesi eğitimin etkililiği, destekleyiciliği ve kazandırdıkları bakımından olumlu katkı sağladığı, bu nedenle örneklemdeki çocukların zihin kuramı becerileri açısından benzer gelişim özelliği gösterdiği düşünülebilir. Taymaz Sarı' nın (2011) araştırma bulguları da bu araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Okul öncesi dönemdeki 203 çocukla evdeki okuryazarlık ortamı, okul öncesi eğitim deneyimi ve teknoloji kullanımı ile zihin kuramı becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen ve okul öncesi eğitim alma süresi bakımından farklılık olduğunu belirten Altun'un (2019) araştırmasına göre, hem ev ortamının hem de okul öncesi eğitimin çocukların zihin kuramı performansı ile ilişkili olduğu ve okul öncesi eğitim deneyimi daha fazla olan çocukların daha yüksek zihin kuramı becerilerine sahip olduğu ifade edilmiştir.

Diğer sorumuz olan “4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun sahip olduğu kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusu ile kardeş sayısının zihin kuramına etkisi araştırılmış ve sonuç olarak, kardeş sayısına göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. İçinde bulunduğu ortamın, bu ortamdaki uyarıcı zenginliğinin, çevresindekilerle olan iletişim becerileri ve karşılıklı bilgi akışının bir çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi ve ne kadar önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Aile çocuğun birincil yaşam alanıdır ve burada en çok zaman geçirdiği kişiler ebeveynleri ile varsa kardeşleri olduğuna göre bu çalışmada yer alan çocukların kardeşleri ile olan iletişimleri, etkileşimleri ve paylaşımlarının yeterli düzeyde olmadığı düşünülebilir. Ebeveynleri tarafından kardeşler arası bağların güçlenmesi ve olumlu aktarımların oluşabilmesi noktasında, yeterince destek alamadıkları ihtimali de akla gelebilir. Literatüre baktığımızda, kardeş sayısı ile zihin kuramı gelişimi arasındaki ilişkiye dair elde edilen bulguların farklılık gösterdiği görülmektedir. Gürleyik (2018), anaokulu çağında olup eğitim süreci devam eden çocuklar ile gerçekleştirdiği araştırmasında, zihin kuramı ve akran ilişkilerini kardeş sayısı değişkenine göre de incelemiştir. Sonuç olarak tek çocuk ya da üç tane kardeşe sahip olan çocuklara göre iki kardeşe sahip çocuklarda zihin kuramı beceri düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Farhadyan ve diğerleri (2010) zihin kuramı gelişimini araştırmaya yönelik yapılmış olan çalışmaların, çoğunlukla Batı Avrupa kültürlerindeki çocuklar baz alınarak gerçekleştirildiğine dikkat çekerek, farklı kültürlerde de zihin kuramı görevlerinin uygulanabilir olduğunu ve araştırmalarda böyle bir sınırlılık olmaması gerektiğini göstermek amacıyla İranlı çocuklar ile yapmış oldukları araştırma sonucunda, bir kardeşi ya da ikiden fazla kardeşi olan çocuklara göre tek çocuk olanların zihin kuramı puanlarının daha düşük performans gösterdiğini ortaya koymuştur. Araştırmada elde edilen bulguların, bu literatür bulguları ile farklılaştığı ancak kardeş sayısının zihin kuramı becerileri üzerinde etkisi olmadığı sonucunu destekleyen araştırmalarla da benzerlik gösterdiği görülmektedir (Ruffman ve Parkin, 1999; Cole ve Mitchell, 2000).

Araştırmada daha sonra “4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun doğum sırasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusu ele alınmıştır. Sonuç olarak doğum sırasına göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Kontaş

(2015) araştırması dahilinde, farklı değişkenler açısından 5-11 yaş grubundaki çocukların zihin kuramı beceri düzeylerini ele almış ve doğum sırası değişkeninin zihin kuramı becerileri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını belirtmiştir. Ayrıca Gürleyik de (2018) benzer bir sonuç elde ettiğini ifade etmiştir. Doğum sırasının zihin kuramı gelişimi üzerindeki etkisine dair buradaki bulgular da bu literatür ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Yani ailedeki büyük ya da küçük kardeş olmanın herhangi bir etkisine rastlanmadığı, büyüklük küçüklükten ziyade aile içindeki pozitif yönlü etkileşimin uyarıcı zenginliği yaratarak zihin kuramındaki gelişim sürecini destekleyeceği düşünülebilir. Buradaki bulgulardan farklı bir sonuç elde etmiş olan Ruffman ve diğerleri (1998), özellikle de daha büyük kardeşe sahip olmanın, yanlış inanç puanlarının daha yüksek çıkması ile bağlantısı olduğunu bulduklarını belirterek, daha küçük kardeşlere sahip olmanın ise herhangi bir avantajı olmadığını öne sürmüşlerdir.

Bir sonraki başlığımızda "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun aile yapısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun yanıtı aranmış ve bu durumu incelenmek için yapılan analiz sonucunda aile yapısına göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür. Zihin kuramı gelişimine ait literatürde çocuğun sosyal çevresindeki uyarıcı zenginliğinin, bu becerilerin kazanılması noktasındaki etkilerine yer verilmiştir. Kalabalık aile ortamında, birden fazla yetişkin ile yaşayan çocukların farklı inançları temsil eden zihin durumlarını anlamakta, kalabalık olmayan ve yetişkin kişi sayısı daha az olan ailelerde yer alan çocuklara göre daha başarılı oldukları ortaya çıkmıştır (Akbulut, 2019). Türkiye'de alt sosyoekonomik seviyede olmak aynı zamanda geniş aile bireylerinin bir arada yaşaması durumunu ortaya çıkarabilmekte ve bu ailelerdeki çocukların yetişkinlerle iletişimlerini artırmaktadır (Yağmurlu, Kazak Berument ve Celimli, 2005). Burada önemli olan nokta, yetişkin-çocuk arasındaki diyaloğun kalitesi ve etkililiğidir. Kendisi dışındaki insanların zihinlerini anlamak için çabalayan bir çocuk için, sosyal etkileşimlerin olumlu bir şekilde gerçekleşmesini sağlayan zengin ortamın bir tür eğitici niteliğe sahip olduğu da söylenir (Badenes, Estevan ve Bacete, 2000). Çocuğun ekolojik bir sistemin merkezinde olduğunu dile getiren Bronfenbronner, çocuğun hayatının yakından uzağa doğru sistemler ile çevrili olduğunu belirtmiştir ve mikrosistem birincil sistemdir. Çocuğun içinde bulunduğu yakın çevresi, ailesi, okulu ve arkadaşları bu sistemde yer alır. Burada en önemli role sahip olan

aile, her türlü tutum ve davranışı ile bireyin hayatında etkiye sahiptir (Aslantürk, 2018). O halde, ailenin çocuğun ilk sosyal çevresi olduğu bilgisinden hareketle, araştırma bulgularında anlamlı bir fark bulunmamış olmasının nedeni, aile ortamının uyarıcılığının gerek çekirdek aile tipindeki gerek geniş aile tipindeki yetişkin-çocuk diyaloglarının çeşitlilik, destekleyicilik ve seviye bakımından benzerlik göstermesinden kaynaklanabileceği düşünülebilir.

"4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi çocuğun bakımından sorumlu kişiye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusu bir sonraki analizde ele alınmış ve sonuç olarak çocuğun bakımından sorumlu olan kişiye göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bir çocuğun, bakımından sorumlu olan birincil kişiler tarafından kullanılan zihinsel ifadelerin ne denli sık kullanıldığı ile zihin kuramı becerilerinin gelişiminde pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu belirtilmektedir (Meins ve diğerleri, 2013). Birincil bakıcıların bebeklerin duygu durumlarına ve düşüncelerine işaret etmeleri çocukların farklı insanların dünyaya farklı bakış açıları taşıdıklarını anlamalarına yardımcı olmaktadır (Harris, 2005; akt. Kılıç Tülü, 2019). Çocuğun bakımı ile ilgilenen birkaç katılımcının olduğu geniş sosyal ortamlarda, diğer kişilerin neyi neden yaptığına dair çocuğa dönütler vermenin önemine vurgu yapılmıştır (de Villiers ve de Villiers, 2014). Bu literatür bilgilerinden yola çıkılarak, çocuğun bakımından sorumlu kişiler değişkeninde anlamlı bir farklılık elde edilememiş olması, bakımdan sorumlu olan kişilerin zihinsel dil ifadeleri kullanma durumu, farklı sosyal ortamlara dair tecrübe edinimi, ayrıca duygu ve düşünceleri anlamlandırıp aktarabilme becerisi gibi hususlarda çocuğa katkı sağlayacak şekilde pozitif yönlü destek oluşturulamamasından kaynaklanabilir.

Bir diğer soruda "zihin kuramı gelişiminin çocuğun oyun tercihi bakımından" istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermeme durumu ele alınmıştır. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan görev ve toplam puanların çocukların oyun tercihlerine göre farklılaşma durumunu incelenmek amacıyla her oyun türü için ayrı ayrı analiz gerçekleştirilmiştir. Bu analizler sonucunda zekâ oyunu ve evcilik oyunu oynayanlar lehine bilgi erişimi görev puanında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bilgi erişimi görevi, bir bilgi doğru bile olsa başkası o bilgiyi doğru olarak bilmiyor olabilir anlamı

içermektedir. Araştırmada yer alan çocuklardan zeka oyunu oynayanlar ve evcilik oyunu oynayanlar için çıkan anlamlı farklılık da bu çocukların bu görevi gerçekleştirebiliyor olmalarını ifade etmektedir. Oyun, çocuğun istediği her şeyi kendi istediği gibi yapabildiği kendine özel bir dünyadır. İçinde hayal, gerçek, eğlence, bilgi, paylaşım, hareket, dinlenme, arkadaşlık, yalnızlık, merak ve daha birçok öğe barındırır. Oyun çocuk için öyle bir yere sahiptir ki, çocuğun en temel haklarından biri olarak Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesinde (Madde 31) de yer almıştır (Evcen, 2022). Oyun türü bağlamında baktığımızda zeka oyunları; çocukların düşünme, dikkat, odaklanma, problem çözme, planlama ve strateji geliştirme gibi bir çok yönden zihinsel gelişimlerini desteklediği bilinmektedir (Yılmaz, Yüzbaşıoğlu ve Hacıtahiroğlu, 2022). Bu nedenle zeka oyunu oynayan çocuklarda zihin kuramı gelişimi açısından bilgi erişimi görevinde alınan bu sonuç, çocukların zihinsel gelişimlerinin olumlu yönde etkilenmiş olması ve bu şekilde bir bilginin doğruluğuna dair çıkarımda bulunabildiklerinin göstergesi olduğunu düşündürmektedir. Bir diğer oyun türü olan evcilik oyunları ise çocukların hayali ya da gerçek roller ile mış gibi yaparak oynadıkları oyunlardır ve gelişim açısından birçok olumlu katkısı vardır. Çocuk gerçek hayata dair semboller kullanarak oyununu gerçekleştirir ve bu şekilde deneyerek, iletişim kurarak ve taklit ederek hayatı anlamlandırmış olurlar (Çivril Yılmaz, 2022). Bu noktada evcilik oyunu oynayan çocuklarda zihin kuramı ölçeğine ait bilgi erişimi görevinde ortaya çıkan anlamlı farklılık için, evcilik oyunları ile birçok yaşam tecrübesi yaşayan çocukların farklı duygu ve düşünceleri deneyimleyebilmeleri sonucu bir bilginin doğruluğu ya da yanlışlığı noktasında ayırt ediciliği sağlayabildiklerini düşündürmektedir. Çocukların zihin kuramı gelişim hızının çocukların katılmış olduğu hayali oyunlardan, bu oyunlar esnasında kurdukları diyaloglardan, deneyimlerine dair başkaları ile yaptıkları sohbetlerden etkilendiğini dile getiren Astington ve Edward (2010), ayrıca uyarıcı zenginliği sağlayan rol yapma oyunlarına katılmamanın zihin kuramı gelişiminin normal şekilde ilerlemediği ve hatta otizm riski taşıma gibi durumlar hakkında sinyal verici özelliği olduğunu da belirtmişlerdir. Keskin (2005), rol yapma oyunlarının zihin kuramı ile bağlantılı olduğunu, özellikle farklı görüşleri senkronize edebilmeyi ve rol yaparak farklı inançları anlamayı öğrettiğini dile getirmiştir. Bu bağlamda, araştırma sonucunda elde edilen bulguların literatürdeki sonuçları desteklediği görülmektedir.

Diğer araştırma sorumuz olan “4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi annenin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusu için annenin yaşına göre açık yanlış inanç görev puanı haricindeki diğer görev puanlarında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Açık yanlış inanç görev puanında istatistiksel olarak annenin yaşına göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılaşmanın annesinin yaşı 45 ve üzeri olanlar ile 35-44 yaş aralığında olan çocuklar arasında, 45 yaş ve üzerindekilerin lehine olduğu belirlenmiştir. Zihin kuramı ölçeğinde açık yanlış inanç görevi, bir şey doğru olabilir ama diğer kişi bununla ilgili başka bir doğruya inanabilir, şeklinde bir anlamı temsil etmektedir (Gözün Kahraman, 2012). Ayrıca inançları anlama becerisinin 4 yaştan itibaren, birinci derece zihin kuramı becerileri arasında en son kazanılan beceri düzeyi olduğu alan yazında da belirtilmektedir (Kontaş, 2015). Bu noktada annenin yaşına göre açık yanlış inanç görev puanında farklılık görülmesinin; 45 yaş ve üzerindeki annelerin anne olma yaşı itibariyle zihinsel, fiziksel ve psikolojik olarak evlenip çocuk sahibi olma sorumluluğunu taşıyabilecekleri ve bu sayede gerek zihinsel gerek diğer gelişim alanları bakımından çocuklarını yeterli şekilde destekleyebilmeleri sonucunda ortaya çıktığı düşünülebilir. İlgili alan yazın incelendiğinde; Kontaş (2015) anne ve babanın yaşı arttıkça çocuklardaki zihin kuramı beceri puanlarının arttığını ve Arıkan (2020) ise 5-6 yaş grubundaki okul öncesi eğitim almakta olan çocukların zihin kuramı ölçeğinden aldıkları puanların anne yaş değişkenine göre yaşı 35 ve üzeri olan anneler açısından anlamlı farklılık gösterdiğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada annenin yaşı değişkenine göre elde edilmiş olan bulgular literatür ile benzerlik göstermektedir.

Bir diğer analizde “4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi annenin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusu ele alınarak, bu durumu incelenmek için Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Analiz sonucunda annenin eğitim durumuna göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Literatürde anne eğitim durumu değişkeninde benzer ya da farklı sonuçlar elde etmiş araştırmalar da yer almaktadır. Çocuklar için Zihin Kuramı Test Bataryası’ nın Türkçe’ ye uyarlamasını yaptığı araştırmasında Altıntaş (2014), annesinin eğitim düzeyi yüksek öğrenim görünen çocukların zihin kuramı test toplam puanı ve aynı teste ait ölçeğin Görev 3 puanında, anne eğitim düzeyi ilköğretim olan çocuklara göre daha başarılı olduklarına

dair elde ettiği bulgusunu paylaşmıştır. Özbek (2021) ise öz düzenleme becerileri ve zihin kuramı becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında annenin eğitim düzeyi değişkeninde anlamlı bir fark bulunmadığını ifade etmiştir. Kontaş (2015) ve Gürleyik de (2018) Özbek' in (2021) araştırması ile benzer bulgular elde etmiştir. Anne eğitim durumu değişkeninde anlamlı bir fark oluşmaması çocukların okul ortamından, kardeşleri ile olan ilişkilerinden ya da diğer sosyal çevrelerinden gelişimsel açıdan pozitif yönlü besleniyor olmasından kaynaklanabilir.

Bir sonraki araştırma sorusu olan "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi annenin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusuna ait yanıtı bulmak için yapılmış olan Mann Whitney-U testi sonucunda, zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Gürleyik de (2018) benzer şekilde, anne çalışma durumu değişkeninin zihin kuramı gelişimine etkisi noktasında anlamlı bir farklılık olmadığını ifade etmiştir. Çocuklarda zihin kuramı gelişiminin, zihinsel durumlar ile ilgili konuşmaları duymaları ve tecrübe etmelerinden etkilendiğini ileri süren Ruffman, Slade ve Crowe (2002), yaptıkları araştırmanın sonucunda annelerin zihinsel durumlarla ilgili konuşmalarının, çocukların zihin kuramı performansları üzerinde nedensel bir rolü olduğunu belirtmişlerdir. Bir diğer araştırmada Meins ve diğerleri (2002) akıl yürütme, neden ve sonuç ilişkilerini irdeleme gibi yöntemleri kullanan annelerin çocuklarının zihin kuramı yeteneğinde ileri olduklarına dair bulgular elde etmişlerdir. Görülüyor ki annelerin çalışıp çalışmama durumundan ziyade, çocukları ile olan diyaloglarında kullandıkları ifadeler, neden sonuç ilişkisine dair sundukları fırsatlar, çocuğun çevresindeki duyguları, düşünceleri ve durumları fark etmesi ve anlamlandırması için kullandıkları yöntemler ile geçirdikleri kaliteli zaman zihin kuramı gelişimi noktasında daha etkili olmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgularda da bir fark çıkmamış olması, çocukların anneleri ile geçirdikleri zaman ve aldıkları gelişimsel destek boyutunda benzer seviyelerde olmalarından kaynaklanabilir.

"4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi babanın yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusu için yapılan analiz sonucunda, babanın yaşına göre zihin kuramı ölçeğinde yer alan hiçbir görev puanında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Zihin kuramı

gelişiminde etkin olan birçok değişken olduğu literatürde yer almaktadır. Yapılan araştırmalarda ebeveynlerin etkisi noktasında farklı sonuçlar elde edilmiştir. Kontaş (2015), anne ve babalarda yaşın artmasıyla paralel olarak çocukların zihin kuramı beceri puanında da artış tespit edildiğini söylerken, bunun aksine Gürleyik (2018) ise babanın yaşı değişkeninin zihin kuramı gelişimi bakımından herhangi bir etkisinin olmadığını söylemiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgu da literatür ile bu noktada benzerlik göstermektedir. Babanın yaşı değişkeninin zihin kuramı gelişimi üzerinde herhangi bir farklılık yaratmamış olmasının nedeni olarak, örneklemdeki çocukların zihin kuramı becerilerinde benzerlik göstermeleri, babaların çocukları ile yeterli zaman geçirdikleri ve ebeveyn olma bilincinde babalar oldukları ya da tam tersi olarak çocukların gelişimi noktasında tüm rolü annelerin üstlendiği, babaların bu noktada herhangi bir görev almamaları sonucu etkisiz kalmaları olarak düşünülebilir.

Diğer sorumuz olan "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi babanın eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusu için yapılan analiz sonucunda bilgi erişimi görev puanı haricinde, zihin kuramı ölçeğinde yer alan diğer görev puanlarında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bilgi erişimi görev puanındaki farklılığın babanın eğitim durumu üniversite olanlar lehine olduğu belirlenmiştir. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan bilgi erişimi görevi, bir kişinin bildiği doğru bilgi başkası açısından doğru bilgi olarak bilinmiyor olabilir anlamında kullanılmaktadır. Bu demektir ki, araştırmanın örnekleminde babası üniversite mezunu olan çocuklar karşılaştıkları farklı durumlarda doğru olan bilgiyi anlamlandırma noktasında başarılı olmuşlardır. Babaların çocukları ile iletişim ve etkileşim noktasında görev üstlendikleri ve bunun sonucunda pozitif yönlü etki yarattıkları düşünülmektedir. Alan yazına baktığımızda; Altıntaş (2014) çocuklarda zihin kuramı becerilerinin artması ile anne ve babaların eğitim düzeylerinin artması arasında paralellik olduğunu belirtirken, Kontaş (2015) ile Gürleyik (2018) ise zihin kuramı beceri düzeyleri üzerinde anne ve baba öğrenim durumunun anlamlı bir farklılığa neden olmadığı bulgusunu paylaşmışlardır. Burada ifade edilen literatürler dikkate alındığında araştırmaya ait bu bulgu bazı araştırmalar ile benzerlik gösterirken, bazıları ile farklılaşmaktadır.

Araştırmada son olarak yer alan "4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı gelişimi babanın çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusunun yanıtı için Mann Whitney-U testi gerçekleştirilmiş ve analiz sonucunda kendi inancı olmayan görev puanı haricinde zihin kuramı ölçeğinde yer alan diğer görev puanlarında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Kendi inancı olmayan görev puanında ortaya çıkan farklılığın babası çalışmayan çocuklarda olduğu belirlenmiştir. Zihin kuramı ölçeğinde yer alan kendi inancı olmayan görevi, aynı durum için her insanın inancının farklı olabileceği anlamı taşımaktadır. Wellman' ın (1990), zihin kuramında inançları anlamanın 3 yaş sonrasında ortaya çıkmaya başladığını ve 4 yaş sonrasında ise çocukların inançların başkalarının davranışları üzerinde etkisi olduğunu anlayabildiği bilgisini paylaştığını aktaran Gözün Kahraman' ın (2012) vermiş olduğu bu bilgiden hareketle; burada elde edilen bulguya göre çalışmayan babaların çocukları ile gün içerisinde daha çok vakit geçirdikleri ve gelişimleri noktasında aktif rol alarak olumlu katkı sağladıkları düşünülebilir. Ayrıca örneklemdeki çocukların vermiş oldukları cevaplar neticesinde aldıkları bu sonuç, onların inançları anlama becerisinde ve zihin kuramı gelişiminde yaşları ile doğru orantılı olarak ilerleme gösterdiklerini düşündürmektedir. Yapılmış olan araştırmalar şunu göstermiştir; zihin kuramı gelişiminde özellikle yanlış inanç anlayışının (çocukların başkalarına dair zihinsel durumları anlaması) gelişmesi, ebeveynler ile çocuklar arasında gerçekleşen günlük iletişim şekilleri ve etkileşimlerden oldukça fazla etkilenmektedir. Özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklardaki zihin kuramı gelişimine dair gözlenen bireysel farklılıklarda, yetişkinler ile çocuklar arasındaki sohbetin niteliğinin etkili olduğu görülmüştür (Ebart, Peterson, Slaughter ve Weinert, 2017).

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde ise “4-6 Yaş Grubu Çocuklarda Zihin Kuramı Gelişiminin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” neticesinde elde edilen sonuçlar sıralanmıştır.

4-6 yaş grubunda yer alan çocukların zihin kuramı ölçeğine ait görevler bazında, bilgi erişimi alt görevinde diğer görevlere göre daha yüksek puan ortalaması elde ettikleri tespit edilmiştir.

4-6 yaş grubundaki çocukların zihin kuramı ölçeğine ait görevlerde çocuğun yaşı, cinsiyeti, okul öncesi eğitim alma süresi, kardeş sayısı, çocuğun doğum sırası, çocuğun aile yapısı ve çocuğun bakımıyla ilgilenen kişiye göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

4-6 yaş grubu çocukların zihin kuramı ölçeğine ait görevlerde, çocuğun oyun tercihine göre bilgisayar oyunu, açık hava oyunları, kutu oyunları, lego oyunları ve yapı inşa oyunları oynama ya da oynamama tercihine göre anlamlı farklılık göstermediği, ancak çocuğun oyun tercihine göre zeka oyunları oynama kategorisinde bilgi erişimi görev puanının zeka oyunları oynayanlar lehinde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca evcilik oyunu oynama tercihine göre de evcilik oyunu oynayanların bilgi erişimi görev puanında diğer görevlerden farklılık gösterdiği bilgisine ulaşılmıştır.

4-6 yaş grubu çocuklarda zihin kuramı ölçeğine ait görevlerde, annenin yaşı değişkenine göre açık yanlış inanç görev puanının 45 yaş ve üstü kategorisi lehinde yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

4-6 yaş grubundaki çocukların zihin kuramı ölçeğine ait görevlerde, annenin eğitim durumu ve çalışma durumu bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

4-6 yaş grubu çocukların zihin kuramı ölçeğine ait görevlerde, babanın yaşına bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği, ancak babanın eğitim durumuna göre bilgi erişimi görev puanının babası üniversite mezunu olanlar lehinde yüksek olduğu belirlenmiştir.

4-6 yaş grubu çocukların zihin kuramı ölçeğine ait görevlerde, babanın çalışma durumuna göre kendi inancı olmayan görev puanının babası çalışmayanlarda anlamlı farklılık göstermiştir.

Araştırmaya ait bu bölümde, elde edilmiş olan sonuçlara göre araştırmacılara ve eğitimcilere yönelik önerilere yer verilmiştir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

4-6 yaş grubu çocukların zihin kuramı gelişimlerinin incelenmesine yönelik farklı demografik özellikler ve farklı evren örneklemler seçilip araştırma alanı genişletilerek, alan yazına yeni veriler kazandırılabilir.

Öğretmenlerin eğitim öğretim süreci boyunca çocuklar ile ailelerden daha fazla vakit geçiriyor olmaları ve çocukların gelişim takibinin çok yönlü yapılması noktasında uzman kişi olmaları göz önüne alındığında; çocuklarda zihin kuramı gelişimini takip edip, gerekli ölçümleri sınıf ortamında ve eğitim süreci içerisinde yapabilmeleri için yeni ölçekler geliştirilmesinin ya da var olan ölçeklerin bu kullanıma uygun hale getirilmesinin ve onlara yol gösterecek eğitimler verilerek desteklenmelerinin, hem eğitim kalitesine hem de çocukların gelişimlerine birinci elden olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çocuk dendiğinde akla ilk gelen şey oyundur. Çocukların oyun tercihleri gerek bireysel farklar gerek çevresel etkenler gerekse toplumsal ve evrensel olarak yaşanan gelişmeler ile gün geçtikçe farklılaşmaktadır. Bu araştırmada çocukların zihin kuramı gelişimi, çocuğun oyun tercihine göre bazı oyun tercihlerinde anlamlı farklılaşma gösterirken bazılarında farklılık göstermemiştir. Çocuğun oyun ile her şeyi öğrenebileceğini düşünürsek, farklı oyun türlerinin zihin kuramı gelişimine etki edip etmeme durumları üzerine çalışmalar derinleştirilerek, buradan alınan sonuçlar doğrultusunda hazırlanacak eğitim programları dahilinde geliştirilen oyun türleriyle zihin kuramı gelişimini destekleyici fırsatlar sağlanabilir.

Bu araştırmada 4-6 yaş grubu aralığında yer alan çocuklar araştırmaya dahil edilmiştir. Zihin kuramı gelişimi bakımında, yaş önemli bir değişken olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle farklı yaş grupları ve eğitim seviyeleri ile araştırmalar yapılarak, bunlar arasındaki karşılaştırmalara yer verilerek zihin kuramı veri havuzu zenginleştirilebilir.

Bu araştırmada babanın çalışma durumu değişkenine göre elde edilen bulgularda çalışmayan babalar lehinde anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Bu noktada babaların çalışıp çalışmama durumunun nedenleri dikkate alınarak, yeni evren örneklemler ile yapılacak farklı araştırmalarla literatüre katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

Literatürde zihin kuramı gelişimi üzerinde aile yapısı, ailede yer alan üyeler ve kültürel özellikler gibi değişkenlerin etkilerine de yer verilmiştir. Ancak bunlardan elde edilen bulguların az oluşu, literatürü kısıtlamaktadır. Bu bağlamda farklı ebeveyn tutumları, farklı aile yapıları ve farklı kültürler gibi değişkenlerin baz alındığı farklı özellikteki örneklemler ile araştırmalar yapılarak literatür bulguları çeşitlendirilebilir.

Eğitimcilere Yönelik Öneriler

Erken çocukluk döneminin, zihin kuramı gelişimi için bir dönüm noktası olarak belirtilmiş olması nedeniyle öğretmenlerin, öğretmen adaylarının, öğretmen yetiştiren kurum ve kuruluşların zihin kuramı gelişimi ile ilgili farkındalık kazandırmak adına eğitimlerini şekillendirmesinin çocukların doğru şekilde desteklenebilmesi noktasında önemli olacağı düşünülmektedir.

Erken çocukluk döneminde yer alan çocuklara yönelik eğitim içerikleri hazırlanarak ve bu içeriklere uygun kazanımlar ile çocukların zihin kuramı gelişimlerini destekleyici çalışmalar yapılabilir. Bu şekilde zihin kuramı gelişimi açısından bir üst basamağa hazır bulunuşluk desteklenebilir.

Bu çalışmada çocukların bilgi erişimi puanları zeka oyunları ve evcilik oyunları oynayanlar lehine yüksek çıkmıştır. Bu nedenler zeka oyunları ve evcilik oyunlarına eğitim öğretim süreçlerinde daha çok yer verilerek çeşitlendirilmesi teşvik edilebilir. Ayrıca zihin kuramındaki istek, inanç ve duyguları içeren görevler bakımından destekleyici oyunlar oynatılabilir.

KAYNAKLAR

Akbaş, T. (2011). *Bilginin duyusal kaynaklarını ayırt etme ile zihin kuramı arasındaki gelişimsel bağlantılar* (Yayın no. 280068) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Akbulut, M. (2019, September). *Theory of Mind in Social Context: The Role of Culture, Social Setting and Target Characteristics* (Yayın no. 586582) [Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Akman, P. D. (2018). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim (Çok Kültürlü Bir Bakış Açısı).* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Altıntaş, M. (2014). *Çocuklar İçin Zihin Kuramı Test Bataryası'nın 4-5 yaş Türk Çocuklarına Uyarlanması, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. (Yayın no. 363257) [Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Altun, D. (2019). Young Children's Theory of Mind: Home Literacy Environment, Technology Usage, and Preschool Education. *Journal of Education and Training Studies*, s. 7(3), 86.

Aral, N. ve Baran, G. (2011). *Çocuk Gelişimi*. İstanbul: YA-PA Yayın AŞ.

Arıkan, Z. (2020, Mart). *5-6 Yaş Çocuklarının Zihin Kuramı Becerileri ve Problem Davranışlarının İncelenmesi.* (Yayın no. 620889) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Arıkan, Z. ve Tüfekçi, A. (2020). 5-6 Yaş Grubu Çocukların Zihin Kuramı Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 13-27.

Aslantürk, İ. (2018, Temmuz). *Ekolojik Sistem Kuramı Temelli Okul Güvenliği Ölçeğinin Geliştirilmesi.* (Yayın no. 524141) [Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Astington, J. W. ve Gopnik, A. (1991). Theoretical Explanations of Children's Understanding of the Mind. *British Journal of Developmental Psychology*, s. 9(1), 7-31.

Ataman, P. D. (2009). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Badenes, L. V., Estevan, R. A. ve Bacete, F. J. (2000). Theory of Mind and Peer Rejection at School. *Social Development*, s. 9(3), 271-283.

Bal, F. (2020, Ağustos). *Sosyal öğrenme kuramının hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocukların zihin kuramı becerisine etkisinin incelenmesi* (Yayın no. 664415). [Yüksek Lisans Tezi, Biruni Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Baron-Cohen, S., Leslie, A. M. ve Frith, U. (1985). Does the autistic child have a "theory of mind"? Cognition, https://doi.org/10.1016/0010-0277(85)90022-8, s. 37-46.

Berk, L. E. (2020). *Infants And Children Prenatal Through Middle Childhood/ Bebekler ve Çocuklar Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa.* Nobel Akademik Yayıncılık.

Can, A. (2022). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi.* Pegem Akademi Yayıncılık.

Charman, T., Ruffman, T. ve Clements, W. (2002). Is There a Gender Difference in False Belief Development? *Social Development*, s. 11(1), 1-10.

Cole, K. ve Mitchell, P. (2000). Siblings in the development of executive control and a theory of mind. *British Journal of Developmental Psychology*, s. 18, 279-295.

Çivril Yılmaz, D. (2022). *Okul Öncesi 5-6 Yaş Çocuklarının Oyun Tercihlerinin İncelenmesi* [Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Pamukkale Üniversitesi]. https://gcris.pau.edu.tr/bitstream/11499/38995/1/Duygu%20%c3%87%c4%b0VR%c4%b0L%20YILMAZ%20YL%20Proje.pdf

de Villiers, J. G. ve de Villiers, P. A. (2014). The Role of Language in Theory of Mind Development. *Topics in Language Disorders*, s. 34(4), 313–328.

Dönmez, B. (2009). *Çocuklarda Zihin Kuramına Göre "Birinci Aşama Kanı Atfı" ile "İkili Kimlik" Anlayışlarının Gelişiminin Karşılaştırmalı İncelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi] http://openaccess.maltepe.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12415/3720/250435.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Dunn, J., Slomkowski, C. ve Beardsall, L. (1994). Sibling Relationships From the Preschool Period Through Middle Childhood and Early Adolescence. *Developmental Psychology*, s. 30(3), 315–324.

Ebart, S., Peterson, C., Slaughter, V. ve Weinert, S. (2017). Links Among Parents 'Mental State Language, Family Socioeconomic Status and Preschoolers' Theory of Mind Development. *Cognitive Development*, s. 44(2017), 32–48.

Erden, Ş. (2014). *Farklı Sosyokültürel ve Ekonomik Bağlamlarda Yaşayan Dört-Altı Yaş Çocuklarının Zihin Kuramı ve Bağlanma Türleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayın no. 370901) [Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Erdil, N. (2008). *Şizofrenide zihin teorisi, empati ve içgörü yeteneklerinin klinik değişkenlerle ilişkisi* (Yayın no. 224973) [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Ertuğrul Yaşar, Z. (2016). *Zihin Kuramı Gelişim Sürecinin İncelenmesi* (Yayın no. 451585) [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Ertuğrul, Z. (2011). *Zihin Kuramı, Dil ve Çalışma Belleği Arasındaki Gelişimsel Bağlantılar* (Yayın no. 291646) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Evcen, S. N. (2022, Şubat). *Okul Öncesi Dönemde Pandemi Sürecinde Çocukların Oyun Hakkına İlişkin Öğretmen Görüşleri.* (Yayın no. 722343) [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Farhadyan, M., Abdullah, R., Malikanesi, M., Redzuan, M., Kumar, V. ve Gazanizad, N. (2010). Theory of Mind, Birth Order and Siblings Among Preschool Children. *American Journal of Scientific Research*, s. 7(3), 25-35.

Gopnik, A. ve Wellman, H. M. (1992). Why the Child's Theory of Mind Really Is a Theory. *Mind & Language*, s. 7(1-2), 145–171.

Gözün Kahraman, Ö. (2012, Şubat). *Zihin Kuramına Dayalı Eğitim Programının 48-60 Aylık Çocukların Bilişsel Bakış Açısı Becerileri ve Prososyal Davranışları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi* (Yayın no. 310975) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Gözün Kahraman, Ö., Ceylan, Ş. ve Korkmaz, E. (2016). 0-3 yaş arası çocukların gelişimsel değerlendirmelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, s. 60-69.

Gürleyik, S. (2018). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Zihin Kuramı ve Akran İlişkileri* (Yayın no. 515995) [Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Güven, Y., Ayvaz, E. ve Göktaş, İ. (2019). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Zihin Kuramı ve Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, s. 3(1), 76-97.

Haktanır, G. (2012). *Okul Öncesi Eğitime Giriş.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Hale, C. M. ve Tager-Flusberg, H. (2003). The influence of language on theory of mind: a training study. *Developmental Science*, s. 6:3, 346-359.

Howard, A. A., Mayeux, L. ve Naigles, L. R. (2008). Conversational Correlates of Children's Acquisition of Mental Verbs and a Theory of Mind. *First Language*, s. 28(4), 375-402.

Karakaşoğlu, S. (2019, Ekim). *Okul Öncesi Dönemdeki Görme Yetersizliği Olan ve Gören Çocukların Gelişimsel Oyun Seviyeleri ile Zihin Kuramının*

Karşılaştırmalı İncelenmesi (Yayın no. 592480) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Grubu.

Keçeli Kaysılı, B. ve Acarlar, F. (2011). Zihin Kuramının 3-5 Yaşları Arasındaki Çocuklarda Gelişiminin Yanlış İnanç Performansına Göre İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimler*, s. 11(4), 1809-1826.

Keskin, B. (2005). *The Relationship Between Theory of Mind, Symbolic Transformations in Pretend Play and Children's Social Competence* (Yayın no. 3216615) [Doktora Tezi, Florida State University]. https://www.proquest.com/openview/66070afc7450df601c71de73a8aee324/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y

Kılıç Tülü, B. (2019, Aralık). *3-5 Yaş Grubu Çocuklara Yönelik Zihin Kuramı Ölçeğinin Geliştirilmesi* (Yayın no. 608846) [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Kontaş, T. (2015, Ocak). *5-11 Yaş Arası Çocukların Zihin Teorisi ve Yaratıcılık Yetenekleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayın no. 381102) [Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Korkmaz, A. (2020). *Sürdürülebilirlik için drama eğitim programının 48-60 aylık çocukların zihin kuramı ve empatik becerilerine etkisi* (Yayın no. 638737) [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Küçük, Z. (2018, Ocak). Zihin kuramı ve gelişim süreçleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 475-503.

Meins, E., Fernyhough, C., Arnott, B., Leekam, S. R. ve Rosnay, M. d. (2013). Mind-mindedness and Theory of Mind: Mediating Roles of Language and Perspectival Symbolic Play. *Child development*, s. 84 (5), 1777-1790.

Meins, E., Fernyhough, C., Wainwright, R., Das Gupta, M., Fradley, E. ve Tuckey, M. (2002). Maternal mind–mindedness and attachment security as predictors of theory of mind understanding. *Child development*, s. 73(6), 1715-1726.

Meltzoff, A. N. (1999). Origins of theory of mind, cognition and comminication. *Journal of Communication Disorders*, s. 32(4), 251-269.

Önal, M. (2022). *Koklear İmplant Kullanan Çocuklarda İletişim ve Zihin Kuramı Becerilerinin İncelenmesi* (Yayın no. 717693) [Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Özsarı, E. (2022). *Zihin Kuramı Temelli Duygusal Gelişim Programının 5 yaş Çocuklarının Duygusal Yeterliliklerine Etkisinin İncelenmesi* (Yayın no. 738708) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Özsoy, D. (2018). *Erken Çocuklukta Olmayan Bir Şeyi Varmış Gibi Düşünebilme Becerisinin Yönetici Zihinsel İşlev ve Duygusal Becerilerle İlişkisi* (Yayın no. 518722) [Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Perner, J., Ruffman, T. ve Leekam, S. R. (1994). Theory of mind is contagious: You catch it from your sibs. *Child Development*, s. 65, 1228-1238.

Poyraz, H. ve Dere, H. (2006). *Okul Öncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Premack, D. ve Woodruff, G. (1978). Does the chimpanzee have a theory of mind? *The Behavioral and Brain Sciences*, s. 4, 515-526.

Ruffman, T., Perner, J. ve Parkin, L. (1999). How Parenting Style Affects False Belief Understanding. *Social Development*, s. 8(3), 395-411.

Ruffman, T., Slade, L. ve Crowe, E. (2002). The Relation Between Children's and Mothers' Mental State Language and Theory-of-Mind Understanding. *Child Development*, s. 73 (3), 734-751.

Sabbagh, M. A. ve Baldwin, D. A. (2001, July/August). Learning Words from Knowledgeable versus Ignorant Speakers: Links Between Preschoolers' Theory of Mind and Semantic Development. *Child Development*, s. 72(4), 1054-1070.

Sabbagh, M. A., Xu, F., Carlson, S. M., Moses, L. J. ve Lee, K. (2006). The development of executive functioning and theory of mind: A comparison of Chinese and US preschoolers. *Psychological Science*, s. 17 (1), 74-81.

Salvucci, S., Walter, E., Conley, V., Fink, S., ve Saba, M. (1997). *Measurement Error Studies at the National Center for Education Statistics*. 11 Kasım 2022' de https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED410313.pdf

Sarı, B. ve Altun, D. (2018). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Hikaye Anlama ile Zihin Kuramı Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, s. 6(4), 945-960.

Senemoğlu, N. (2021). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim- Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Seven, D. D. (2014). *Okul Öncesi Eğitime Giriş.* Ankara: Pegem Akademi.

Stone, V. E., Baron-Cohen, S. ve Knight, R. T. (1998). Frontal Lobe Contributions to Theory of Mind. *Journal of Cognitive Neuroscience*, s. 10(5), 640–656.

Şahin, B., Bozkurt, A., Usta, M. B., Aydın, M., Çobanoğlu, C. ve Karabekiroğlu, K. (2019). Zihin Kuramı: Gelişimi, Nörobiyoloji, İlişkili Alanlar ve Nörogelişimsel Bozukluklar. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 24-41.

Tabachnick, B. ve Fidell, L. (2013). *Using Multivariate Statistics*. United States: Pearson Education.

Taymaz Sarı, O. (2011). *Zihin Kuramı Hikâyeleri Testi'nin Türk Çocuklarına Uyarlanması ve Okul Öncesi Dönemdeki Normal Gelişim Gösteren, Zihin Engelli ve Otizmli Çocukların Zihin Kuramı Gelişimlerinin Karşılaştırılması* (Yayın no. 298644) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Taymaz Sarı, O. (2021). *Uygulamalarla Zihin Kuramı*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.

Tezel, D. ve Yılmaz, Ş. (2021). *Özel Gereksinimleri Olan Küçük Çocuklar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Tunçeli, H. İ. ve Zembat, R. (2017). Erken Çocukluk Döneminde Gelişimin Değerlendirilmesi ve Önemi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 1-12.

Walker, S. (2005). Gender Differences in the Relationship Between Young Children's Peer-Related Social Competence and Individual Differences in Theory of Mind. *The Journal of Genetic Psychology*, s. 166(3), 297-312.

Wellman, H. M. (2012). Theory of mind: Better methods, clearer findings, more development. *European Journal of Developmental Psychology*, s. 9(3), 313-330.

Wellman, H. M. ve Liu, D. (2004). Scaling of theory-of-mind tasks. *Child Development*, s. 75(2), 523-541.

Wellman, H. M., Cross, D. ve Watson, J. (2001). Meta-Analysis of Theory-of-Mind Development: The Truth about False Belief. *Child Development*, s. 72(3), 655-684.

Yağmurlu, B., Kazak Berument, S. ve Celimli, Ş. (2005). The Role of Institution and Home Contexts in Theory of Mind Development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, s. 26(5), 521–537.

Yılmaz, E., Yüzbaşıoğlu, Y. ve Hacıtahiroğlu, N. (2022). Zekâ Oyunlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bilimsel Süreç ve Dikkat Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, s. 36(3), 627-642.

EKLER

Ek 1. Ölçek İzni

“Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

Ek 2. Etik Kurul Onayı

“Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

Ek 3. Valilik Onayı

“Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

Ek 4. Zihin Kuramı Ölçeği Örnek

“Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

Ek 5. Zihin Kuramı Ölçeği Puanlama Tablosu

ZİHİN KURAMI ÖLÇEĞİ ……. KODLU ÇOCUK İÇİN PUAN TABLOSU

1. Kendi isteği olmayan	Havuç	Kurabiye
Sen en çok hangi yiyeceği seversin?		
Ali Bey hangisini seçecek?		

2. Kendi inancı olmayan	Çalılıklar	Garaj
Sen kedinin nerede olduğunu düşünüyorsun?		
Peki…Ayşe (Ayşe'yi işaret et) kedisini nerede arayacak?		

3. Bilgi Erişimi	Evet	Hayır
Peki… Zeynep kutuda ne olduğunu biliyor mu?		
Zeynep bu kutunun içini gördü mü?		

4. Açık-Yanlış İnanç	Sırt Çantası	Dolap
Peki…Murat eldivenlerini nerede arayacak?		
Murat'ın eldivenleri gerçekte nerede?		

5. İçerik-Yanlış İnanç	Yara bantları	At
Peki …Ahmet kutunun içinde ne olduğunu düşünür?		
Ahmet bu kutunun içini gördü mü?	Evet ( )	Hayır ( )

6. **Dış görünüş- gerçekte hissedilen olumsuz duygu**	Mutlu	Ne mutlu Ne üzgün	Üzgün
Mehmet Gerçekte nasıl hissetti?			
Nasıl görünmeye çalıştı?			

Ek 6. Kişisel Bilgi Formu

Sayın katılımcı,

Aşağıda doldurulacak olan kişisel bilgi formu, yapacak olduğumuz çalışmaya katılan çocukları ve bulundukları aile ortamını tanımamıza yöneliktir. Formda hiçbir şekilde çocuğa ya da size ait isim bilgisi istenmemektedir. Bu formda vereceğiniz bilgilerin içtenliği çalışmanın güvenirliği açısından önem arz etmektedir. Lütfen formdaki her bölümü eksiksiz bir şekilde doldurunuz.
Ayrıca çocuğunuzun öğretmenine de çocuğun gelişiminin yaşına uygun olarak ilerleyip ilerlemediğine dair 2 soru yöneltilecektir.

Katılım sağladığınız için teşekkür ederim.

Çocuk Kodu:

Çocuğa Ait Bilgiler	
Çocuğun Doğum Tarihi	
Cinsiyeti	
Okul Öncesi Eğitim Alma Süresi	
Kardeş Sayısı	
Doğum Sırası	
İçinde Yaşadığı Aile Tipi	Geniş Aile ( ) Çekirdek Aile ( )
Çocuğun Bakımı ile İlgilenen Kişi	Anne ( ) Baba ( ) Babaanne ya da Anneanne ( ) Bakıcı ( ) Teyze ya da Hala ( ) Diğer (belirtiniz)…….
Çocuğun Oyun Tercihi	Evcilik( ) Kutu Oyunları( ) Lego Oyunları( ) Bilgisayar Oyunları( ) Zeka Oyunları( ) Yapı-inşa Oyunlar ( ) Açık Hava Oyunları( )
Çocuğun Herhangi Bir Özel Gereksinimi Var mı?	EVET ( ) HAYIR ( ) Cevabınız EVET ise özel gereksinimi olan gelişim alanını lütfen işaretleyiniz. İşitsel ( ) Bedensel ( ) Davranışsal ( ) Zihinsel ( ) Sosyal ( ) Duygusal ( )

Anneye Ait Bilgiler	
Annenin Yaşı	
Eğitim Durumu	Okur-yazar değil ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )

	Lisansüstü ( )
Çalışıyor mu?	Evet ( ) Hayır ( )
Mesleği	
Çalışma Alanı	

Babaya Ait Bilgiler	
Babanın Yaşı	
Eğitim Durumu	Okur-yazar değil ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Lisansüstü ( )
Çalışıyor mu?	Evet ( ) Hayır ( )
Mesleği	
Çalışma Alanı	

Ek 7. Ebeveyn İzin Formu

“Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

Ek 8. Öğretmen Formu

ÖĞRETMEN FORMU

Değerli eğitimci,

Çalışmaya katılımı ailesi tarafından onay verilmiş olan öğrencinizin eğitim öğretim sürecinde gözlemlemiş olduğunuz gelişim durumuna istinaden aşağıdaki soruları objektif bir şekilde yanıtlamanızı rica ediyorum. Bu bilgiler çalışmanın yürütücüsü tarafından sadece akademik çalışma için kullanılacak ve tamamı tarafımdan saklı tutulacaktır.

Çalışmaya katılımınız için teşekkür ederim.

SORU 1: Tüm gelişim alanlarını göz önüne alarak, öğrenciniz yaşına uygun olarak gelişim göstermekte midir?

EVET ( ) HAYIR ( )

SORU 2: Cevabınız HAYIR ise öğrenci hangi gelişim alanında özel gereksinime ihtiyaç duymaktadır? Lütfen işaretleyiniz.

Sosyal ( )

Duygusal ( )

Bedensel ( )

Zihinsel ( )

Dil-Konuşma ( )

İşitme ( )

Ek 9. Normallik Tabloları

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Yaş Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Yaş	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	4	25	-1,98	2,06	0,44	< ,05
	5	107	-1,8	1,26	0,45	< ,05
	6	75	-1,64	0,71	0,47	< ,05
Kendi inancı olmayan	4	25	-0,43	-1,98	0,62	< ,05
	5	107	-0,49	-1,8	0,62	< ,05
	6	75	0,03	-2,05	0,64	< ,05
Bilgi Erişimi	4	25	-3,3	9,64	0,31	< ,05
	5	107	-10,34	107	0,07	< ,05
	6	75	-4,06	14,86	0,24	< ,05
Açık-Yanlış İnanç	4	25	0,43	-1,98	0,62	< ,05
	5	107	0,7	-1,54	0,6	< ,05
	6	75	0,42	-1,88	0,62	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	4	25	-1,98	2,06	0,44	< ,05
	5	107	-2,22	2,99	0,4	< ,05
	6	75	-2,39	3,8	0,38	< ,05
Toplam	4	25	-0,68	-0,62	0,86	< ,05
	5	107	-0,48	-0,47	0,89	< ,05
	6	75	-0,18	-1,11	0,88	< ,05

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Cinsiyet Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Cinsiyet	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	Kız	91	-1,84	1,41	0,45	< ,05
	Erkek	116	-1,68	0,83	0,47	< ,05
Kendi inancı olmayan	Kız	91	-0,25	-1,98	0,63	< ,05
	Erkek	116	-0,32	-1,93	0,63	< ,05
Bilgi Erişimi	Kız	91	-9,54	91	0,08	< ,05
	Erkek	116	-4,1	15,08	0,23	< ,05
Açık-Yanlış İnanç	Kız	91	0,53	-1,76	0,61	< ,05
	Erkek	116	0,58	-1,69	0,61	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Kız	91	-1,95	1,85	0,43	< ,05
	Erkek	116	-2,49	4,28	0,36	< ,05
Toplam	Kız	91	-0,29	-0,9	0,89	< ,05
	Erkek	116	-0,48	-0,66	0,89	< ,05

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Okul Öncesi Eğitim Süresi Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	OÖ. Eğitim Süresi	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	1 yılın altında	174	-1,65	0,72	0,47	< ,05
	1 yıl ve üzeri	33	-2,43	4,17	0,38	< ,05
Kendi inancı olmayan	1 yılın altında	174	-0,28	-1,94	0,63	< ,05
	1 yıl ve üzeri	33	-0,32	-2,02	0,63	< ,05
Bilgi Erişimi	1 yılın altında	174	-4,72	20,52	0,19	< ,05
	1 yıl ve üzeri	33	**	**	**	**
Açık-Yanlış İnanç	1 yılın altında	174	0,48	-1,79	0,62	< ,05
	1 yıl ve üzeri	33	1,07	-0,91	0,56	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	1 yılın altında	174	-2,19	2,83	0,4	< ,05
	1 yıl ve üzeri	33	-2,43	4,17	0,38	< ,05
Toplam	1 yılın altında	174	-0,46	-0,7	0,89	< ,05
	1 yıl ve üzeri	33	-0,06	-1,27	0,86	< ,05

** İlgili istatistik hesap edilememiştir.

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Kardeş Sayısı Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Kardeş Sayısı	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	1	64	-1,78	1,21	0,46	< ,05
	2	100	-1,88	1,58	0,44	< ,05
	3 ve üzeri	43	-1,48	0,2	0,5	< ,05
Kendi inancı olmayan	1	64	-0,46	-1,85	0,62	< ,05
	2	100	-0,37	-1,9	0,62	< ,05
	3 ve üzeri	43	0,14	-2,08	0,64	< ,05
Bilgi Erişimi	1	64	-5,52	29,37	0,17	< ,05
	2	100	-4,77	21,14	0,19	< ,05
	3 ve üzeri	43	-6,56	43	0,14	< ,05
Açık-Yanlış İnanç	1	64	0,83	-1,36	0,58	< ,05
	2	100	0,33	-1,93	0,63	< ,05
	3 ve üzeri	43	0,77	-1,48	0,59	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	1	64	-1,78	1,21	0,46	< ,05
	2	100	-3,14	8,04	0,3	< ,05
	3 ve üzeri	43	-1,67	0,83	0,47	< ,05
Toplam	1	64	-0,63	-0,24	0,88	< ,05
	2	100	-0,53	-0,63	0,87	< ,05
	3 ve üzeri	43	0,1	-1,22	0,87	< ,05

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Doğum Sırası Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Doğum Sırası	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	1.	106	-1,61	0,62	0,48	< ,05
	2.	67	-2,19	2,9	0,4	< ,05
	3. ve üzeri sıra	34	-1,52	0,34	0,5	< ,05
Kendi inancı olmayan	1.	106	-0,31	-1,94	0,63	< ,05
	2.	67	-0,47	-1,83	0,62	< ,05
	3. ve üzeri sıra	34	0,12	-2,11	0,64	< ,05
Bilgi Erişimi	1.	106	-5,77	31,9	0,15	< ,05
	2.	67	-4,5	18,85	0,21	< ,05
	3. ve üzeri sıra	34	-5,83	34	0,16	< ,05
Açık-Yanlış İnanç	1.	106	0,64	-1,62	0,6	< ,05
	2.	67	0,4	-1,89	0,62	< ,05
	3. ve üzeri sıra	34	0,64	-1,69	0,61	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	1.	106	-1,98	1,95	0,43	< ,05
	2.	67	-3,8	12,84	0,25	< ,05
	3. ve üzeri sıra	34	-1,52	0,34	0,5	< ,05
Toplam	1.	106	-0,43	-0,71	0,89	< ,05
	2.	67	-0,65	-0,12	0,87	< ,05
	3. ve üzeri sıra	34	0,09	-1,33	0,86	< ,05

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Aile Tipi Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Aile Tipi	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	Çekirdek Aile	184	-1,73	1,02	0,46	< ,05
	Geniş Aile	23	-1,84	1,52	0,46	< ,05
Kendi inancı olmayan	Çekirdek Aile	184	-0,33	-1,91	0,63	< ,05
	Geniş Aile	23	0,09	-2,19	0,64	< ,05
Bilgi Erişimi	Çekirdek Aile	184	-5,31	26,45	0,17	< ,05
	Geniş Aile	23	-4,8	23	0,22	< ,05
Açık-Yanlış İnanç	Çekirdek Aile	184	0,62	-1,63	0,6	< ,05
	Geniş Aile	23	0,09	-2,19	0,64	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Çekirdek Aile	184	-2,21	2,93	0,4	< ,05
	Geniş Aile	23	-2,35	3,86	0,4	< ,05
Toplam	Çekirdek Aile	184	-0,44	-0,68	0,89	< ,05
	Geniş Aile	23	-0,1	-1,44	0,85	< ,05

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Çocuğun Bakımından Sorumlu Kişi Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Çocuğun Bak. Sor. Kişi	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	Anne	105	-2,07	2,33	0,42	< ,05
	Anne-Baba	61	-1,44	0,07	0,50	< ,05
	Anne-Aile Üyesi	32	-1,43	0,04	0,51	< ,05
	Bakıcı	9	-3,00	9,00	0,39	< ,05
Kendi inancı olmayan	Anne	105	-0,25	-1,97	0,63	< ,05
	Anne-Baba	61	-0,31	-1,97	0,63	< ,05
	Anne-Aile Üyesi	32	-0,26	-2,06	0,63	< ,05
	Bakıcı	9	-0,86	-1,71	0,62	< ,05
Bilgi Erişimi	Anne	105	-5,74	31,57	0,16	< ,05
	Anne-Baba	61	-4,28	16,83	0,22	< ,05
	Anne-Aile Üyesi	32	-5,66	32,00	0,17	< ,05
	Bakıcı	9	**	**	**	**
Açık-Yanlış İnanç	Anne	105	0,58	-1,69	0,61	< ,05
	Anne-Baba	61	0,52	-1,79	0,61	< ,05
	Anne-Aile Üyesi	32	0,69	-1,63	0,60	< ,05
	Bakıcı	9	0,27	-2,57	0,65	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Anne	105	-2,80	5,94	0,33	< ,05
	Anne-Baba	61	-2,04	2,23	0,42	< ,05
	Anne-Aile Üyesi	32	-1,43	0,04	0,51	< ,05
	Bakıcı	9	-3,00	9,00	0,39	< ,05
Toplam	Anne	105	-0,35	-0,78	0,89	< ,05
	Anne-Baba	61	-0,35	-0,81	0,89	< ,05
	Anne-Aile Üyesi	32	-0,43	-0,85	0,89	< ,05
	Bakıcı	9	-0,95	-0,23	0,79	< ,05

** İlgili istatistik hesap edilememiştir.

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Bilgisayar Oyunu Oynama Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Bilgisayar Oyunu	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	Evet	100	-1,52	0,33	0,49	< ,05
	Hayır	107	-1,99	2,01	0,43	< ,05
Kendi inancı olmayan	Evet	100	-0,41	-1,87	0,62	< ,05
	Hayır	107	-0,17	-2,01	0,63	< ,05
Bilgi Erişimi	Evet	100	-4,77	21,14	0,19	< ,05
	Hayır	107	-5,8	32,24	0,15	< ,05
Açık-Yanlış İnanç	Evet	100	0,83	-1,33	0,58	< ,05
	Hayır	107	0,33	-1,93	0,63	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	100	-2,37	3,71	0,38	< ,05
	Hayır	107	-2,1	2,47	0,41	< ,05
Toplam	Evet	100	-0,38	-0,85	0,89	< ,05
	Hayır	107	-0,42	-0,67	0,89	< ,05

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Açık Hava Oyunları Oynama Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Açık Hava Oyunu	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	Evet	157	-1,76	1,1	0,46	< ,05
	Hayır	50	-1,72	0,99	0,47	< ,05
Kendi inancı olmayan	Evet	157	-0,33	-1,92	0,63	< ,05
	Hayır	50	-0,17	-2,06	0,63	< ,05
Bilgi Erişimi	Evet	157	-5,38	27,33	0,17	< ,05
	Hayır	50	-4,84	22,33	0,2	< ,05
Açık-Yanlış İnanç	Evet	157	0,63	-1,62	0,6	< ,05
	Hayır	50	0,33	-1,97	0,63	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	157	-2,09	2,41	0,41	< ,05
	Hayır	50	-2,75	5,79	0,34	< ,05
Toplam	Evet	157	-0,39	-0,72	0,89	< ,05
	Hayır	50	-0,45	-0,91	0,86	< ,05

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Zekâ Oyunları Oynama Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Zeka Oyunu	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	Evet	83	-1,59	0,53	0,48	< ,05
	Hayır	124	-1,86	1,5	0,44	< ,05
Kendi inancı olmayan	Evet	83	-0,17	-2,02	0,63	< ,05
	Hayır	124	-0,36	-1,9	0,62	< ,05
Bilgi Erişimi	Evet	83	**	**	**	**
	Hayır	124	-3,89	13,35	0,24	< ,05
Açık-Yanlış İnanç	Evet	83	0,64	-1,63	0,6	< ,05
	Hayır	124	0,5	-1,77	0,61	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	83	-2,79	5,9	0,34	< ,05
	Hayır	124	-1,95	1,83	0,43	< ,05
Toplam	Evet	83	-0,21	-1,13	0,88	< ,05
	Hayır	124	-0,53	-0,53	0,89	< ,05

** İlgili istatistik hesap edilememiştir.

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Evcilik Oyunu Oynama Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Evcilik Oyunu	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst,	p
Kendi isteği olmayan	Evet	86	-1,64	0,71	0,47	< ,05
	Hayır	121	-1,82	1,35	0,45	< ,05
Kendi inancı olmayan	Evet	86	-0,34	-1,93	0,63	< ,05
	Hayır	121	-0,25	-1,97	0,63	< ,05
Bilgi Erişimi	Evet	86	**	**	**	**
	Hayır	121	-3,84	12,92	0,25	< ,05
Açık-Yanlış İnanç	Evet	86	0,44	-1,85	0,62	< ,05
	Hayır	121	0,65	-1,6	0,6	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	86	-2,12	2,54	0,41	< ,05
	Hayır	121	-2,31	3,4	0,39	< ,05
Toplam	Evet	86	-0,38	-0,93	0,88	< ,05
	Hayır	121	-0,43	-0,63	0,89	< ,05

** İlgili istatistik hesap edilememiştir.

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Kutu Oyunu Oynama Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Kutu Oyunu	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst,	p
Kendi isteği olmayan	Evet	75	-1,64	0,71	0,47	< ,05
	Hayır	132	-1,81	1,29	0,45	< ,05
Kendi inancı olmayan	Evet	75	-0,3	-1,96	0,63	< ,05
	Hayır	132	-0,28	-1,95	0,63	< ,05
Bilgi Erişimi	Evet	75	-6	34,89	0,15	< ,05
	Hayır	132	-4,9	22,32	0,19	< ,05
Açık-Yanlış İnanç	Evet	75	0,42	-1,88	0,62	< ,05
	Hayır	132	0,64	-1,61	0,6	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	75	-2,6	4,89	0,36	< ,05
	Hayır	132	-2,05	2,24	0,42	< ,05
Toplam	Evet	75	-0,46	-0,91	0,87	< ,05
	Hayır	132	-0,38	-0,64	0,89	< ,05

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Lego Oynama Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Lego Oyunu	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst,	p
Kendi isteği olmayan	Evet	118	-1,71	0,92	0,46	< ,05
	Hayır	89	-1,8	1,27	0,45	< ,05
Kendi inancı olmayan	Evet	118	-0,38	-1,88	0,62	< ,05
	Hayır	89	-0,16	-2,02	0,63	< ,05
Bilgi Erişimi	Evet	118	-4,6	19,51	0,2	< ,05
	Hayır	89	-6,55	41,91	0,13	< ,05
Açık-Yanlış İnanç	Evet	118	0,53	-1,75	0,61	< ,05
	Hayır	89	0,6	-1,68	0,61	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	118	-1,87	1,52	0,44	< ,05
	Hayır	89	-2,92	6,66	0,32	< ,05
Toplam	Evet	118	-0,5	-0,76	0,88	< ,05
	Hayır	89	-0,2	-0,89	0,89	< ,05

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Yapı İnşa Oyunu Oynama Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Yapı İnşa Oyunu	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst,	p
Kendi isteği olmayan	Evet	63	-1,76	1,12	0,46	< ,05
	Hayır	144	-1,74	1,05	0,46	< ,05
Kendi inancı olmayan	Evet	63	-0,1	-2,06	0,64	< ,05
	Hayır	144	-0,37	-1,89	0,62	< ,05
Bilgi Erişimi	Evet	63	-5,47	28,87	0,17	< ,05
	Hayır	144	-5,14	24,73	0,18	< ,05
Açık-Yanlış İnanç	Evet	63	0,57	-1,73	0,61	< ,05
	Hayır	144	0,55	-1,72	0,61	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	63	-2,83	6,18	0,33	< ,05
	Hayır	144	-2,03	2,14	0,42	< ,05
Toplam	Evet	63	-0,57	-0,44	0,88	< ,05
	Hayır	144	-0,33	-0,89	0,89	< ,05

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Anne Yaş Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Anne Yaş	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	34 yaş ve altı	81	-1,65	0,75	0,47	< ,05
	35-44 yaş	111	-1,77	1,15	0,46	< ,05
	45 yaş ve üstü	15	-2,4	4,35	0,41	< ,05
Kendi inancı olmayan	34 yaş ve altı	81	-0,18	-2,02	0,63	< ,05
	35-44 yaş	111	-0,31	-1,94	0,63	< ,05
	45 yaş ve üstü	15	-0,79	-1,62	0,6	< ,05
Bilgi Erişimi	34 yaş ve altı	81	-4,24	16,37	0,22	< ,05
	35-44 yaş	111	-5,91	33,57	0,15	< ,05
	45 yaş ve üstü	15	**	**	**	**
Açık-Yanlış İnanç	34 yaş ve altı	81	0,49	-1,8	0,62	< ,05
	35-44 yaş	111	0,81	-1,38	0,58	< ,05
	45 yaş ve üstü	15	-0,79	-1,62	0,6	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	34 yaş ve altı	81	-1,65	0,75	0,47	< ,05
	35-44 yaş	111	-3,11	7,82	0,30	< ,05
	45 yaş ve üstü	15	-1,67	0,9	0,50	< ,05
Toplam	34 yaş ve altı	81	-0,31	-0,92	0,89	< ,05
	35-44 yaş	111	-0,37	-0,75	0,89	< ,05
	45 yaş ve üstü	15	-1,36	2,21	0,81	< ,05

** İlgili istatistik hesap edilememiştir.

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Anne Eğitim	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	Okur yazar değil	4	-2	4	0,63	< ,05
	İlkokul	15	-1,67	0,9	0,5	< ,05
	Ortaokul	25	-1,6	0,59	0,49	< ,05
	Lise	53	-2,01	2,11	0,43	< ,05
	Üniversite	89	-2,04	2,21	0,42	< ,05
	Lisansüstü	21	-1,02	-1,06	0,57	< ,05
Kendi inancı olmayan	Okur yazar değil	4	2	4	0,63	< ,05
	İlkokul	15	-0,46	-2,09	0,63	< ,05
	Ortaokul	25	-0,26	-2,11	0,63	< ,05
	Lise	53	0,04	-2,08	0,64	< ,05
	Üniversite	89	-0,65	-1,62	0,6	< ,05
	Lisansüstü	21	0,1	-2,21	0,64	< ,05
Bilgi Erişimi	Okur yazar değil	4	**	**	**	**
	İlkokul	15	-3,87	15	0,28	< ,05
	Ortaokul	25	-3,3	9,64	0,31	< ,05
	Lise	53	-4,99	23,84	0,19	< ,05
	Üniversite	89	-6,55	41,91	0,13	< ,05
	Lisansüstü	21	**	**	**	**
Açık-Yanlış İnanç	Okur yazar değil	4	**	**	**	**
	İlkokul	15	0,15	-2,31	0,64	< ,05
	Ortaokul	25	0,09	-2,17	0,64	< ,05
	Lise	53	0,79	-1,43	0,59	< ,05
	Üniversite	89	0,49	-1,8	0,62	< ,05
	Lisansüstü	21	1,02	-1,06	0,57	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Okur yazar değil	4	-2	4	0,63	< ,05
	İlkokul	15	-2,4	4,35	0,41	< ,05
	Ortaokul	25	-1,3	-0,35	0,53	< ,05
	Lise	53	-2,86	6,4	0,33	< ,05
	Üniversite	89	-2,5	4,33	0,37	< ,05
	Lisansüstü	21	-2,2	3,14	0,42	< ,05
Toplam	Okur yazar değil	4	0,85	-1,29	0,86	0,27
	İlkokul	15	-0,51	-0,89	0,86	< ,05
	Ortaokul	25	0,02	-1,62	0,83	< ,05
	Lise	53	-0,29	-0,7	0,9	< ,05
	Üniversite	89	-0,64	-0,32	0,87	< ,05
	Lisansüstü	21	-0,53	-0,43	0,9	< ,05

** İlgili istatistik hesap edilememiştir.

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Anne Çalışma Durumu Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Anne Çalışma Durumu	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst,	p
Kendi isteği olmayan	Evet	68	-1,61	0,6	0,48	< ,05
	Hayır	139	-1,82	1,33	0,45	< ,05
Kendi inancı olmayan	Evet	68	-0,7	-1,56	0,6	< ,05
	Hayır	139	-0,1	-2,02	0,64	< ,05
Bilgi Erişimi	Evet	68	**	**	**	**
	Hayır	139	-4,16	15,51	0,23	< ,05
Açık-Yanlış İnanç	Evet	68	0,3	-1,97	0,63	< ,05
	Hayır	139	0,69	-1,54	0,6	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	68	-2,43	4,01	0,38	< ,05
	Hayır	139	-2,14	2,61	0,41	< ,05
Toplam	Evet	68	-0,54	-0,7	0,87	< ,05
	Hayır	139	-0,34	-0,77	0,9	< ,05

** İlgili istatistik hesap edilememiştir.

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Baba Yaş Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Baba Yaş	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	34 yaş ve altı	37	-1,44	0,07	0,51	< ,05
	35-44 yaş	134	-1,83	1,38	0,45	< ,05
	45 yaş ve üstü	36	-1,87	1,57	0,45	< ,05
Kendi inancı olmayan	34 yaş ve altı	37	-0,28	-2,03	0,63	< ,05
	35-44 yaş	134	-0,27	-1,95	0,63	< ,05
	45 yaş ve üstü	36	-0,35	-1,99	0,63	< ,05
Bilgi Erişimi	34 yaş ve altı	37	-4,11	15,77	0,24	< ,05
	35-44 yaş	134	-4,94	22,72	0,19	< ,05
	45 yaş ve üstü	36	**	**	**	**
Açık-Yanlış İnanç	34 yaş ve altı	37	0,4	-1,95	0,62	< ,05
	35-44 yaş	134	0,63	-1,62	0,6	< ,05
	45 yaş ve üstü	36	0,48	-1,88	0,62	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	34 yaş ve altı	37	-1,66	0,78	0,48	< ,05
	35-44 yaş	134	-2,37	3,69	0,38	< ,05
	45 yaş ve üstü	36	-2,58	4,95	0,37	< ,05
Toplam	34 yaş ve altı	37	-0,09	-1,41	0,85	< ,05
	35-44 yaş	134	-0,46	-0,6	0,89	< ,05
	45 yaş ve üstü	36	-0,52	-0,55	0,88	< ,05

** İlgili istatistik hesap edilememiştir.

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Baba Eğitim	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst.	p
Kendi isteği olmayan	Okur yazar değil	1	**	**	**	**
	İlkokul	22	-3,06	8,09	0,33	< ,05
	Ortaokul	24	-1,23	-0,53	0,54	< ,05
	Lise	45	-1,23	-0,51	0,53	< ,05
	Üniversite	100	-2,11	2,49	0,41	< ,05
	Lisansüstü	15	-1,67	0,9	0,5	< ,05
Kendi inancı olmayan	Okur yazar değil	1	**	**	**	**
	İlkokul	22	0	-2,21	0,64	< ,05
	Ortaokul	24	-0,36	-2,05	0,63	< ,05
	Lise	45	-0,05	-2,09	0,64	< ,05
	Üniversite	100	-0,46	-1,83	0,62	< ,05
	Lisansüstü	15	-0,46	-2,09	0,63	< ,05
Bilgi Erişimi	Okur yazar değil	1	**	**	**	**
	İlkokul	22	**	**	**	**
	Ortaokul	24	-4,9	24	0,21	< ,05
	Lise	45	-2,56	4,77	0,36	< ,05
	Üniversite	100	-10	100	0,08	< ,05
	Lisansüstü	15	**	**	**	**
Açık-Yanlış İnanç	Okur yazar değil	1	**	**	**	**
	İlkokul	22	0,61	-1,8	0,61	< ,05
	Ortaokul	24	0,55	-1,86	0,62	< ,05
	Lise	45	0,73	-1,53	0,6	< ,05
	Üniversite	100	0,46	-1,83	0,62	< ,05
	Lisansüstü	15	0,79	-1,62	0,6	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Okur yazar değil	1	**	**	**	**
	İlkokul	22	-4,69	22	0,22	< ,05
	Ortaokul	24	-2,42	4,21	0,39	< ,05
	Lise	45	-1,55	0,43	0,49	< ,05
	Üniversite	100	-2,71	5,44	0,34	< ,05
	Lisansüstü	15	-1,67	0,9	0,5	< ,05
Toplam	Okur yazar değil	1	**	**	**	**
	İlkokul	22	-0,05	-1,07	0,87	< ,05
	Ortaokul	24	0,04	-0,72	0,89	< ,05
	Lise	45	-0,12	-1,34	0,87	< ,05
	Üniversite	100	-0,68	-0,2	0,87	< ,05
	Lisansüstü	15	0,08	-1,33	0,87	< ,05

** İlgili istatistik hesap edilememiştir.

Zihin Kuramı Madde ve Toplam Puanının Baba Çalışma Durumu Değişkenine İlişkin Normallik Sonuçları

Puan	Anne Çalışma Durumu	N	Çarpıklık	Basıklık	S-W İst,	p
Kendi isteği olmayan	Evet	202	-1,79	1,2	0,45	< ,05
	Hayır	5	-0,61	-3,33	0,68	< ,05
Kendi inancı olmayan	Evet	202	-0,24	-1,96	0,63	< ,05
	Hayır	5	**	**	**	**
Bilgi Erişimi	Evet	202	-5,13	24,53	0,18	< ,05
	Hayır	5	**	**	**	**
Açık-Yanlış İnanç	Evet	202	0,54	-1,73	0,61	< ,05
	Hayır	5	2,24	5	0,55	< ,05
İçerik-Yanlış İnanç	Evet	202	-2,17	2,73	0,4	< ,05
	Hayır	5	**	**	**	**
Toplam	Evet	202	-0,4	-0,79	0,89	< ,05
	Hayır	5	0,51	-0,61	0,88	0,31

** İlgili istatistik hesap edilememiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Feyza ERSOY

Eğitim

Derece	Yıl	Üniversite, Enstitü, Anabilim/ Anasanat Dalı
Yüksek Lisans	2023	Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı
Lisans	2005	Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği

İş/İstihdam (Varsa)

Yıl	Görev
2005- 2009	Sinop- Ayancık İnönü İlköğretim Ücretli Öğretmen
2009- 2010	Kars- Kağızman MEB Sözleşmeli Okul Öncesi Öğretmeni
2010- 2012	Van- Merkez MEB Kadrolu Okul Öncesi Öğretmeni
2012- 2016	İstanbul- Üsküdar MEB Kadrolu Okul Öncesi Öğretmeni
2016 …	(Halen) İstanbul- Maltepe MEB Kadrolu Okul Öncesi Öğretmeni